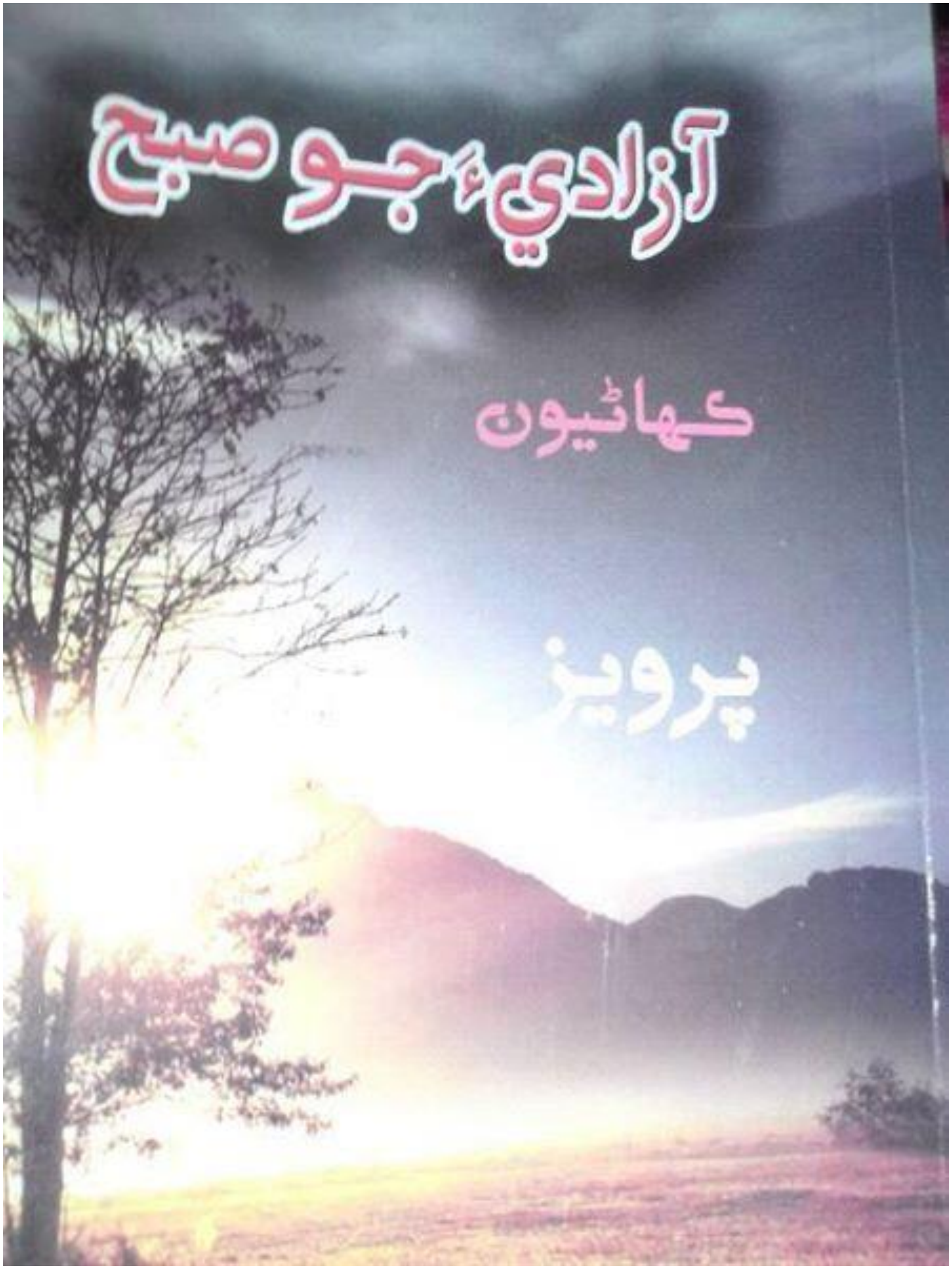
آزاديءَ جو صبح
ڪهاڻيون
پرويز

آزاديءَ جو صبح

(ڪهاڻيون)

پرويز

ٿنون ٽپايو اڪيڊمي
سچل ڳوٺ، ڪراچي، سنڌ

ڊجيٽل ايڊيشن:
2017ع
سنڌ سلامت ڪتاب گهر

حق ۽ واسطا

ڪتاب جو نالو: آزاديءَ جو صبح
موضوع : ڪهاڻيون
ڪهاڻيڪار : پرويز
تعداد: هڪ هزار
ڇاپو پهريون : نومبر 2015ع
ڪمپوزنگ: تنوير بليدي

ڇپائيندڙ:
نئون نياپو اڪيڊمي،
C-4 سچل ڳوٺ، گلشن اقبال ٽائون، ڪراچي سنڌ
Ph # 021-32624153, 34690389
Cell # 0333-32115821

Rs. 150/=

انتساب

سنڌ ۾
قومي ۽ طبقاتي آزاديءَ
جي جدوجهد ۾
پهرين صف ۾ بيهي
لازوال ڪردار ادا ڪندڙ
۽ شاندار سوڀ جا بنياد رکندڙ
ڪامريڊ علي سائين (علي سوڍو) مرحوم،
ڪامريڊ جبل سنڌي (رسول بخش ڏيٿو) مرحوم،
ڪامريڊ ابو ملاح مرحوم ۽
ڪامريڊ سائين علي محمد ميرانخور مرحوم
جي نالي انتهائي عقيدت ۽ احترام سان
لفظن جي هيءَ ڀيٽا پيش ڪيان ٿو.

پرويز

سنڌ سلامت پاران :

سنڌ سلامت **ڊجيٽل بوڪ ايڊيشن** سلسلي جو نئون ڪتاب **”آزاديءَ جو صبح“** اوهان اڳيان پيش آهي. هي ڪتاب ليکڪ ۽ ڪهاڻيڪار **پرويز** جي ڪهاڻين جو مجموعو آهي. انعام عباسي لکي ٿو:

”سنڌي ڪهاڻي اڄ جنهن اوج تي آهي، ان اوج ۾ بين اڳٽڪين ڪهاڻيڪارن سان ٻٽ ٻينل اسان جو پرويز پڻ آهي. جنهن لڳاتار ڪهاڻيون لکيون آهن ۽ بنا ڪنهن ساهيءَ جي، هو ڪهاڻين سان گڏوگڏ اڳتي وڌي رهيو آهي ۽ ائين سنڌي ڪهاڻيءَ جو ڪاتو ڪنهن نينهن نهوڙيل چوڪريءَ جي جهول وانگر رنگ برنگي گلن سان پرجندو ٿو وڃي ۽ اڄ جي ڪير سنڌي ڪهاڻيءَ جي چنڊ چاڻ ڪندو ته، ان ۾ ڪيس هر رنگ جون ڪهاڻيون ساهه ڪٽندي محسوس ٿينديون ...

هي ڪهاڻي ڪتاب : ”آزاديءَ جو صبح“ پڻ ان لهر جي هڪ لار ئي ته آهي... پرويز هميشه حقيقت پسند لکت جو ساٿاري رهيو آهي ۽ ان سان گڏوگڏ هن ان ڳالهه جو پڻ خاص خيال رکيو آهي ته، پڙهندڙ کي ڇا ڏجي ۽ ڇو ڏجي... هن جا مڙوئي ڪتاب پنهنجي پنهنجي جاءِ تي وقت جي گُهر آهن ڪوبه ڪتاب يا سندس لکڻي بنا ڪنهن ڪارج جي ناهي“.

هي ڪتاب 2015ع ۾ **نئون نياپو اڪيڊمي، سچل ڳوٺ، ڪراچيءَ** پاران ڇپايو ويو. ٿورائتا آهيون نئون نياپو اڪيڊمي جي سرواڻ انعام عباسيءَ جا جنهن ڪتاب جي ڪمپوز ڪاپي موڪلي سنڌ سلامت ۾ پيش ڪرڻ جي اجازت ڏني.

اوهان سڀني دوستن، پائرن، سڄڻن، بزرگن ۽ ساڃاهه وندن جي قيمتي مشورن، راين، صلاحن ۽ رهنمائي جو منتظر.

محمد سليمان وساڻ
مينيجنگ ايڊيٽر (اعزازي)
سنڌ سلامت ڊاٽ ڪام
sulemanwassan@gmail.com
www.sindhsalamat.com
books.sindhsalamat.com

سٽاءُ

پبلشر جو نوٽ/ 7
ليکڪ پاران/ 8
آءُ پاڻ پرويز/ 10

ڪهاڻيون

- آزاديءَ جي صبح جي ويجهو/ 13
- نازِلَ ۽ دادِلَ/ 27
- ڪجهه به ڪو نه ٿيو/ 32
- پَوَن ۽ ڪرشما/ 36
- مرگهه ترشنا/ 37
- حيوان جيتري گيريت/ 45
- منيءَ جي مني/ 47
- عشق انوک رنگ/ 57
- ڌرتي ماءُ/ 66
- چڪيا چاڪ چيهون ڪري./ 70
- ملهه مهانگو سپرين/ 82

پبلشر جو نوٽ

سنڌي ڪھاڻي اڄ جنهن اوج تي آھي، ان اوج ۾ ٻين اڳڪٽين ڪھاڻيڪارن سان ٻڻ ٻيڻل اسان جو پرويز پڻ آهي. جنھن لڳاتار ڪھاڻيون لکيون آھن ۽ بنا ڪنھن ساھيءَ جي، ھو ڪھاڻين سان گڏوگڏ اڳتي وڌي رھيو آھي ۽ ائين سنڌي ڪھاڻيءَ جو ڪاتو ڪنھن نينھن نھوڙيل ڇوڪريءَ جي جھول وانگر رنگ برنگي گلن سان پرجندو ٿو وڃي ۽ اڄ جي ڪير سنڌي ڪھاڻيءَ جي چنڊ چاڙ ڪندو ته، ان ۾ ڪيس ھر رنگ جون ڪھاڻيون ساھ کڻندي محسوس ٿينديون...

ھي ڪھاڻي ڪتاب : ”آزاديءَ جو صبح“ پڻ ان لھر جي ھڪ لار ئي ته آھي...

پرويز ھميشه حقيقت پسند لکت جو ساٿاري رھيو آھي ۽ ان سان گڏوگڏ ھن ان ڳالھ جو پڻ خاص خيال رکيو آھي ته، پڙھندڙ کي ڇا ڏجي ۽ ڇو ڏجي...

ھن جا مڙوئي ڪتاب پنھنجي پنھنجي جاءِ تي وقت جي گھُر آھن ڪوبه ڪتاب يا سنڌس لکڻي بنا ڪنھن ڪارج جي ناھي...

انڪري ئي نئون نياپو به سنڌس چاھڪن منجھان وڏي وقت کان لڳاتار آھي...

نئون نياپو اڳ به سنڌس چار ڪتاب پڌرا ڪري چڪو آھي ۽ ھي ڪتاب به سنڌس سان ان ئي چاھ جو اولڙو سمجھيو وڃي...

۽ ايندڙ وقتن ۾ به نئون نياپو سنڌس ڪتاب پڌرا ڪندي سرھائي محسوس ڪندو...

ان آس پڄاندڙ ھي ڪتاب پڌرو ڪجي ٿو ته، اڳين مڙوئي ڪتابن جيان ھي به اوھان جي من آڳر تي ڪنھن ڪبوتر جيان لھي سگھندو...

اوھان جو

سنڌي انعام

چيئرمين

نئون نياپو اڪيڊمي

ليکڪ پاران

1960ع، ستر ۾ اسي وارن ڏهاڪن ۾ سنڌي ڪهاڻيءَ تي ڪيئن تجربا ڪيا ويا. وڏا وڏا ڪهاڻيڪار ميدان ۾ لٿل هئا. امر جليل، حميد سنڌي، غلام رباني، نجم عباسي، قمر شهباز، طارق اشرف، قادر جوڻيجو عبدالحق عالماڻي، شوڪت حسين شورو علي بابا، سراج، رسول بخش پليجو جيجي زرينہ، ماهتاب محبوب، خيرالنساءِ جعفري، نورالهديٰ شاهہ سميت ٻيا بہ ڪيترائي ناميارا ڪهاڻيڪارَ سنڌي ڪهاڻيءَ کي ترقي وٺرائڻ جي ڪوشش ۾ لڳا پيا هوندا هئا. ائين ڪٿي چئجي تہ اُهو دور، جن حالتن مان گذري رهيو هو، انهن مطابق سنڌي ڪهاڻيءَ لاءِ تجرباتي دور هو. وڏن وڏن ڪهاڻيڪارن سان گڏ اسان جهڙا سيڪڙات ڪهاڻيڪار بہ پنهنجي وِتِ ۾ وَسَ آهر اُن ساٿ سان سلهاڙيل هئا.

اُن مهل ڪن ڪهاڻيڪارن حڪومتي ڏاڍ ۾ جبر جي عتاب کان بچڻ لاءِ پنهنجي ڪهاڻين ۾ مقصد جي ڳالهہ کي گهمائي ڦيرائي، رومال ۾ ويڙهي تي پيش ڪيو. ڪن ڪهاڻيڪارن وري نون آيل مسلمانن جي فتوا جي عالمن جي ڪفر جي فتواحن کان بچڻ لاءِ حيلا تي هلايا ۽ ڪن تہ وري سمورين ڏاڍائين جي پرواهہ نہ ڪندي سڌي ڳالهہ سونتي جي تي ڪئي. ڪن ڪهاڻيڪارن ابتا جملا لکي سنڌي گرامر جي ۽ سنڌي ٻوليءَ جي ٻيڙي پٽي ٻوڙي، ڪن پئي چيو تہ ادب ۽ سياست بہ الڳ الڳ شيون آهن. تنهن ڪري سياست کي ادب ۾ گهلي اچڻ ضروري ڪونهي. ڪن چيو تہ ادب براءِ زندگي هجڻ گهرجي ۽ جيئن تہ سياست پڻ زندگيءَ جو هڪڙو اهم پهلو آهي تنهن ڪري سياسي معاملن کي پڻ مختلف ادبي صنفن جي ڍانچي ۾ سموئڻ گهرجي.

بهرحال، ڪهاڻيءَ جو سفر هلندو رهيو. سيڪڙات ڪهاڻيڪار پوڙها تي ويا ۽ پوڙهن ڪهاڻيڪارن مختلف سببن جي ڪري ڪهاڻي لکڻ تان ئي هٿ ڪٽي ڇڏيو. ڪي تہ مرڳو هي جهان ئي ڇڏيا ويا. وري نون لکندڙ جون ڪيپون ظاهر ٿيڻ لڳيون آهن. هن وقت لکڻ تي ڪا گهڻي پابندي ڪانهي. تنهن ڪري لکندڙن کي پنهنجي ماڻهن ۽ ڌرتيءَ جي ڳالهہ ڪرڻ جو موقعو ملي ٿو وجي ۽ لکندڙبي خوف ٿي محبت، نفرت، انتقام، ڏاڍ، جبر، بالادستي، والار ڪرپشن، دهشت گردي، قبضہ گيري، ڀتہ خوري، بہ۔ نمبري سياست، قوم پرستيءَ جي آڙ ۾ ڏنڌي بازي ۽ مذهب جي غلط استعمال سميت هر موضوع تي کليءَ دل سان لکي سگهي ٿو. ماحول ۾ موجود گدلاڻ، نشو ۽ جسم فروشيءَ کان وٺي زندگيءَ جي هر ننڍي وڏي پهلوءَ تي لکي سگهي ٿو. قوم ۽ ڌرتيءَ کي درپيش خطرن ۽ انديشن جي باري ۾ لکي سگهي ٿو. حڪومتي واڱڙپ، قانون جي لتاڙ ۽ وڏيرن جي پيدا ڪيل معاشري ۾ پستيءَ ۽ زواليءَ بابت بہ

لکي سگهي ٿو.

تنهن ڪري اڄ جي نئين ٿهيءَ جي ليڪڪن ڪي ڪالهه جهڙي مشڪل صورتحال سامهون ڪانهي. ماهوار، سلسليوار، هفتي وار، پندرهن روزه ۽ ٽماهي رسالا به جام نڪرن پيا. تنهن کان سواءِ تمام گهڻين روزانه سنڌي اخبارن ۾ به هفتيوار مئگزين ۽ ادبي ايڊيشن به شايع ٿين پيا. سو ڪلهه جي ڀيٽ ۾ اڄ اسان ڪي لکڻ ۽ پڙهڻ جا موقعا وڌيڪ آهن. اهڙي صورتحال ۾ ٿيڻ ته ائين کپندو هو ته رڳو اديبن ۽ شاعرن جي اڪيلي سر ئي ايتري ڳڻپ ۾ تعداد هجي ها، جو رڳو اسين اديب ۽ شاعر ئي سندرو ٻڌي اٿي پئون ته ڪر ڪيترائي اسان جي قوم ۽ ڌرتيءَ جا مسئلا حل ڪري وجهون ها. پر هن بدقسمتيءَ ڪي، يا وڏيرڪي سازش ڪي ڇا چئجي، جو اسڪولن، ڪاليجن ۽ يونيورسٽين ۾ تعليم بدران نشي، هٿيارن، ڪاپي ڪلچر، پتہ خوري ۽ بدڪرداريءَ جهڙيون وبائون پلجي رهيون آهن. جتان ٻار پڙهي انسان ٿي نڪرڻ بدران وحشي جانورن ۽ دهشتگرد ٿي پيا نڪرن. اهڙن وحشي جانورن کي ادب ۽ شاعريءَ جي، قوم ۽ ڌرتيءَ جي مسئلن کي سمجهڻ، پروڙڻ ۽ حل ڪرڻ جي ڪهڙي پرواهه!؟

ان جي باوجود به، هينئر به پراڻن شاعرن، ڪهاڻيڪارن ۽ ليکڪن سان گڏ ڪافي نوان نالا به سامهون اچن پيا جن پنهنجي پنهنجي ميدان ۾ چڱا چوکا پير پريا آهن. نالن جي ڊگهي لسٽ آهي. پر رڳو ڪهاڻيءَ جي ميدان ۾ ج۔ع منگهاڻي صاحب کان وٺي رسول ميمڻ، غفور ميمڻ، انور شيخ، انور ابڙو، منظور ڪوهيار، عبيد راشدي، حسيب ڪانهيو، سلام ٿهيم، شوڪت لوهار، اختر حفيظ تائين ۽ ٻيا ڪيترا دوست وقت جي گهرجن ڪي سامهون رکي مختلف موضوعن ڪي ڪهاڻيءَ جي تاڃي پيٽي ۾ سموئي پيش ڪن ٿا. جن سان موجوده سنڌي قوم ۽ سنڌ ڌرتيءَ ڪي درپيش مسئلن، خطرن، انديشن ۽ امڪانن جي پروڙ پوي ٿي.

آئون به اِن سلسلي ۾، پنهنجي جهڙي تهڙي حال سان اِن سفر جي ساٿين سان ڪلهو ڪلهي ۾ ملائي هلڻ لاءِ هٿ پير هڻي رهيو آهيان. اِهو سفر، جيڪو مون پنهنجي پهرين ڪهاڻي ”اونداهي رات“ ماهوار ”بادل“ حيدرآباد ۾ مارچ 1967ع واري پرچي ۾ شايع ٿيڻ سان شروع ڪيو هو سو اڃا جاري آهي. ان سفر دوران هيءُ منهنجو نائون ڪهاڻي ڪتاب شايع ٿيو آهي. ڪيئن آهي؟ ڪهڙو آهي؟ اُن راءِ جو اظهار ڪرڻ لاءِ اوهان پڙهندڙن ڪي منهنجي نماڻي گذارش آهي.

پرويز

سنڌ ميڊيڪل اسٽور
ميرپوربٺورو،
سجاول۔ سنڌ
موبائيل: 0308_3065201
اپريل 2015ع

پروفائيل

آءُ پاڻ پرويز......!

تڏهن، جڏهن ٽنڊوڄام واري موجوده زرعي يونيورسٽي اڃا يونيورسٽي ڪا نہ بڻي هئي ۽ اڃا سنڌ زرعي ڪاليج هو، آءُ اتي پڙهندو هوس (1963ع کان 1968ع). اوڻيھہ سئو ڇوهٺ، پنجهٺ وارو زمانو هو. اسين ڪاليج جا ڇوڪرا ويڪ اينڊ ملهائڻ لاءِ حيدرآباد وڃي فلم شو ڏسندا هئاسين ۽ واپسيءَ مهل ڪراچيءَ کان ميرپورخاص ويندڙ مهراڻ ايڪسپريس ۾ بنا ٽڪيٽ سفر ڪري ٽنڊوڄام ۾ ايندا هئاسين. ٽنڊوڄام ۾ رهندڙ ميمڻ برادريءَ جا ٻہ ٽي ڇيڳرا ٺاهوڪڙا ڇوڪرا، اسان ڪاليجي ڇوڪرن سان اسٽيشن تي چيٽنگ ڪندا هئا ۽ هر ڪنهن کي چوندا هئا: ”توهان کي ”پرويز“ سلام ڏنا آهن“. هڪ ڀيري مون کي بہ ڦري آيا ۽ چيائون ”توهان کي پرويز سلام ڏنا آهن.“. پڇيو مانِ ”پرويز ڪهڙو؟“ چيائون ”پرويز کي ڪو نہ سڃاڻين؟ هُو تہ توکي گهڻو سڃاڻي.....!“ ”پر پرويز آهي ڪٿي؟“ وري پڇيومان. چيائون تہ ”ڪُنري ۾.“ اهڙي طرح هو تہ ٽوڪ ڪندا، کلندا هليا ويا ۽ آءُ بہ هاسٽل ڏانهن وڃڻ لڳس. پر هلندي هلندي هڪ تجسس دل ۾ جنم وٺڻ لڳو. ”پرويز....!“ هڪ تہ نالو مون کي ڏاڍو وڻيو. ٻيو تہ اڻ ڏٺي شيءِ کي ڏسڻ جو تجسس، اشتياق ۽ خواهش ڪَرَ موڙڻ لڳي. پر اوڏيءَ مهل پرويز کي ڪُنريءَ ۾ وڃي ڏسڻ منهنجي وس کان ٻاهر هو. ڪجھ ڏينهن پرويز منهنجي حواسن تي ڇانيل رهيو ۽ پوءِ.... پوءِ.... مون پنهنجو پاڻ لاءِ پنهنجو ادبي نالو پرويز طئي ڪري ڇڏيو. خالي پرويز.... نہ اڳيان ڪجھہ ۽ نہ پٺيان ڪجھہ.

ڪجھ سال پوءِ، منهنجو ڪنريءَ وڃڻ ٿيو. يار محمد خاصخيلي ۽ سندس سئوٽ جان محمد خاصخيلي منهنجا دوست هئا ۽ ڪنريءَ جي پاسي ۾ ڀرواڙيءَ ۾ سندن زرعي فارم تي رهندا هئا. آءُ هفتو کن سندن زرعي فارم تي رهيو پيو هوس. هڪ ڏينهن مون کي پيٽ ۾ سور ٿي پيو. جان محمد چيو تہ هلون ٿا ڊاڪٽر پرويز وٽ. پرويز جو نالو ٻڌي منهنجا ڪن ڪڙا ٿيا. پڇيومانس:

”اهِو ڊاڪٽر پرويز ڪير آهي؟“

”ٽنڊي ڄام جو ميمڻ آهي. پهريائين سندس والد ڊاڪٽر هو ۽ هاڻي پاڻ ڪلنڪ هلائيندو آهي“. جان محمد چيو ۽ آءُ ٽپيءَ ۾ پئجي ويس.

۽ جيڏي مهل اسان سندس ڪلنڪ ۾ گهڙياسين تہ مون کي انتهائي خوبصورت، گول مٿول ۽ هڪڙو ڳوري رنگ وارو واھہ جو ٺاهوڪڙو نوجوان سندس ڪرسيءَ تي ويٺل نظر آيو. اُن پهرئين پل ۾ ئي منهنجي دل خوش ٿي ويئي پاڻ تي پنهنجو ادبي نالو پرويز رکڻ واري فيصلي تي.

ملياسين ۽ حالي احوالي ٿياسين. منهنجي پيٽ جي سور جو علاج بہ ٿيو. ”هُن پرويز... ڊاڪٽر پرويزَ مون ڪهاڻيڪار پرويز جي فراخدليءَ سان خاطر توازه ڪئي. جڏهن مون پاڻ پرويز بڻجڻ جو

قصو ڪيس ٻڌايو تہ ڏاڍو محفوظ ٿيو. اُها اسان جي پهرين ۽ آخري ملاقات هئي، شايد 1979ع ۾.

ها، آءٌ ئي اُهو پرويز ڪهاڻيڪار آهيان، جنهن پاڻ تي پنهنجو ادبي نالو بہ پرايو چورائي رکيو آهي. نالو تہ برابر مون پرايو چورايو آهي، پر ادبي پورهيو مون پنهنجو پاڻ ڪيو آهي. اُن تي ڪنهن کي شڪ گمان نہ هئڻ گهرجي ۽ هينئر تائين منهنجي ڪاتي ۾ هيٺيون پورهيو ۽ ثمر شامل ٿي چڪو آهي ۽ اڃان سفر جاري آهي. جيستائين سرير ۾ سگهہ باقي آهي:

آءٌ علي محمد ميمڻ، 1945ع ۾ ڄايس ۽ ڪاليج جي تعليم دوران 1965 ۾ ڪهاڻيون لکڻ شروع ڪيم ۽ اڃا لکان پيو. 25 آڪٽوبر 2013ع تي هِن لکڻيءَ کان اڳ بہ سيپٽمبر ۽ آڪٽوبر ۾ چار ڪهاڻيون لکيون اٿن. منهنجا اٺ ڪهاڻي ڪتاب ڇپيل آهن ۽ نائون هيءُ آهي.

1: سڀ تنهنجو سڏ (1978ع)

2:رت جا ڦڙا (1989ع)

3: وڇايل مُرڪ (2006)

4: ماڇرجي حُور (2007)

5: منهنجو پاڇو بند نہ ڪجانءِ (2007)

6: دل جي دري (2008)

7: ڳوڙهن جا ڪبوتر (2011)

8:اکين ۾ رهجي ويل عڪس

هڪ ناول۔ لُڙڪن آجا نيڻ (2006) پنهنجي آتم ڪٿا "پيهي جان پاڻ ۾..." پهريون حصو 2010ع ۾ شايع ٿيو آهي. آتم ڪٿا جي ٻئي حصي تي ڪم جاري آهي. 2 ناول پريس ۾ آهن، (مارچ 2015ع ۾ "اڃا پنڌ ۾ آهيون" ۽ تياس تي تنگيل" شايع ٿي چڪا آهن) خاڪن، تاثرن، اپياس ۽ مضمونن تي مشتمل هڪ ڪتاب ڇپائي لاءِ تيار آهي. ان کان سواءِ 1: "پراڻو ڳوٺ نئون ڳوٺ" انگريزي مان ترجمو (2) "فلسطين، جدوجهد آزادي" انگريزي مان ترجمو (3) "پنڌ اڙانگاپ جا" انگريزيءَ مان ترجمو (4) "شاهراهہ دهلي" انگريزي مان ترجمو (5) "پيءُ جا ڌيءَ ڏي خط"، انگريزي مان ترجمو (6) "ڏونگر منجهہ ڏيئو"، اردوءَ مان ترجمو (7) "اسپارٽيڪس" اردوءَ مان ترجمو (8) "وڇوڙي جا وڍَ" اردو مان ترجمو شايع ٿيل آهن. گڏوگڏ:

(1) حفيظ خان جون ڪهاڻيون "ويندڙ رت جي شام" سرائيڪي ڪهاڻين جو ترجمو (2) "تمهاري شهر ۾" (ناول) جو سنڌيءَ مان اردوءَ ۾ ترجمو بہ شايع ٿي چڪا آهن. (1) هل تہ دهلي گهمون (سفرنامو) جو سنڌيءَ مان اردوءَ ۾ ترجمو (2) انقلابي پارٽي ۽ ڪارڪن (ليڪچر، رسول بخش پليجو) جو سنڌيءَ مان اردوءَ ۾ ترجمو بہ پريس ۾ ڇپائي هيٺ آهن.

ڪجهہ نظم (ڇپيل ۽ اڻ ڇپيل) بہ منهنجي فائيل ۾ شامل آهن.

1967ع کان وٺي هيستائين سنڌيءَ ۾ نڪرندڙ تقريبن هر هفتيوار، پندرهن روزه، ماهوار ۽ ماهي، ٽه ماهي رسالن، ڊائجسٽن ۽ اخبارن جي ادبي صفحن ۾ منهنجون ڪهاڻيون شايع ٿينديون رهنديون آهن.

روشني پبليڪيشن، نيو فيلڊس پبليڪيشن، سچائي اشاعت گهر ۽ نئون نياپو اڪيڊمي، عظمت اڪيڊميءَ فڪشن طرفان منهنجا ڪتاب ڇپرايا ويا آهن. ماهوار امرتا، ماهوار اديب، ماهوار سوجهرو، هفتيوار سنڌو ڊائجسٽ، پندرهن روزه عبرت ميگزين ۽ ٽه ماهي سرهاڻ سميت مختلف رسالن ۾ انٽرويوز، سيلف انٽرويوز ۽ ڪارنرس شايع ٿي چڪا آهن.

۽ مون پرويز کي (1) سنڌي ادبي سنگت سنڌ پاران اسپارٽيڪس جي ترجمي تي بهترين مترجم جو ايوارڊ ڏنو ويو. (2) ماهوار سوجهرو پاران بهترين ڪهاڻيڪارجو ايوارڊ. (3) شاهه عنايت پريس ڪلب ميرپوربٺورو پاران ڪهاڻي سيڪشن جو ساحر پريمي لائف اچيومينٽ ايوارڊ. (4) انيس انصاري اڪيڊمي پاران ڪهاڻي ڪانفرنس ۾ بهترين ڪهاڻيڪار جو ايوارڊ. (5) سنڌي ادبي سنگت سنڌ پاران بهترين آتم ڪٿا (ناول) جو ايوارڊ. (6) ڀٽائي آرٽس ڪائونسل سنڌ طرفان بهترين ڪهاڻيڪار جو ايوارڊ. (7) سنڌي ادبي سنگت سنڌ ڪهاڻي ڪتاب "ڳوڙهن جا ڪبوتر" تي بهترين ڪهاڻيڪار جو ايوارڊ به ڏنو ويو آهي. پر انهن ايوارڊس کان وڌيڪ انهن قربدارن جي قرب ۽ محبت جو احسانمند آهيان، جن مختلف موقعن تي مون کي شاباش ڏيئي منهنجي همت افزائي ۽ حوصله افزائي ڪئي، جن ۾ محمد ابراهيم جويو، تاج بلوچ، رسول بخش پليجو، الطاف شيخ، اختر جانوري، انور بلوچ، نجم عباسي ۽ ٻيا شامل آهن.

آءُ پرويز انهن قبردارن جو ٿورائتو آهيان جن مون تي مختلف وقتن تي آرٽيڪل لکيا ۽ انهن جو به، جن منهنجي ڪهاڻين تي تنقيد ڪئي. سندن ٿورا ٿورا نه ڇٽبا.

(ماهوار سوجهرو جي ٿورن سان، ڪجهه وڌايل ۽ تاريخن جي درستگي سان)

پرويز

25 آڪٽوبر 2013ع
0308_3065201

آزاديءَ جي صبح جي ويجهو..... !

”او ننڍپڻ جا ساٿيئڙا، .... اسين ياد آهيون يا وسري وياسين...! اسين ياد آهيون يا وسري وياسين....!...... (ماٺ)...... اسين...... ياد آهيون..... يا...!“ (سڏڪو) ۽ سڏڪي باقي لفظ ڳيهي ڇڏيا ۽ سهڻي، جيڪا فوزيه سومرو جي ڳايل ڪلام جا ورلاپ دل ئي دل ۾ آلاپي رهي هئي، تنهن کان سڏڪي نڪرڻ کان اڳ ۾ صرف ”اسين ياد آهيون يا...“ جا لفظ ئي آواز جي صورت اختيار ڪري سگهيا هئا. تيستائين سندس ضبط جواب ڏيئي ويو ۽ هوءَ اوڇنگارون ڏيئي روئڻ لڳي.

سهڻي سندن گهرن کان ٿورڙو پريرو ٻنيءَ تي ويجي رهي هئي. وهير جو ريج پڳل هو. ٻن ڏينهن کان وهير جاري هئي. فجر جون ٻانگون سوير پرو اچي چڪيون هُيون. پر سج نڪرڻ ۾ ٻه اجا ڪجهه دير هئي. آسمان تي هلڪا هلڪا ڇانيل ڪڪر هوا تي ڏکڻ کان اتر طرف ڊوڙي رهيا هئا. ڏکڻ جي ڇيڳري هوا پنهنجي ٿڌاڻ سان بدن ۾ ڪتڪتايون ڪري رهي هئي. سانوڻ جي اچڻ جا آثار آهستي آهستي چٽا ٿيندا پئي ويا. لاڙ جي علائقي ۾ رونبو شروع ٿي چڪو هو. جون جو پهريون هفتو هلي رهيو هو. هن مهل جا ڏينهن سخت ڪاڙهي ۽ گرميءَ جي ور چڙهيو ٿي ويا. پر هِن موسم جون راتيون هوادار ۽ ٿڌيون اهڙيون، جو جيڪو جِت ڪريو سو تِتِ الله واهي! وڃي ٿيا ست خير! صبح جو پٽيو پٽيو اٿارجي، ته ٻه همراهه پيرئي نه جهلي. پڇاڙڪي رات جي ننڊ جي ڳهر ٻه اهڙي، جو ڇٽيون ڳالهيون! اجا مچرن جو مارو ٻه شروع ڪو نه ٿيو هو.

سهڻي اڄ معمول کان اڳ ۾، اڪيلي گهران نڪري ٻنيءَ تي ويجي رهي هئي. هُن احتجاجن صبح واري چانهه جو ٻه انتظار ڪو نه ڪيو ۽ اڳي وانگر ٻين سان گڏجي وڃڻ لاءِ ٻه ڪا نه ترسي. رات کان وٺي سندس ڇيهه ڇڇي پيا هئا. هُن سڄي رات روئندي روئندي گذاري هئي. هُوءَ اڄ ڏاڍي اداس هئي. سندس وياڪل من تي مٺن جو بوجهه محسوس ٿي رهيو هو. هُوءَ ٻنهي پاسان ٻارن ۾ موجود پاٽيءَ جي وچان پڪو ٻنو وٺي اڳيان وڌي رهي هئي. هوءَ لاڳيتو ڊِڪون ڏيئي روئندي پئي ويئي. هن جون هينئون اڌ اڌ ٿي رهيو هو. لڙڪ سندس سانورين مِتِنِ کان لڙي رهيا هئا. هُن کي اڄ، رات کان وٺي، گلاب بيحد ياد اچي رهيو هو. هُن، انهن اوڇنگارن، سڏڪنءِ اُسڙِڳن جي وچان، پنهنجي وهلورجي ويندڙ جذبن کي ٻيهر آواز جي صورت ڏني:

”اڄ ڙي جانيئڙا، جدا ئي ٿي ماري
ورڙي ساٿيئڙا، وڇوڙو ٿو ماري....“

وڏي ڊِڪَ ۽ پوءِ مسلسل سڏڪا، سندس وهلورجي ويندڙ جذبا وڪرڻ لڳا.... لڙڪن جون سَرِيون ٿميون ئي ڪو نه ٿي....

”او ننڍپڻ جا ساٿيئڙا.... اسين ياد آهيون يا.....

وسري.... وياسين...!“

سهڻي ان ٻاري تائين پهچي ويئي هئي، جنهن ۾ اڄ کين وهير ڪرڻي هئي. هُن گوڏن تائين سٿڻ جا وَرَ مٿي ڪنيا. سندس گول گول، لسيون لسيون، گوڏن کان هيٺ ماسيريون ۽ ملوڪڙيون ٽنگون لياڪا پائڻ لڳيون. هُن پنهنجي پوتيءَ کي ورائي سريکو ڪري چيلهه سان ٻڌو ته جيئن ڪپڙا ڪِپ چڪ ۾ خراب نه ٿين.

هُوءَ جُتي لاهي ربج ٿيل ۽ گرانڙا ڇَتلَ ٻاري ۾ لهي پيئي ۽ هڪ ڪُنڊ کان بيهي وهير ڪرڻ ۾ جُنبي ويئي، پر..... پر گلاب جي ياد هڪ پل لاءِ به سندس پيڇو ڪو نه پئي ڇڏيو ۽ گڏوگڏ گهر ۾ راتوڪي ٿيل ڪانجاڻ به کيس پريشان ڪري رهي هئي.

سهڻي ويهن سالن جي پلوڙ زال هئي. رنگ، سو سانورو ضرور هوس، باقي ٻيون ڇتيون ڳالهيون، حسن بي مثال هوس. ٻن ڀائرن جي اڪيلي ۽ ٻنهي کان ننڍي ڀيڻ هئي. ماءُ پيءُ جي لاڏلي ۽ ڀائرن ۽ ڀاڄائين جي دادلي هئي. سڄو گهر کيس ڀائيندو هو. نپ ٻهراڙيءَ جو ماحول هو. تعليم ڇوڪرن لاءِ ئي اڻ لپ هئي ته ڇوڪريون وري ڪٿان پڙهنديون! جن جن ڳوٺن ۾ اسڪول هئا، تن ۾ وري ماستر غير حاضر هئا، جي ماستر هئا ته ٻار ڪو نه ٿي آيا. ڪٿي مائٽن جو توجهه ڪو نه هو ته ڪٿي سرڪار ماسترن کان منٿليون وٺي ڄاڻي واڻي اسڪول بند ڪرايو ويٺي هئي. مختلف جاين تي مختلف سبب هئا، پر نتيجو اِهو نڪتو آهي جو تعليم زيرو پوائنٽ تي ئي ديرو ڄمايو ويٺي آهي. سو سهڻي به پڙهي ڪا نه سگهي هئي. سندس ڀائر ۽ ڀاڄايون به اڻ پڙهيل هئا. سندس ماءُ ۽ پيءُ به اڻ پڙهيل هئا. زميندار جي زمين جي هڪڙي ڪنڊ تي هڪڙو ڪکائون گهر اڏي اچي ويٺا هئا. پر، پر هڪڙي ڳالهه منجهن نرالي هئي، ساهيءَ ته، توڙي جو سڄو گهر اڻ پڙهيل هو پر تنهن هوندي به اهو گهر فضليت ڀريو هو. ساڃاڻونڌ هو. سندن ڪو به عمل، ڪا به گفتارَ ڪنهن جي رنج ۽ ڏنج جو سبب ڪا نه ٿي بڻي. کين اهڙي ڪا ماڻتاڻي سُتي پيٺ ۾پيل هئي، جو هو ڪڙو ٻولڻ ته سکيا ئي ڪو نه هئا. اصل پرائي کان پڳل. نه ڪنهن جي گلا نه غيبت، نه ڪنهن جي هڻيءَ ۾ ۽ نه ڪنهن جي ڪنئيءَ ۾!. ٻنهه پنهنجيءَ ۾ پورا، تنهن ڪري کين پائڻ وارا گهٽا هئا.

گلاب به سندن مِٽيءَ مان هو. پر هُو وٽانئن ڏهه ٻارهن ڪلوميٽر پري هڪڙي ننڍي شهر جهڙي ڳوٺ ۾ رهندو هو ۽ سندن وچ ۾ اچڻ وڃڻ چنڊاڻي جمعاڻي، ڪنهن شادي مراديءَ تي يا ڪنهن جي موتي فوتيءَ تي ٿيندو هو. انهيءَ اچ وڃ دوران گلاب جي خوشبوءَ سان سهڻيءَ جو سراپا واسبو رهيو. آهستي آهستي، ٻنهه ٻليءَ پير ٻليءَ پير. گلاب جون نگاهون پنڌ ڪري سهڻيءَ جي سانوري ڇهري جي چوڏاريءَ پيون چڪر ڏينديون هيون ۽ ڪيڏي ڪيڏي مهل، جيڏي مهل سهڻيءَ جي جوانيءَ جي مخمور نگاهن سان ٽڪراءُ ٿيندو هو تيڏي مهل ماناري پاڻيءَ ۾ ڪريل ڪنڪر جيان ماڻڌاڻ مچي ويندو هو. موٽ ۾ سهڻيءَ جي اکين ۾وِچ وراڪا ڏيڻ لڳندي هئي ته سانورن ڇپڙن تي اڻ لکي مرڪ مهڪي پوندي

هئي.

هڪ ڀيري گلاب سهڻيءَ جن جي ڳوٺ پرسان موجود هڪڙي درگاهه تي لڳندڙ ساليانو ميلي جي موقعي تي اچي وٽن مزمان ٿي ٽڪيو هو. سائي سومر (چنڊ واري مهيني جو پهريون سومر) جي رات ميلو لڳندو هو. سج لٿي کان وٺي سو مهٽيءَ تائين زيارتين لاءِ عام خيرات جي ماني جو بندوبست هوندو هو. پوءِ عالم سڳورا وعظ فرمائيندا هئا ۽ ان بعد مولودن جي محفل شروع ٿيندي هئي، جيڪا فجر جي اذان تائين جاري رهندي هئي. گلاب سج لٿي ڏاري هنن وٽ پهتو هو. پوءِ هُو سهڻيءَ جي پائرن سان گڏجي درگاهه تي ويو. لنگر پاڻي به اُتي ڪيائين. رات سڄي مولودن جي محفل ٻڌائين. صبح جو سوير اچي هنن جي گهر سهڙيو. واپس ڳوٺ ورڻ جي ڪيائين پر موڪل ڪا نه مليس. چيائونس: ”سڄي رات جو اوجاڳو آهي، سو هينئر سمهي ڪر ننڊ. ٻيهري ڪائي پوءِ شام جو شهر مان چڪر چاڙي ڏيئي اچجو گهر. رات جو ڪنداسين ڪچهري، صبح جو اول خير، جي وڃڻ جي اجائي تڪڙ هجي ته هليو وڃجانءِ. هونئن به پويان تنهنجا ڪهڙا سنها ٻچا آهن جيڪي توکي ساريندا. توکي آهي ڍڳو سوجهڙو هُتي، تهڙو هِتي!“.

اهڙي طرح گلاب اُتي ٻي رات به رهي پيو. دل ۾ ته اڳي ئي راضي هو پر جيڪا ٻاهرئين ٻني نه نه پئي ڪيائين، تنهن تان به هٿ کڻي ويو ۽ ٽِڪي پيو. وچئين ٽاڻي، هڪ موقعي تي گلاب ۽ سهڻي ٻنهه نويڪلائيءَ ۾ آمهون سامهون اچي ويا هئا. گهر جي گهٽيءَ کان ٿورڙو ٻاهر لڳل پاڻيءَ جي نلڪي مان سهڻيءَ پاڻي پئي ڀريو ۽ گلاب سهڻيءَ جي پاءُ سان گڏ ٻنيءَ تان چڪر هڻي، پيرَ ڏوڙ مٽيءَ ۾ ڀري اچي پهتو هو. سو ڪيس پير ڌوئڻا هئا. سهڻي هَٽَ، نلڪو هلائي گهڙو ڀري رهي هئي. ياڻس ته سٽ ڏيئي گهر اندر هليو ويو. پر گلاب اتي بيهي نلڪو واندو ٿيڻ جو انتظار ڪرڻ لڳو. ائين بيٺي بيٺي پاڻيءَ جو گهڙو ڀرجي ويو ۽ هارجڻ به لڳو. پر پوءِ به نلڪو لاڳيتو هليو پئي. گلاب هارجندڙ گهڙي ڪي ڏسڻ لڳو ۽ پوءِ وري سهڻيءَ ڏانهن نهاريائين. هن جا هٿ بي اختيار هلي رهيا هئا ۽ اکيون هڪ ٽِڪَ گلاب ڪي گهوري رهيون هيون. گلاب هن ڏانهن نهاريو ته نگاهون ٽڪرائجي ويون. نه رڳو ٽڪرائجي ويون، پر ٻڪجي ويون. رڳو نلڪي جي ڇَڪِڙِ ڇَڪِڙِ جي آواز مان خبر پئي پئي ته نلڪو هلي رهيو آهي. پر ٻيو ڪنهن کي ڪو هوش ڪو نه هو. هوڏانهن نلڪي جو پاڻي گهڙي مان پلٽي هارجي رهيو هو ته هيڏانهن وري نينهن اُڇلون ڏيئي، اوهيرا ڪري وسي رهيو هو. هو ٻئي هڪ ٻئي جي اکين ۾ وڃائجي ويا هئا. الاجي ڪيتري دير تائين.... نيٺ گلاب چيو:

”پاڻي هارجي پيو...“

”سا ته اکين ڏني ڳالهه آهي، گهڙو ڀربو ته پلٽندو ته ضرور!“ سهڻي مُرڪي پيئي ته ٻئي مرڪي پيا. آس پاس مرڪي پيئي. سڄي ڪائنات مرڪي پئي. ڪرينا ڪپور جي (هندوستاني فلمي اداڪاره) مرڪ ماندِ پئجي ويئي، آها، آها... ڇا ته مرڪ هئي سهڻيءَ جي. هُن جي سانورن ڇپن تي حيا ۽ حجاب ڀري

مُرڪ! هُن جي اکين ۾ پيار جا پريل سمونڊ!! هُن جي انگ انگ مان ڦٽي نڪرندڙ تڙپل ڏاڙهون جا گل!!! ۽ گلاب سندس اکين جي مئي جي مستيءَ ۾ گم ٿي ويو.

”مون کي پير ڏوڪٽا آهن“. گلاب مرڪندي چيو.

”ڪي ڪي ماڻهو ته ساري ڄمار ڪنهن جا پير ڏوئي پيئڻ لاءِ سڪندا رهجي ويندا آهن. پر تون هليا، نلڪو هلي پيو.“

”مون سمجهيو ڪو نه!“ گلاب نلڪي کي ويجهو ٿيندي چيو.

”انگريچي ته مون په ڪو نه ڳالهائي آهي، جو نٿو سمجهين!“

”سهڻي!“

”جي چُٺانءِ“.

”تون ڪيڏي ملوڪ اَهيئين، اِها ڪا ڪبر اَهيني؟“

”هٽ هٽن کان پلا پيا آهين. آئون ڪيڙي باگ (باغ) جي موري آهيان؟ مون کي ڪير ٿو پڇي؟!“

”بروبر، اِجَ ته آهي. پر ڪڏهن ڪنهن شيءِ جو دنگ به ٿيو وڃي. مون جي نظر ۾ ته حُسن په تو وٽ پهچي دنگ جو ليڪو ڪڍي ڇڏيو آهي.“

”اِهو تون جي نظر جو دوکو آهي. نه ته پيو ڪير ته مون ڏانهن اک کڻي په ڪو نه نهاريندو آهي.“ سهڻي پهريائين مُرڪي ۽ پوءِ اهڙي ته ملوڪڙي کِل کليائين، جنهن گلاب جا وڙ وڃائي ڇڏيا. هُو رڳو سندس منهن ۾ نهاريندو رهيو.

”اِها ڳالهہ تون جي په سچي. پر سچ پڇين ته آئون تون جي اجائي واکاڻ جان (يا) ڪوڙي خوشامند ڪو نه پيو ڪريان. اِها تون ئي اَهيئين، جنهن مون جي دل جي در کي ڏنل ڪڙو لاهي، نه رڳو اندر جهاتي پاتي آهي، پر مرڳو ديرو ڄمائي ويهي رهي آهين.“

”ڏسج!“

”نورَ پتاري جو سُونهن، چئين ته اجا مسيت ۾ په گهڙان!“

”بنهہ اج!“

”تون ڇاتي سمجهين! آئون ته دل جون سموريون سچايون پيو ساڻين سليان، اجا په جي توکي ڪو شڪ گمان هجي ته جيئن وسهين، تيئن توکي وسهايان.“

”ائي الا! ويچارا ماڙهوا!“

”تون پلي ٺوڪون ڪر، پر هن گريب جي دل جي مڙيوئي پارت هجنين“ مُرڪون مُرڪي پيون. سهڻيءَ گهڙو ڪڇ تي کنيو ۽ گلاب پير ڌوئي چمپل پاتي ۽ پوءِ ٻئي هڪ ٻئي پنيان گهر اندر داخل ٿيا.

اها رات اُتي رهي، گلاب ٻئي ڏينهن روانو ٿي ويو.

ٻيءَ رات جڏهن سهڻيءَ جو وڏو ياءُ ۽ ياجائينس اچي هنڌ پيڙا ٿيا. تڏهن جوٽس مڙسهينس جا ڪن ڪٽايا

تہ گلاب، جيڪو چنڊاٽي جمعاني پيو لاماراڏي، سو ڪواِجَ ئي ڪونهي. تو الاجي اِن ڳالھ جي ٻوڪا ڪئي آهي ڪہ نہ. پر آئون سمجهان تي تہ گهر جي ٻئي ڪنهن پہ پاتيءَ کي ڪا سڌس ئي ڪانهي. پر مون جي پهرئين ڏينهن کان وٺي مٿس نگاھہ آهي. هُو سهڻيءَ لاءِ مانڊو آهي ۽ پانجي ڇوري پہ منجهس راضي آهي. پر الله جو ڏينهن رکيو آهي، مون کي مري جباب ڏيٽو آهي تہ گلاب ڪڏهن پہ ڪا ترڙپائي ڪا نہ ڪئي آهي. ڇوڪرو فضيلت ڀريو آهي. اخلاق وارو آهي. باقي جو ڪير، ڪا شيءِ پسند ڪري تو تہ اُن ۾ ڪو ڏوھہ ڪونهي. ڏسٽو رڳواِهو آهي تہ هُو نمونو ڪيڙو تو هلي. پانجي سهڻيءَ ۾ پہ پان سيني جو ڀروسو آهي تہ ايڙي ڇيڳري ڪانهي، پر آءُ ڏسان پئي تہ هوءَ پہ راضي آهي. سوجي تون جي مرضي هجي تہ پوءِ ڪا ٽِوبڙھہ ڪجي. وڏيڪ آنجي خوشي.“

”جي اِجَ آهي تہ پوءِ امان کان پوءِ گهر جي وڏي تون آهيئين. سو جي تون مناسب سمجهن تي تہ پلي ابا ۽ امان جي اڳيان سُر ڪڻ، وري پہ گهر جا وڏا تہ اُهي آهن نہ!“.

”ها اِجَ تہ آهي. پر مون جي دل تي چوئي تہ ماسي پہ جباب ڪا نہ ڏيندي. سياڙي ڳالهائي ڏسانس.“

اجا هي پانجيءَ ٻڏڇوڙ ۾ هئا تہ ٽئين چوٿين ڏينهن گلاب جي ماءُ ۽ پيءُ نڪاءُ اچي ڪيو. ايندي ساڻ لِڪ تہ اها ڪيائون تہ درگاھہ تي سلام ڀرڻ آيا آهيون. پر پوءِ جڏهن رات جي ماني ٽِڪيءَ کان وانڊا ٿي ڪچهريءَ ۾ ڪُليا تہ اچا ڪارا پڌرا ٿي پيا. چي: ”اسين سهڻيءَ جو سڱ گهرڻ آيا آهيون پانجي گلاب لاءِ. پان پانجا پاڻ ۾ آهيون. ڄاڻو سڃاڻو تا، بدو اسان وٽ ڪونهي. بدي جي ڪَپ آنکي پہ ڪونهي. اسان جي آهي گنڊي ڳچيءَ ۾. اسان تي وڙ ڪريو. يا ڄمار آنجو اهو ٿورو پيا ڳائيندا سين. پانجا حال هڪ ٻئي کي ساريا پيا آهن. وڏيون ٻاڙون هٽي ماڙهو پاڻ وڏو ڪو نہ ٿيندو آهي. اسين آنجا اپرا پائر آهيون. پر جهيڙو حال آهي، حال ساروُ ڪنڌ ڪيي پہ ڪو نہ ڪڍائيندا سين. مڙس پاڙيئي جي مال (مهل) تي کبر پوندي آهي. ڪُدا ڪيندو تہ اسين پاڻ تي ويڻ ڪو نہ سهنداسين.“ گلاب جي پيءُ يڪساهيءَ ۾ سمورو حال احوال ڪري ڪٽي دنگ ڪيو. سيني گهر وارن خبرون ٻڌيون. پوءِ نوبڪلائيءَ ۾ صلاح صولي ٿي ۽ پوءِ کير وهي وجي پٽ ۾ پيو.

”ابا مبارڪيون،“

”بابا آنکي پہ مبارڪيون“.

***

اِن ڳالھہ کي پنج مهينا گذري ويا.

تازو 22 مئي 2012ع تي ڪراچيءَ ۾ هڪڙي سياسي پارٽيءَ طرفان، لياريءَ جي بلوچن ۽ سنڌين خلاف ٿيندڙ خونخوار سرڪاري آپريشن ۾ بي حساب شهيد ٿيندڙ بيگناهن سان يڪجهتيءَ جي اظهار طور، سنڌ کي ٻن حصن ۾ ورهائڻ جي سازش ۽ ٺٽي ۾ ذوالفقار آباد ناهي ڌارين کي ورسائي

سنڌين کي اقليت ۾ آڻڻ جي سازش خلاف ۽ سنڌ جي ٻين ٻرندڙ مسئلن متعلق لياريءَ کان پريس ڪلب تائين هڪ پرامن جلوس ”محبت سنڌ ريلي“ ڪڍي ويئي هئي. ان ريليءَ ۾ ڪراچيءَ جي سنڌين ۽ بلوچن سان گڏ ننڍي ضلعي جا ڪارڪن بہ شريڪ ٿيا هئا. لکين ماڻهن جي اُن ”محبت سنڌ ريليءَ“ ۾ تمام وڏي تعداد ۾ سنڌياڻيون بہ شريڪ ٿيون هُيون. لکين ماڻهن سان گڏ، گلاب بہ اُن امن جي ڪاروان ۾ پنهنجي وطن سان حُب جي اظهار طور، سنڌ جي حقن تي لڳندڙ ڌاڙن جي خلاف احتجاج طور ۽ سنڌ جي حڪومتي وڏيرن طرفان سموري سنڌ جا وسيلا دهشتگردن جي حوالي ڪرڻ جي خلاف آواز بلند ڪرڻ خاطر، دهشتگردن خلاف نفرت جي اظهار طور شريڪ ٿيو هو. هُو نہ صرف شريڪ ٿيو هو پر وڏي چڙهي حصو ورتو هئائين، پارٽيءَ جو جهنڊو هٿ ۾ هوس ۽ هُن کي سنڌياڻين جي حفاظت ڪرڻ تي مامور جٿي ۾ شامل ڪيو ويو هو.

محبت سنڌ ريلي جيڏي مهل لي مارڪيٽ جي پان منڊي ۽ ڊينسوهال وٽان گهٽين مان اڳتي وڌڻ لڳي، اوڏي مهل دنيا جي بدنام زمانا دهشتگرد تنظيم، جنهن جي لاءِ ”تڪبير ميگزين ڪراچي“ پنهنجي هڪ مضمون ”ڪراچي بچايو ايم ڪيو ايم تي پابندي لڳايو“ ۾ لکيو آهي تہ ”ايم ڪيو ايم پاڪستان جي واحد ٽيررسٽ جماعت آهي. جنهن ضياءَالحق جي دور ۾ پروش پائڻ کان پوءِ اڄ ڏينهن تائين 6374 پناڻ، 6753 سنڌي، 2713 بلوچ، 3763 اردو ڳالهائيندڙ 1908 پنجابي، ڪُل ملائي 21457 ماڻهن کي شهيد ڪري چڪي آهي. پاڪستان جي سيني جماعتن جي اڳواڻن، NGOs، مذهبي پيشواهن، اقليتي اڳواڻن، صحافي برادريءَ جي بيباڪ اڳواڻن ۽ ٻين مشهور شخصيتن کي ڳولي ڳولي مارڻ ۾ ملوث رهي آهي. ليند گريبنگ، ايڪسٽوريشن، فريڪُئينٽ رائوٽس ۽ سنڌ ۾ جناح پور صوبو ناهڻ جي سازش ۾ وڏي چڙهي حصو وٺندي رهي آهي...“ جي دهشتگردن بند جاين جي مختلف ماڙن تان، ڇتين تان، اڳواٽ نهيل مورچن مان ۽ مسجدن مان هٿين خالي سنڌين ۽ سنڌياڻين تي پنهنجي جديد هٿيارن جا منهن کولي ڇڏيا ۽ وطن جي محبت جي جذبي سان سرشار سنڌي ۽ سنڌياڻيون بيدرديءَ سان رودن تي ڪرندا رهيا ۽ ڪراچي پوليس، جيڪا بہ دهشتگردن جي مرضيءَ سان پرتي ٿيل هئي، سا خاموش تماشائي بني ڏسندي رهي. اوڏي مهل هڪ بهادر سنڌياڻي چوڌاريءَ گولين جي وسندڙ مينهن جي پرواهہ نہ ڪندي وڏي وڃي هڪ پوليس آفيسر کي چيو تہ ”توهان اسان جي حفاظت ڪرڻ لاءِ مقرر ٿيل آهيو. اسان هٿين خالي ۽ پرامن ماڻهن تي گولين جي برسات پئي وسي ۽ توهان خاموش ويهي تماشو پيا ڏسو. گوليون هلائيندڙ دهشتگردن خلاف جوابي ڪارروائي ڇو نٿا ڪريو؟“ موٽ ۾ اُن انسانيت کان ڪريل ذهنيت رکندڙ پوليس اهلڪار وراڻيو تہ ”اسان کي گولي هلائڻ جو آرڊر ناهي.“ تڏهن ان بهادر نياڻيءَ ٻُجو ڏيئي اُن بي شرم پوليس اهلڪار کان ست ڏيئي رائيفل کسي ورتي ۽ بلڊنگ جي دريءَ مان گوليون هلائيندڙ دهشتگرد جو نشانو وٺڻ لڳي، تيستائين ٻي بلڊنگ جي ڇت تي مورچو ناهي ويٺل دهشتگرد، سنڌ جي نئين تاريخ لکندڙ بختاور، سنڌ امڙ تان سرگهور ڪندڙ

سدا حيات نياڻي ڀيڻ غزالہ بتول صديقيءَ تي گولين جو مينهن وسائي ڇڏيو ۽ شهيد ڀيڻ غزالہ بتول صديقي موقعي تي ئي دم ڏئي حوالي ڪري امر ٿي ويئي. اوڏيءَ مهل ستار انڙ ۽ گلاب، جيڪي شهيد غزالہ صديقيءَ کان ٿورڙو ئي پريان هئا ۽ امن قافلي جي ڀيڻن جي نگراني ڪري رهيا هئا، تن جو ڏٺو تہ ڀيڻ غزالہ گولين جي وسڪاري ۾ ٽپي پئي آهي، سي ڇلانگ ڏيئي، روڊ تي گيلاٽيون ۽ قلابازيون کائيندا وڃي ڀيڻ غزالہ مٿان ڍال بڻيا. پر تيستائين دشمن وار ڪري چڪو هو ۽ شهيد ڀيڻ جو ريٽو رت ڏامر جي ڪاري رستي تي ريلا ڪري وهي رهيو هو. دهشتگردن جي گولين ستار انڙ ۽ گلاب کي بہ پرڻ بنائي ڇڏيو هو. پارٽيءَ جي ساٿين ٻنهي سخت زخمي ساٿين کي اسپتال پهچائڻ جو بندوبست ڪيو. پر دير ٿي چڪي هئي. ستار انڙ بہ ڀيڻ غزالہ جيان سنڌ تان سرگهور ڪري سرخرو ٿيو. سيني تي کاڌل سڌين گولين مان وهندڙ ڀيڻ غزالہ ۽ ستار انڙ سميت 12 ٻين شهيدن ۽ 50 کان وڌيڪ زخمين جي سرخ رت پنهنجي ڌرتي بچائڻ جي پراڻي روايت قائم رکندي دنيا کي ثابت ڪري ڏيکاريو تہ سنڌي اڄ بہ سنڌ ڌاڙهن کچندڙ ميري اک جو مقابلو ڪري سگهن ٿا. گلاب سخت زخمي هو. پر دهشتگردن جي قبضي ۾ ڪراچيءَ جي اسپتالن محبت سنڌ ريليءَ جي زخمين جو علاج ڪو نہ پئي ڪيو. تنهن ڪري ڪيس حيدرآباد شفٽ ڪيو ويو هو. جتي هو زير علاج هو ۽ چيو پئي ويو تہ گولين سان ڇچريل سندس ٽنگ کي ٺيڪ ٿيڻ ۾ چار پنج مهينا لڳي سگهن ٿا.

۽ گهر ۾ متل راتوڪي ڪانجاڻ جو سبب بہ گلاب ئي هو.

گلاب جي مڪمل علاج لاءِ ڊوڪٽرن جي ضرورت هئي ۽ اهڙو نياپو سهڻيءَ جي ماڻٽن کي پهتو هو تہ: ”جي پنج پئسا هڪيا هڙ ۾ هجن، تہ حال هڪيو اسان جي ٽيڪ ڪريو. الله خير ڪري، ڳتيءَ ۾ آن سان پائي پائيءَ جو وهنوار چڪتو ڪينداسين. اسپتال ۾ دوائن جو خرچ تہ پارٽيءَ وارا پيا پرين، پر جيڪي بہ ماڻهو ساڻس گڏ رهيا پيا آهين، تن کي پہ تہ چانهہ پاڻي ۾ ماني ٽڪيءَ لاءِ پنج پئسہ کپن. اهو پہ الله جو شڪر جو ساهہ جي تند بچي پيئي. سو هاڻ جيئن ساهہ بتو آهي، تيئن ماهہ پہ ٿي پوندو. ڊاڪٽر چون ٿا تہ خطري جي ڳالهہ ڪانهي.“

جيئن ئي ڪالهہ شام جو اِهو نياپو پهتو هو تيئن مرڳو گهر ۾ ڀڙڪ مچي ويو هو. سهڻيءَ جو پيءُ، سندس ننڍو ڀاءُ ۽ ماڻس اِن ڳالهہ تان ڪروڌ ۾ اچي ويا هئا تہ گلاب اهڙن ڌڻن ۾ پيو ڇو آهي؟ جي هن جا اِهي اڦال (افعال) رهيا تہ پوءِ سُياڙي اسان جي سهڻيءَ کي ڪير سنڀاليندو؟ مرڳو....!

”اي آئون تہ ڇُٽان (چوان) تي تہ پُٽ جي پُوندي کان مُنهن جو پُوندو پلو شاديءَ کان پوءِ ويهي ڳُونهہَ ڦلورجن. تنهن کان اِن ڪاساري مان هجر ئي جند ڇڏائي ڍاريو. صڦا ڪُتو جباب ڏيئي ڇڏيون، تہ اسان جو اڄ پہ آسرو نہ ڪن. نڪوئي سياڙي ڪن. اسان کان گلتي (غلطي) ٿي جو ها ڪري ويناسين. اسان کي مورِاها کبر ڪا نہ هئي تہ ڇورو ههڙن ڪنامن ۾ هٿ وجهندو پُوٽي.“ سهڻيءَ جي ماءُ اڄ پهريون ڀيرو ڪروڌ ۾ اچي گهڻ وڌ ڳالهائڻ لڳي هئي.

”پيٽيان ڪا ڳالهه هجي ته ڪٿي مججي پر پلا پان گريبن جو چاتو وچي سياست ۾؟! اسين آهيون، جو هتي اتي ۾ جهليا پيا آهيون هيءُ مڙس آهي سو نارا (نعرا) هٽندو پُوٽي، گولين جي وسڪاري ۾ تِپ ڏيندو پُوٽي، گولي ڪنهن جو منهن ٿورو ئي ڪو رکندي آهي. هرويرو ماڙهو اچي وچي ڪنهن ڏچي ۾، تنهن مان قاعدو ڪيڙو؟! وڏي ڳالهه ته اڳيان هجي ڪو مڙس ماڙهو جيڪو سامهون نڪري اچي سندرو ڏي، ته اُن سان جنگ نهي پر ٿي. پوءِ مڙس مڙس جو مٽ آهي، جيڪو ڪٽي. هي ته بي ننگا، بي وڙا ۽ بي گيريتا دهشتگرد آهين، جيڪي گهرن مان لڪي تا گوليون هلائين. تن سان ڪيڙو مقابلو ڪبو؟! هي پانجا همراهه ته بنهه ڪي چريا آهن، جيڪي خالي هٿن سان انهن منافقن ڏانهن ويا هئا. انهن ڪدڙن سان اِڄ ٿورو ئي ڪو وڙهبو آهي! اُهي ڪي مڙس چئبا، جيڪي هٿين خالي ست قرآنين نياڻين تي گولين جا برست تا هلائين. انهن ڪدڙن ۽ پڙون جو ايلاج (علاج) ئي ٿورو آهي. بس رڳو ڪراچي جي چوڌاريءَ گهيرو ڪري ويهي رهجي. هر قسم جي رسد بند ڪري ڇڏجي ۽ بس پوءِ پاڻيهي مڙس ۽ پاڙيئي جي ڪبر پُوندي. جي مڙس هوندا ته گهرن مان نڪري اچي ميدان ڪندا. پلا جي ڪدڙا هوندا ته تاڙ وجائي وجائي پلي مري وجن. ڪدڙن تي هٿ ڪڻڻ مڙسن جو شان ناهي...!“ ساڳي طرح سهڻيءَ جي پيءُ به اڳوٽو لحاظ ڇڏي، اڄ، دهشتگردن طرفان سنڌ جي نياڻين تي لڪي لڪي گوليون هلائڻ واريءَ ڪائنر تا تي چوهه چِنديندي بنهه اگهاڙي وات ڳالهايو.

”ها ببو ابا نيڪ ته چوئي تو. هِجرَ پيپلن پان ڪي ڪيڙيون موڙون ٻڌايون آهن. جو سياڙي ٻيا اچي اسان ڪي هار وجهندا. پان هجر پر وهِينيرَ ۾ آهيون ۽ سياڙي پر ڪمائيندا سين، تڏهن ڪيندا سين. اسان ڪي اٿي جي ٻوري نڪو هِنن هجر پجائي آهي ۽ نه ڪو وري سياڙي ٻيا ڪي پجائيندا. تنهن ڪري پاڻ مسڪين ماڙهو وتون پانجيءَ ڪرت ڪي. هيءُ ته ڪٿي رب ڪو رحم ڪيو جو همراهه بچي ويو. پر آئون سمجهان تو ته هي رهندو ڪو نه. مون ڪي اِن پارٽيءَ وارن جي ڪبر آهي. جيڪا ڳالهه ڪيندا، تنهن تان هٽندا مور ڪو نه. پوءِ پلي دنيا اٿلي پوئي. سو اسين گريب ماڙهو سياڙي هن جي ڏچن ۾ ڦاسي وجون ۽ ڪنهن آزار ۾ اچي وجون، تنهن مان ڪيڙو قاعدو! تنهن ڪري صلاح ايڙي ڪريو جو مرڳو جند ئي ڇُٽي پوئي.“ سهڻيءَ جي نندي ياءُ پنهنجي سمجهه آهر ڳالهايو.

”پر چاچا، آئين (اوهين) گهر جا وڏا آهيو هيڏانهن چاچي پر گهر جي وڏي آهي. پانجي گهر جي هڪڙي ساک آهي. اِها ڳال پانجا دشمن پر قبول ڪن ٿا. هاڻ جي اسين پانجي رضا خوشيءَ سان ڪيل سڱاوتي توڙي ڪين جباب تا ڏيون ته پوءِ اسان جو پرم ۽ اسان جي ساک ته ڏوڙ ۾ ملي ويندي. پوءِ سياڙي پان تي ڀيو ڪير اتبار ڪيندو. اِڄ ته پاڻ ڳوٺن راڄن ۾ بيجڙا ٿي رهنداسين. وڏي ڳالهه ته گلاب ڪنهن سان ڪا بيجڙي ڪا نه ڪئي آهي، ڪنهن جي ڪا چوري ڪا نه ڪئي آهي. ڪنهن جو لوڙهو ڪو نه لتاڙيو آهي. ڪنهن نندي وڏي سان ڪڙو ڪو نه ٻوليو آهي. ڪنهن سان نڳي جان (يا) دوکو ڪو نه ڪيو آهي، جو هُو اسان لاءِ ڪلاساريءَ جو سبب بنيو هجي. هُن ته پاڻ مڙسي ڪري بهادريءَ جو ڪم

ڪيو آهي. هُن تہ پاڻ نياڻين کي بچائيندي پانجو پاڻ تي گوليون سٺيون آهن. هن تہ پاڻ اسان جو ڪنڌ مٿي ڪيو آهي. سو آئون سمجهان ٿي تہ هن ايڏو ڪو وڏو ڏوهہ ڪو نہ ڪيو آهي. جو ڪيس ڏنل سگهہ ڦري وڃي. اسان کي پاڻ پانجي پڇت سارُو سندس ٽيڪ ڪرڻ کپي. وري پہ آئين وڏا آهيو جيڙو پہ فيصلو ڪريو. پر هڪڙي ڳال زاد رکجا تہ فيصلو ايڙو ڪجا، جو اسان جي گهر جي ساک ۽ ڀرم ساڳيا رهن.“ سهڻيءَ جي وڏي ڀاڄائيءَ پانجي راءِ ڏني. جنهن سيني جا چُپا (وات) بند ڪري ڇڏيا.

”ماما، آئون عمر ۾ ننڍي آهيان ۽ وڏن جي وچ ۾ ننڍن کي ڳالهائڻ تہ نہ کپي، پر هيءُ معاملو ئي ايڙو آهي، جنهن تي سيني کي ڳالائڻ کپي، پانجي گهر ۾ ڪڏهن پہ ايڙيون ڳاليون ڪو نہ ٿيون آهن، سو مون کي ڀي تہ کبر ڪانهي تہ ملڪ ۾ ڇا پيو وهي واپري، پر هجر ڪراچيءَ ۾ سنڌي ماڙهن ۽ ماين جو جيڪو جلسو نِڪَتو (نڪتو) هو، تنهن جي جيڪو تيڪو ڳال پيو ڪري. چون ٿا تہ ڪي پناهہ گير وِلات مان ڏتڙجي هتي آيا هئا. سي هاڻ چُون ٿا تہ ملڪ اسان جو آهي. مائي، هيڙو ڪو ناحق ڀيو ٿيندو! ايڙن گُنِ نہ مجيندڙ ماڙهن کي جباب ڏيڻ لاءِ هتان جيڪي پانجا سنڌي وچي ڪراچيءَ ۾ گڏ ٿيا هئا، تن کي تہ پاڻ شاباس ڏيڻ کپي. انهن جي پٺي ٺپرڻ کپي ۽ اسين جو هتي ويٺا داڀا ڏيون تہ گلاب هِجَ ڪو ڪيو، هُجَ ڪو ڪو نہ ڪيو. سو ڪٿي اسين گلط تہ ڪو نہ پيا ڪريون. آئون چُئان تي تہ اِهو صحيح ڪونهي. وري پہ آنجي ڪُوشي!“.

”ابا.....! ابا آئين گهر جا وڏا آهيو. الله ڪري تہ آنجي ڇان سدائين مٿانهيون (اسان مٿان) هجي. هن کان اڳ پہ جيڪو آن مناسب سمجهيو ۽ ڪيو آهي، ڪنهن پہ آنکي ورندي ڪا نہ ڏني آهي ۽ هاڻ پہ الله ڪيندو تہ اِڄ ئي ٿيندو. پر ابا، تِرَ جي گٿي سئو چوٿون ڪائي. جي تڪڙ ۾، جان ڪاوڙ ۾، جان اوڀلائيءَ ۾ (بي خبري) اسان کان ڪا گلط ڳالهہ ٿيو تي وڃي تہ اسين ماڙهن جي اکيا پٺجي ويندا سين. هڪڙو ڀرڪو اکيا پيل ماڙهو سدائين لاءِ ڏاميچ (داغدار) ٿيو پوئي. سياڙي ڀيو ڪو اسان تي اتبار ڪيئن ڪندو؟ هر ڪو اچ چوندو تہ هي همراهہ ڳالهہ جا ڪچا آهين. ڳالهہ تان ڦريو وڃن. اڄ اسان جي ڪواري ٿيندي. ڀي ڳال تہ، جيئن سويل منهنجي گهرواريءَ ڳال ڪئي، تہ آکر گلاب بڇڙي ڪيڙي ڪئي آهي؟ سو جي ايمانداريءَ سان ڏسجي تو تہ واقعي گلاب ايڙي تہ ڪا پہ بڇڙي ڪا نہ ڪئي آهي، جنهن جي ڪري ڪائنس مرڳو سندس مگ کسي وڃي! هُجَ پہ گلاب ايڙو بي اڦالو ڪونهي، پر هِن ڀيري تہ مرڳو هُن اسان کي سونو ڀُولو پارايو آهي. هُج پہ پانجا وڏڙا پانجن دنگن، ننگن ۽ سامِن تان سر گهوريندا رهيا آهن. سو گلاب پہ پانجي وڏڙن جي ريت نڀاهي آهي. هُن ڪا ڪچي ڪا نہ ڪئي آهي. هُو جنگ جي ميدان مان پٺ ڏيئي ڀڳو ڪونهي. هن کي ڀاڄ ۾ پٺيان ڏڪ لڳل ڪونهي. هن پانجي سيني تي ۽ بدن تي گوليون سٺيون آهن. هُن تہ پاڻ ايڙو ڪم ڪيو آهي، جيڪو اسان سيني کي اڳ ۾ ئي ڪرڻ کپندو هو. پر خير، هاڻ پہ اسان کي ايڙو قدم کڻي کپي، جنهن سان اسين پنهنجي ڌرتيءَ جي بچاءَ واري جنگ ۾ شامل ٿي سگهون، تہ اهڙي سني ڀي ڳالهہ ٿي نٿي سگهي. پر جي اسين اِجَ نٿا ڪري

سگهون تہ گهٽ ۾ گهٽ اسين ڀين کي شاباش تہ ڏيون. جيڪي پانجي جان جوکي ۾ وجهي جنگ ۾ ڪاهي پيا آهن. پر جي اِجَ پہ نٿا ڪري سگهون تہ پوءِ پہ ڀين جا گس تہ بند نہ ڪريون. جيڪي ماڙهو سر جو سانگهو لاهي پانجي دنگن جي بچاءُ لاءِ وڙهن پيا، تن لاءِ ڏچا تہ پيدا نہ ڪريون. تنهن ڪري آئون تہ چُئان تو تہ اسان کي ايڙو ڪو پہ ڪم نہ ڪرڻ کپي، جنهن سان ماڙهن ۾ اسان لاءِ ڌڪار پيدا ٿئي. سهڻي اسان کي ڪال پہ ڏيٺي هئي ۽ سياڙي پہ ڏيٺي آهي. ٻي پہ ڪيڙي ڪبر تہ گلاب کان ڇڏائي وري جي ٻئي ڪنهن کي ڏنيسين، سو اج کٽي ڪيڙو پہ ڌوتو پوتو هجي، پر جي سياڙي لنب لوڦر ٿي تو پوي، جان ڦورُو ڌاڙيل تو ٿئي، تہ پوءِ پان ڪجاڙو ڪينداسين؟ سو آئون تہ چُئان تو تہ سُيا، پرينهن جيڪي ڍڳيءَ جا پئسا ملٺا آهن، تن مان پنج ڏهہ هزار کٽي هجر ڏکيءَ مال ۾ گلاب جي ٽيڪ ڪريو. پوءِ پہ پئسو پئسو ٽيندو، ماڙهو ماڙهو ٽيندو. وڏي ڳالهہ تہ گلاب هاٽي ڪو ڌاريون ڪاريندو رهيو ڪونهي. هُو اسان جو نياٹو آهي. اسان جو ٻچو آهي. هجر اسين سندس واهر نہ ڪينداسين تہ ٻيا ڪير اچي مٿانهس نوٽ گهوريندا ڪيئن؟! ڪدا پنا (پناهہ) ڏي، پر جي هِجَرَ مون کي ڪا تڪليف تي ٿئي، تہ پہ آئين دل مٺي ڪيندا تہ اسان جو ڪجاڙو وڃي؟! اِجَ ڪو نہ ٽيندو. سياڙي ڪجاڙو ٽيندو؟ سا ڪيڙي ڪَبَرَ؟! ٿي سگهي ٿو تہ اسين پانجي ننگنءِ دنگن جي ويڙهہ ۾ ٻارين ٻچين گلاب کان پہ اڳيان هجون!“ سهڻيءَ جي وڏي ياءُ ڏاڍي، ٺڏي، برجستي ۽ جذباتي انداز ۾ پنهنجو ڪيس پيش ڪيو ۽ جنهن ۾ هُن گلاب جي ۽ محبتِ سنڌ ريليءَ جي مقصد جي کُلئي طرح سان حمايت ڪئي. جنهن کان پوءِ ڪنهن کي بہ مخالفت ڪرڻ جي ضرورت محسوس ڪا نہ ٿي.

۽ سهڻيءَ اِهي سموريون ڳالهيون ماٺ مٺيءَ ۾ِپئي ٻڌيون.

هُوءَ مختلف ڳالهيون ٻڌي مختلف ڪيفيتن مان گذري رهي هئي، جيڏي مهل ڪنهن جي گلاب جي خلاف ٿي ڳالهايو تہ سندس هِينئون جُهريو ٿي پيو، پر جيڏي مهل ڪنهن گلاب جي حمايت ۾ ٿي ڳالهايو تہ جهڙوڪر منجهس ساهہ پئجيو ٿي ويو.

۽ جڏهن ياٹس وڏي ڳالهائي دنگ ڪيو ۽ ٿوري دير لاءِ سانت واسو ڪري ويئي، تڏهن سندس دل سَٺون ڪائڻ لڳي تہ هوءَ بہ ڪجهہ ڳالهائي. پر دل جهليو ڪا نہ پئي سگهي. ٻن ڪڪائين ڪوٺين جي مهندان خلاصي اڱڻ تي ڪٺون پيل هيون. يارهين تاريخ جي چنڊ جي سُهائي ماحول تي سحر جهڙي ڳهر جي ورڪا ڪري رهي هئي. ڏکڻ جي ٺڏي هوا ٻڪريءَ جي ڇيگرن ڇيلن جيان ٽاپي پائي رهي هئي. ڏکڻ جي هوا جي ٺڏاڻ ۽ چنڊ جي چانڊاڻ، واهہ! پر سهڻيءَ جي دل ۾ سِرِنِ جو کُورو جلي رهيو هو. نيٺ ڳِيٺون ڏيندي ڏيندي، همت ڪري دل جهليندي چيائين: ”امان لئي...!“ ڳالهائڻ جو ربط ٽٽي ويو. ٿوري دير لاءِ وري سانت ڇانئجي ويئي ۽ پوءِ همت ڪندي چيائين: ”امان لئي، چڱا ماڙهو چٽي ويا آهن تہ ڏيءَ کي هڪڙو پرڪو گار ڏٻي آهي. سو مون کي پہ آن جيڪا ٻهريون دفو (دفعو) گار ڏني آهي، سا ڏٺي چڪا. هاڻ مون جو مرڻ جيئڻ گلاب سين آهي. گلاب کي ڏسي وائسي پہ آن پاڻ قبول ڪيو هو. آئون ڪا

ساٿس نِڪتي (نڪتي) ڪا نہ پئي ويس. پر هاڻ، هاڻ گلاب ڪيڙو پہ آهي! جيڙو پہ آهي، مون جو ور آهي ۽ اِها پہ ڳال آنڪي ٻڌائي ڇڏيان تہ سياڙي ٿيندڙ ننگن ۽ دنگن جي جنگ ۾، جي گلاب جي مرضي هوندي تہ آئون پہ ساٿس گڏ هونديس." سهڻي چوڻ ڪي تہ ڇئي ويئي، پر مرڳو ساهہ مان اُڦِجي پئي. سو ڳالهہ پوري ڪري پنهنجن ساهن ڪي سانتيڪو ڪرڻ لڳي.

"ائي امان، ائي امان هاجون ڪاشيون (خاصيون) ٿيون! ڏسو پيا نينگريءَ جا ڪم! هاڻ هيءَ جوءِ پہ تي ڪراچيءَ وڃي "لَڇِ لَڇِ" ڪرڻ! ائي ٻڙي، اسين پيا گلاب تي ڪاوڙجون تہ ڪو وڃي هاڃي ۾ پيو آهي. سو تہ پري رهيو پر مرڳو ئي هيءَ ڇوري پہ تي هٿن مان پئي وڃي. ابا هيڙو ڪو سانگ ڏٺان!؟ اي، تون ڪو ڇپ سُبيو مانڪو وينو آهين! پانجي ٻارن ڪي سنڀال، متان سياڙي سڀ پانجي ناڙي بيهي رهن." سهڻيءَ جي ماءُ ڀڙيائين سهڻيءَ تي ڇُوهہ ڇنديا ۽ پوءِ سندس مڙس تي ڏاڪا ٻڌي چڙهي ويئيءِ مڙسهينس ڏنڊ ڪڍيو پئي ڪليو، اِتي سهڻيءَ جي وڏي ياڄائي وري ڳالهايو.

"امان، تون اسان جي وڏي آهيئين، تون هاڻ اسان ڪي رڳو دعائون پئي ڪر، باقي هڪڙي ڳال ڇِتي پئي آهي تہ جڏهن اسان جا مڙسالا پنهنجي ننگن ۽ دنگن جي جنگ تي ويندا تہ پوءِ پوياں اسين ڪنهن جي آسري تي ويهنديون سين. پر آئون تہ ڇئان تي تہ تونءِ بابا پہ اسان سان گڏ هلجو پر گڏ پہ ڪو آئين ماڳهي اسان جي مانڊان هلجو اسان جي اڳواٽي ڪندا هلجو. جي اسان جي ڌرتي اسان جي هٿ ۾ هوندي تہ اسان جو مرڪڻ پہ سونهي ٿو. پر پانجي ڌرتيءَ تي ٻين جو غلام ٿي رهجي، ان ڪان وڌيڪ ٻي ذلت ڪيڙي ٿيندي! اِن ذلت جي جيئڻ ڪان عزت وارو موت سئو ڀيرا ڀلو!"

"ها امان، ڏيراٽي سچ تہ چوئي پيئي. جي سُياڙي ڪو ٻي ننگو ۽ ٻي وڙو اسان جي هن ايري، سيري، پُونگيءَ تي حملو تو ڪري تہ ڇا اسين ماٺ ڪري ويهي ڏسنداسين تہ پرديسي آهي، پلي اچي اسان جي اَجهي ۾ ويهي. اسين نڪريو تا ٻاهر نتهڻ ڪاڙهي ۾ ڪلي آسمان هيٺان بيهو رهون! نہ، هرگز نہ، حال هڪيو تہ اسين حملي ڪندڙ جا داٽا ڪڍي ڇڏينداسين. پوءِ پہ ڏنو وڃبو. ساڳئي طرح هيءَ ڌرتي، هيءُ سنڌ ملڪ پہ پانجو اسان جو آهي. اُن تي جيڪي قبضي ڪرڻ جي ڳالهہ تا ڪن، تن جي زبان تارونءَ ڪان ڇڪي ڪڍي ونڻ لاءِ اسان سيني ڪي گڏجي وڙهڻو پُوندو." سهڻيءَ جي نندي ياڄائيءَ چيو.

"اباڙي، آءَ ڏسان پيو تہ آئين سڀ هڪڙي پاسي ٿيندا وڃو ۽ ايڙو ياڙيو تہ آئون پہ ڪو نہ آهيان جو هرو پرو اُٺ جو پير ٿاهي "پينئي" ڪري ويهي رهان ۽ نڪي ماڻهين پہ ليڪو ڪڍي ويهڻ جيڙي جوءَ آهي. جي آن سيني جي مرضي آهي تہ پوءِ يا بسم الله! سڀ ڪان اڳ ۾ آئون هوندس." سهڻيءَ جي پيءُ چيو.

"تہ پوءِ ڇڱو ڏينهن ٻن ۾ ڪجهہ ڏوڪڙ هٿ ڪري، ابا، تون ئي وڃي اسپتال ۾ ڪيس ڏسي پہ اچ، تہ ڏوڪڙ پہ ڏيئي اچ" وڏي پٽ چيو.

"پر ابا..... "سهڻي جي ڳالهہ اڌ ۾ رهجي ويئي. "پر ابا، مون ڪي پہ گلاب ڏانهن وٺي هلو. اسپتال ۾ مون ڪي پہ هڪڙو پيرڪو وٺي هلو.." ڪجهہ ساعتون سهي، وري سهڻيءَ ڳالهائڻ جي ڪوشش ڪئي.

”ائي امان، سو ڪوَ؟ ڪنواري نينگري ڪا پانجي منگيندي جي مُنهن لڳندي ڪہ؟ ماڙهو ڪچاڙو چُوندا؟“ ماڻس پراڻين ريتن جي پوئيواري ڪندي چيو.

”امان لئي، اُهي پراڻا زمانا ويا هليا. هاڻ نئون دور آهي، هاڻ اِجَ ٿئي پيو.“ ننڍي پاجائيءَ ڳالهايو.

”هاڻ ڇڏيو انهن ڳالهين، پهرين ڊوڪٽرن جو بِلو ڪريو. پوءِ اِها ڳالهہ پري ڪانهي. هاڻ اُتو وڃي هنڌ پيڙا ٿيو. سياڙي سوير پرو وهير تي ويٺو آهي، اول ڪئرا!“ سهڻيءَ جي وڏي ياءُ ڪچهريءَ کي کُتائيندي چيو ۽ پوءِ سڀ ڪو وڃي پانجي پاٿاريءَ تي ڊهي پيو.

سهڻيءَ جي سوال جو نبيرو ٿي ڪو نہ سگهيو هو. تنهن ڪري هوءَ سڄي رات رني هئي. هُن جي دل چاهيو پئي تہ پکيءَ وانگر پرَ ڪري هڪدم اڏامي وڃي گلاب وٽ پهچي. پر هوءَ بيوس هئي. ٻهراڙيءَ جي ريتن رسمن ۾ جڪڙيل سماج ۾ ڇوڪري ۽ ڇوڪريءَ جي نسبت طئي ٿيڻ کان پوءِ شاديءَ کان اڳ تائين مگ ۽ مڱيندو پاڻ ۾ ملي ڪو نہ سگهندا آهن. سو سهڻيءَ جي دل لک ڀيرا چاهيندي بہ گلاب سان ملڻ کان لاچار هئي. ڪيس وڏي ياءُ ۽ ياجائيءَ ۾ وڏي اُميد هئي تہ من ڪو بِلو ڪري وٺن. جو هُنن مڙسي ڪري ڦتندڙ معاملي کي ٿاري ڇڏيو هو. پر گلاب سان ملڻ وارو مامرو اڌ ۾ رهجي ويو هو. تنهن ڪري هوءَ وياڪل هئي.

سهڻيءَ جو صبحَ سويرَ گهر کان نڪري وڃڻ، چانهہ نہ پيئڻ ۽ ڀين سان گڏجي وڃڻ جو انتظار بہ نہ ڪرڻ بہ، احتجاج جي انهيءَ سلسلي جي ڪڙي هئي تہ جيئن هوءَ وڏي ياءُ ۽ ياجائيءَ تي بار وجهي سگهي. ڇو تہ هوءَ ٻئي ڪيس تمام گهڻو پيائيندا هئا ۽ موٽ ۾ هوءَ بہ مٿانهن قربان قربان پئي ٿيندي هئي.

”سهڻي ڪا نہ ٿي ڏسجي؟ ڪيڏانهن ويئي آهي؟“ وڏي ياڻس پنهنجي گهرواريءَ کان پڇيو جيڪا چانهہ جو پيالو کڻي اچي سندس اڳيان بيني هئي.

”هوءَ سويل ئي ٻنيءَ تي وئي هلي آهي،“

”سو وري ڪوَ؟“

”راتوڪي ڳال تان ڪاوڙيل آهي، چئي ٿي تہ مون کي بہ گلاب ڏانهن وٺي هلو،“

”چري آهي ڪہ؟ ماڙهو ڇا چُوندا؟“

”اي ماڙهن کي جيڪي چوڻو هو. سوچئي چُڪا! اچا ڀيو ڪچاڙو چُوندا. پر اسين ماڙهن جي ڳالين تي ڪو تہ لڳون؟ ماڙهو ڪيڙا لاهي اگهاڙا هلندا تہ پان بہ اچ ڪينداسين ڪيئن؟ پان کي پانجي زندگي پانجي نموني سان جيئڻي آهي. تون بہ ٿورو ٿڌيءَ دل سان سوچ، رڳو پانجيءَ دل تان اچ. آءٌ جي اسپتال ۾ پيل هجان ۽ مرڻ ۾ هجان. تہ ڪرَ توکي هتي سک اچي؟ اهي وري ڪيڙيون ريتون رسمون، جيڪي، ڪومري تہ پلي مري وڃي، پر جيئري رڳو منهن بہ ڏسڻ کان روڪينديون هجن. وڏي ڳال تہ هوءَ پان سان گڏجي هلندي. اسپتال ۾ انُ مان ڪير تڪر ڪوري ڪو نہ وٺندو. آئين بہ هرويرو ليڪو نہ ڪيو. موڪل ڏيوس تہ ڪنهن سان گڏجي وڃي ملاقات ڪري اچيس. ايڙي بہ سنڌ گدڙن ڪا نہ کاڌي

آهي، جو انهيءَ پيل مان ڇُٽي نہ سگهون. تون رڳو پير جهل!“
”تون جي ڳالهہ تہ سهي آهي پر امان، ابا کي ڪير گس تي آڻي؟“
”اي امان ابا تہ اِن ڳالهہ تي پہ ڪو نہ ٿي بيٺا تہ ڪو گلاب سان ناتو جوڙيو رکيو وڃي. پر پوءِ جڏهن رات پان مڙسي ڪئي ۽ ڳالهيون نِڪتيون تڏهن ماملو هڪڙي پاسي ٿيو نہ! تون رڳو هاڪر، باقي امان ۽ ابا کي آئون پاڻيهي نمريون هٽيو تي راضي ڪيان.“
”هئو بيلي، اَهيئين تہ تون پہ وڏي شئي! مون کي ئي ماٺ ڪرايو. چڙئين، سو امان ابا تو مانڊان ڪٽي تا ٻيهو سگهن. بيلي، وارو ڪر، ڳالائي ڏس ٻنهي سان. سهڻيءَ کي پہ تہ رنج ڪونهي ڪرڻو نہ!“
”چڱو اِهو ڪم مون جو.“

***

”اچ ڙي جانيئڙا، جدائي ٿي ماري،
وري ڙي ساٿيئڙا، وڇوڙو تو ماري....“

سهڻي اڪيلي هئي. ٻاري جو چڱو خاصو مُهاڙو ٻني تي پهچائي، وري اچي ٻئي مهاڙي ۾ ويٺي هئي. اڪيلائيءَ ۾ پنهنجي دل کي پرپائڻ لاءِ پنهنجي ٻنهہ سُريلي ۽ جيءَ ۾ جهيرَ وجهندڙ وڏي آواز ۾ هوءَ مٺيان ٻول آلاپي رهي هئي. بادلن سان آسمان ڇانيل هو. ڏکڻ جي ٿڌڙي هوا هلي رهي هئي. سج ايري چڪو هو. سهڻيءَ جو مُنهن، گهرن کان ٻنيءَ ڏانهن ايندڙ گس کي پنيرو هو ٻيو تہ وهير ڪندي سندس ڪنڌ هيٺ جُهڪيل هو تنهن ڪري سندس گهرياتي، جيڪي ٻني تان قطار ڪريو اچي رهيا هئا، سي ڪيس ڏسڻ ۾ ڪو نہ آيا. هوءَ پنهنجي ئي ڌُن ۾، گلاب جي خيالن جي گهيري ۾ بلند آواز ۾ بي ربط جملا، ڪا سِٽَ ڪنهن ڪلام جي تہ، ڪا سِٽ ٻئي ڪلام جي، جيڪو ڪيس ياد ٿي آيو يا ائين ڪٽي ڇئجي تہ جنهن سندس دل جي ترجماني ٿي ڪئي، سا جهونگاري ۽ آلاپي رهي هئي.... ”او ننڍپڻ جا ساٿيئڙا، اسين ياد آهيون يا وسري وياسين....! اسين ياد آهيون يا.....“
”ياد آهيئين، ياد آهيئين، ڪا نہ تي وسرين، مانڊي نہ ٿي، هليا، ڇانهہ جو ڍُڪ پيءُ ....!“ سندس وڏي ياجائيءَ ويجهو پهچي ڪيس وڏي آواز ۾ ٽوڪيو تہ سيني ۾ ٺهڪڙو مچي ويو.
سهڻيءَ کان ڇرڪ نڪري ويو. هُوءَ هڪدم سڌي ٿي ٻيهي هنن ڏانهن نهارڻ لڳي. هوءَ ڏاڍي ڦِڪي ڦِڪي ٿي رهي هئي. جهڙوڪر سندس چوري پڪڙجي پيئي هئي.
”هليا، پيڻ مني ڪا نہ آهيئين، هليا ڇانهہ پيءُ، پوءِ توکي هڪڙي ڳال پہ تي ٻڌايان،“ وڏي ياجائينهس چيو.
پوءِ هوءَ آڏيازڙيءَ مان بچيل مرانهون هٽي ٻاهر نڪتي. وهندڙ آڏَ مان هَٿَ مُنهن ڌوئي، گنڌيءَ جي پلانڊ سان اُگهي ياجائينس ڏانهن اچڻ لڳي. اِن دوران ٻيا سيئي آيل ور ڪٽي، پوتيءَ سان پيندي ٻڌي،

باقي پوٽيءَ کي ڇيلھ وٽ ٻڌي وھير ڪرڻ ۾ جُنبي ويا. ڀاڄائيھنس سھٽيءَ وٽ ويھي رھي. ٿرماس مان چانھ جو پيالو اوتي ڏنائينس ۽ پڻ ٻہ پاپا بہ گنڍيءَ جي پلانڊ مان ڇوڙي ڏنائينس.

سھٽي ڪنڌ ھيٺ ڪريو پاپو چانھ مان ٻوڙيو آھستي آھستي کائڻ لڳي. پر لڳو پئي تہ جھڙوڪر پاپو سندس نڙيءَ کان ھيٺ لٿوئي ڪو نہ پئي. ڀاڄائي رڙھي ڪيس ويجھي ٿي ويٺي.

”سھٽي، تو جڏھن کان وني گلاب جي زخمي ٿيڻ جي ڳالھ ٻڌي آھي، تنھن کان وني تون ملول آھيئين. ڀلا تون جيِ اِجَ پريشان ٿيڻ سان مسئلو حل تہ ڪو نہ ٿي ويندو.“

ڀاڄائينھس جي رڳو ڳالھ ڪرڻ جي دير ھئي، سھٽيءَ جون اکيون ڀرجي آيون ۽ لڙڪ سَرَيُون ڪري ڳڙڻ لڳا. چانھ ۾ ٻڏل پاپو ڳري ھيٺ ڪري پيو ۽..... ۽...... سھٽي پاڻ تان ضبط وڃائي ويٺي. زوريءَ ۽ زبردستيءَ وٽائنس ھڪ زوراٽتي اوڇنگاري نڪري ويئي ۽ پوءِ ھُوءَ ڊِڪون ڏيئي روئڻ لڳي.

”نہ رُوءُ مون جي مِٺي، آئون آھيان نہ ويٺي تون جي جيڏل. نہ رُوءُ مون جي ڀيڻ، نہ رُوءُ“.

”ڀاڄائي، ڀاڄائي مون کي گلاب وٽ وٺي ھل، نہ تہ مون جو ھينئون ڦاٽي پُوندو. آئون مري پُونديس.“ ۽ ھُوءَ سڏڪا ڀري روئڻ لڳي.

”مرن تون جا دشمن، تون الاجي ڪوٺي مرين مون جي ھونديا! توکي ڇئيم نہ تہ آئون جا ويٺي آھيان تون جي جيڏل. تون ڪو الڪو نہ ڪر. مون ڀاٽھين سان ڳالايو آھي. باقي ابا ۽ امان سان پہ اڄ ڳالايان تي. تون رڳو دم جھل، مانڏي نہ ٿي. جيسين توٽي پيسين جو ڪو بلو ٿئي، تيسين توکي موڪل آئون وٺي ڏيندس. پوءِ تہ بس، شابس، مون جي ڏاھي ڀيڻ ھاڻ روئڻ ڇڏي، خوشي ٿي ۽ چانھ پيءُ، مرڳو جوءِ ھٿن مان پئي وڃي. ڏس، ھيڏانھن نھار.“

سھٽيءَ ڏانھس نھاريو تہ مُرڪ سندس ماسيرن چپن تي پکڙڻ لڳي.

”او اِجَ..... شاباش..... ھاڻ لڙڪ اگھہ، ٿورڙو کِلِ.....!“

سھٽيءَ پنھنجي ھٿ جي ترِيءَ سان لڙڪ اگھيا ۽ خوشيءَ وچان وھلور جي کلڻ لاءِ پنھنجا سانورا چپ کوليا تہ جھڙوڪر صبح جي ايرندڙ سج تان ھلڪا گھاٽيرڙا ڪڪر ھٽي ويا ۽ سندس سھڻا اڇا ڏند سج جيان جرڪي پيا.

20 جون 2012ع

نازِلَ ۽ دادِلِ..... !

”نازِلَ لئي نازِلَ، هليا تہ مريڙو پٽڻ هلون.“ دادِلَ اچي نازِلَ کي سڏ ڪيو. ساڱس پاڙي جون ريمي ۽ حلُو بہ گڏ هيون. ۽ پوءِ چارئي ڄڻيون وڏي واهہ جي ڪپرن تي موجود وارياسي مٽيءَ جي ڊڀن تي، انهن ڊڀن جي هيٺائين ۽ مٿاهين تي ۽ لاهين چاڙهين تي برساتن جي ڪري پاڻمرادو موري ايندڙ مريڙي جو ساڳ پٽڻ ۽ کهنبيون ڳولڻ ۾ جُنبي ويون. ائين مريڙو پٽيندي پٽيندي هڪڙي ڊڀ تان ٻيءَ تي ۽ ٻيءَ تان ٽيءَ تي لهندي چڙهندي هو چارئي ڄڻيون سندن ڳوٺ کان ڪلوميٽر کن هيٺ لهوارو ڪاڇيل (ڏکڻ طرف) ڏانهن هليون ويون. اُن سال مينهن بہ مينهن وٺا هئا. تنهن ڪري وڏي واهہ جي وارياسي ڊڀن تي مريڙي، ..... ۽ کُهنبين جا نُونر (انبار) لڳا پيا هئا. کُهنبيون ڳوليندي ڳوليندي، پاڻ ۾ ڪِل پوڳ ۽ مشڪري چرچا ڪندي، هڪ ٻئي کي ڇهنڊڙيون چُمرڪا وجهندي وجهندي ۽ حُرُون هٽي ڪلندي ٽهڪڙا ڏيندي ڏيندي پنهنجي جوڀن جي مستيءَ ۾ ايترو تہ وهلورجي ۽ خمارجي ويون جو کين اِها بہ خبر ڪا نہ پئي تہ اڳيان واهہ تي وڏو تڙ آهي، جتان ڪيترن ڳوٺن جو مال وجهوا اچي پاڻي بہ پيئي ٿو ۽ واهہ ۾ لهي ويهڪ بہ ڪري ٿو. اتي اوڏي مهل پروارن ٻن ڳوٺن جو مال هيڪاندو اچي ٻن پهرن وارو پاڻي پيئڻ لاءِ سهڙيو هو. مينهنِ جو اوپرا وهٽ ڏٺا تہ هر ڪا نرا ڪٽي، اکيون ڦوٽاري، ڪنڌ کي تيزائيءَ تي موڙي، هڪ ٻئي سان وڙهڻ لاءِ سانپاها ڪرڻ لڳيون. ڪِن سِڱ سڱن سان ٽڪرايا تہ ڪي پري کان ئي ڊپ نہ جهلي وٺي ڀڳيون. ڪي وري سندن پويان لڳيون. ائين ڍورن ۾ ڀڙڪ مچي ويو. دراڙ رڳو پري کان ئي هڪلون ڪري مال کي پاڻ ۾ وڙهڻ کان روڪڻ جي ڪوشش ڪري رهيا هئا. پر مينهون شينهن ڍور، سو ڪٿي ٽيون مُڙن، مال ۾ پيچ ڊُڪ ۽ ڇڪتاڻ متل هئي.

اوڏي مهل ئي پريان زميندارن جا ٻہ نوجوان ڇوڪرا موٽر سائيڪل تي چڙهيو وڏي واهہ جو ڪپر وٺيو شهر ڏانهن وڃي رهيا هئا. تڙ تي ڍورن جي افراتفري مٽي پئي هئي. دراڙن جون هڪلون پئي پيون. ڍور بنهہ سنوت ئي نہ پيا ڪن. نوجوان موٽر سائيڪل جهلي گس آجو ٿيڻ جي انتظار ۾ بيهي رهيا. هوڏانهن نازِلَ، دادِلَ، ريمي ۽ حلوُ پڻ مٿي ڊڀ تي بيهي ڍورن جو رونشو ڏسڻ لڳيون. جيڏي مهل هڪڙي بنهہ سَگهي، ٿُلهي متاري گُجر مينهن، جيڪا هڪ سِڱ کان ٿوري ڏَٻي پڻ هئي، هڪڙي ڪاري ڪُنڍي مينهن سان اچي نرو ڏنو. تڏهن ڪاري مينهن مقابلي جي سگهہ نہ ساري وٺي هڪ طرف ڀڳي. گُجر مينهن بہ اڇيو ٿي پٺيان لڳيس. ٻنهي جو ڀڪو سِراڙو نيٺ گجر مينهن ڊوڙائي ڊوڙائي وڃي ڪاريءَ کي واهہ ۾ ڪيرايو. تڏهن اتي بيٺل دراڙن، گابارن، واٽ ويندڙ ماڻهن، موٽر سائيڪل وارن ڇوڪرن ۽ مريڙو پٽيندڙ ڇوڪرين کان هيڪاندا ٽهڪ نڪري ويا. انهن هيڪاندن ٽهڪڙن ۾ بہ نازِلَ جو ٽهڪ سيني کان گوءِ کٽي ويو. جهڙو سگهارو ٽهڪ هو تهڙو ئي سُريلو آواز هو. موٽر سائيڪل تي اڳيان ويٺل نور حسن جو توجهہ اُن ٽهڪ ڏيندڙ ڇوڪريءَ ڏانهن ڇڪجي ويو. نور حسن جي جيئن ئي نگاهہ نازِلَ تي

پئي تہ جهڙو ڪر مٿس ڪو جادو ٿي ويو ۽ هو پنڌ پهڻ ٿي ويو. هو تہ چار ئي ڄڻيون پنهنجي مُنهن ڪلي رهيون هيون، پر نور حسن جو رڳو وات ڦاٽو پيو هو. ڪجهہ ئي ساعتن ۾ مال ڊورَ ڪي پاڻيءَ ۾ لهي ويهي رهيا تہ ڪي پاڻي پي ويندا رهيا. رستو آجو ٿي ويو. اتي موجود ماڻهو بہ هر ڪو پنهنجي گس روانو ٿيو. پر نور حسن ڪان موٽر سائيڪل هلائڻ واري ڄڻ ڳالهہ ئي وسري ويئي. هن جون اکيون رڳو هڪ ئي هنڌ کتيون پيون هيون، نازل تي، نازِل جي ملوڪڙي چهري تي، نازِلَ جي بانس جهڙي ڊگهي قد تي ۽ نازِل جي ڇيٽ جي سوڙهي گهاگهريءَ مان اُڀري ظاهر ٿيندڙ ڇاتين جي اُڀارن تي.

”ابا، هاڻ هل بہ ڪٽي، يڪو ويهي رهين.“ موٽر سائيڪل تي پنيان ويٺل جان عليءَ نور حسن کي هڪل ڪئي. جنهن کي اِها تہ خبر ئي ڪا نہ هئي تہ ڪو نور حسن ڪنهن ڪاري ڪڪر وچان چمڪاٽ ڪندڙ وِڄ جي مَنڊَ ۾ منڊ جي هوش حواس وڃائي ويٺو آهي.

”ها، هلون ٿا.“ ايئن چئي نور حسن موٽر سائيڪل اسٽارٽ ڪيو. پر سندس نظر اڃا تائين نازِلَ جي سراپا تي ڄميل هئي. جڏهن موٽر سائيڪل اُن ڏِپ جي بلڪل ويجهو پهتو جنهن تي نازِلَ جن بيٺل هيون، تڏهن موٽر سائيڪل وري بيهي رهيو. هاڻي نور حسن نازِلَ کي چٽي طرح ڏسي پئي سگهيو. جو ٻنهي جي وچ ۾ مڙيئي ڪو ويهن پنجويهن فوٽن جو فاصلو باقي هو. نور حسن کي ايئن هڪو ٻڪو ٿي، اکيون ڦاڙي لاڳيتو نازِلَ ۾ نهارڻ کي سيني ڇوڪرين هيڪاندو محسوس ڪيو ۽ اها ڳالهہ سيني کي ڪا نہ وڻي. سو ڀرين تہ سيني لڄ ۽ حيا جي ڪري پنهنجي پوتين سان پنهنجي ڇاتين کي پردو ڪرايو ۽ پوءِ هڪ ٻئي ۾ نهاري پاڻ ۾ چڻ پڻ ڪرڻ لڳيون. پر جڏهن ڏٺائون تہ موٽر سائيڪل وارو ڇوڪرو بدتميزيءَ جي حد تائين ڪين يڪو تڪي رهيو آهي، تڏهن دادِلَ ڪان رهيو نہ ٿيو سو هڪل ڪري چيائين:

”ڇوابا، ڀريون پرڪوڪي ماڙهو ڏٺا ائيني ڪيئن، جو مرڳو وات ڦاٽي ويو ائيني.“

”رڳو نهاريان ئي تہ پيو ٻيو ڇا پيو ڪريان جو آڪڙجين پئي.“ نور حسن بہ ساڳئي انداز ۾ چيو.

” پر پہ ڪو تہ پيو نهاريئين، تو نجي گهر تونجون ماءُ ڀينرون ڪونهي ڪہ؟“

”اي ڇوري، وات بند ڪر نہ تہ وڃهان ني نہ ڪا مصيبت. جوءِ پہ آهي ناهوڪڙي، جو وات پئي هٽي. توکي پڇي ڪير تو جو بڪ بڪ پئي ڪريئين. آئون تہ جنهن ۾ نهاريان پيو، تنهن ۾ نهاريان پيو. تون ڪو اچي مانڊي ٿي آهئين؟“ نور حسن دادِلَ کي داٻو ڏنو.

”اي، مٿو ڦِريو ائيني ڪہ، نياڻين جي ڪا حيا حقيقت ڪجي، سو تہ ڇُٽو مرڳو وڙهڻ پيو اچين. تون سمجهين ڇا تو پاڻ کي. سنو اٿئي تہ ماٺ ڪري فضيلت سان هليو وڃ، نہ تہ ڏاڍو بڇڙو ٿينديئن.“ ريميءَ ڪاوڙمان نور حسن ڏانهن نهاريندي چيو.

”پلا جوءِ! زال تہ ڏسو ڳالهائي ڇا پئي. اي توجهڙين کي تہ آئون ڪنگهان ئي ڪو نہ. توکان وڏڪ پلوڙ ڇوريون اسان جي اڳيان پويان پيون ڦِرن. توکي پڇي ڪير تو! مون کي جنهن ڪُتو آهي، تنهن ۾ پيو

نهاريان. آئين اجائي تڪڙ ڪو پيون ڪريو؟“ نور حسن نڙيڙ جواب ڏنو ۽ وري بہ نازلَ ۾ يڪ ٽڪ نهاريندو رهيو.

”ائي ادي دادِل، ڇڏيو ڪٽي ڪاساري کي، پلي پيو مئو نهاري، اسان جو ڪيڙو نُئيو وڃيندو. هلو تہ پان هلون.“ نازلَ ٻين کي منٽ ڪئي ۽ هلڻ لاءِ زور پريو.

”واهہ واهہ، سبحان اللہ! واهہ جو ڳالهائڻ اٿيئي. ها، تون ڪجھ ڳالهائي تہ ڪا دل ٺري. باقي هي تہ پلي پيون وِلَلَ ڪن. ها، سو نالو ڪهاڙو اٿيئي؟“ نور حسن دادِلَ ۽ ريميءَ جي داٻڻ کي نظرانداز ڪندي نازِلَ کي چيو.

”آئون پانيان تي تہ اڄ ڪُتي ڪٽيو بيٺي اٿيئي، شرافت سان تون سمجهندين ڪو نہ. ٻچڙو ٿيندين تڏهن ڳال ڊول ۾ ويهندي ني.“ دادِلَ ٻنهہ ڪاوڙ ۾ ڳاڙهي ٿيندي چيو.

”پلي پلي! جوءِ تہ ڏسو!! انهيءَ مُنهن سان ٻچڙو ڪنديئين. سو پہ مون کي؟ ڪبر اٿيئي تہ ڳالهائين ڪنهن سان پئي؟“.

”مون کي ڪبر هجي جان (يا) نہ هجي تہ تون ڪيڙي باگ (باغ) جي موري آهيئين. باقي توکي تہ اِجها تِي ڪبر پوئي تہ تونجو واسطو ڪنهن سان پيو آهي.“ ايئن چئي دادِلَ مريڙي واري ٿيلهي پٽ تي ڇڏي ۽ سٽ ڏيئي پر ۾ پيل ٻير جو ڪنڊڻ وارو شاهي ڊنگهر ٻنهي هٿن سان ڪنيو ۽ ڊپ تان لهي موٽر سائيڪل ڏانهن وڌڻ لڳي.

نور حسن دادِلَ ڏانهن نهاري وڏا وڏا ٽهڪ ڏيڻ لڳو. نہ رڳو ٽهڪ تي ڏنائين پر مٿانئن چٽرون ۽ مشڪري ڪرڻ لڳو. ايتري ۾ نازِلَ، ريميءِ حَلوءَ پڻ تَلَڙِ، دُڪو ۽ بانٺو جنهن کي جيڪو هٿ لڳو، ڪٽي دادِلَ جي پنيان وڃڻ لڳيون. جڏهن دادِلَ ڊپ تان هيٺ لهي نور حسن کي ويجهو پهتي، تيڏي مهل پهريون پيرو نور حسن جي چهري تي فڪرمندي ظاهر ٿيڻ لڳي. هُن تہ ڪڏهن سوچيو بہ ڪو نہ هو تہ ڪي هي هارين جون ڇوريون، جيڪي سندن اوپارن ٽڪرن تي ٿيون پلجن، سي هن نموني ۾ مٿس حملو بہ ڪري سگهن ٿيون. سندس تصور ۾ بہ ڪو نہ هو تہ ڪو وڏن ماڻهن جي رڳو اک جي اشاري سان ”حاضر سائين حاضر سائين“ ڪندڙهي غريب هارياڻيون بہ ايئن لنيون دُڪا ڪٽي مٿس هليون اينديون. هن کي اعتبار ئي ڪو نہ پئي آيو تہ هن قسم جي واردات بہ ساڻس ٿي سگهي ٿي. هُو بنا بچاءُ ونڻ جي بي پرواهيءَ سان ايئن ويٺو رهيو. پر جان عليٰ اِها حالت ڏسي موٽر سائيڪل تان هيٺ لٿو ۽ هڪل ڪري چيائين:

”متان ويجهو آيون آهيو. هي وڏي زميندار جو پٽ آهي نور حسن. جي وڏيري کي خبر پئي تہ آنجي ڪَلَ لاهي ڇڏيندو. تنهن ڪري چڱيءَ کي مرو تہ ننڍي زميندار کان ماقي (معافي) وٺو ۽ جيئن هو چئي تيئن ڪريو. نہ تہ پوءِ آنجو ڪئر ڪونهي.“

”هاها، ماقي پہ وٺئون تيون. سندس چوڻ پہ ڪريون تيون. اسان جي تہ سر جو سائين آهي. پر ٿورو بيهي تہ سهي تہ هڪڙو هٿ هٿ ڪري وٺون.“ ايئن چوندي چوندي دادِلَ اچي نور حسن جي مٿان

چڙهي ۾ پنهي هٿن سان ڪنڌن وارو ڊنگهر مٿي ڪٺي نڪاءُ ڪرايائينس مٿي وارو نور حسن ڪنڌن کان بچڻ لاءِ منهن اڳيان ٻانهن آڏي ڏني، پر پوءِ به نور حسن ڏک سان ئي موٽر سائيڪل سميت وڃي هيٺ ڍنو. تيستائين چئن ئي ڄڻين ٻانئن، تلڙن، ڏُکن ۾ ڊنگهرن جي سٽ سٽ لاهي ڏني. پنهنجي ڦونڊ ۾ آڪڙيل نوجوان پنهنجو ڪو به بچاءُ ڪري نه سگهيا ۾ ائين ڪتبا رهيا، جيستائين تڙ تي بيٺل دراڙن ٻوڙي اچي ماين کي منٿون ڪري، پلانڊ وجهي ڪانئن تلڙ ۾ ٻانئا ونيپري اڇلايا، تيستائين ڇورين هٽي ڇورن کي ستي ڪٽي سوڙهو ڪري ڇڏيو هو. مس مس وڃي جهيڙو ٽريو ۾ دادِل واريون مريڙي جون ٽيلهيون ۾ ڪُهنبين جا ڇُنگا ڪٽي پنهنجو گس ڏيئي واپس هليون ويون. باقي پويان نور حسن جي ڏڙَپئي پَئي ته ”آئون آنکي ڏسي رهندس. آئين ڪاڇو ڇا سان؟ جو مون تي تيون حملو ڪريو. آنجي ته اڳين پوين کي ناهيو تو گڏجان، پر رڳو بيهوا!“ ايئن وقلندي وقلندي پٽَ تي ڪريل موٽر سائيڪل سڌو ڪيائين ۾ پنهنجا ڪپڙا ڇنڊڻ لڳو. ڪيس ڏنڊن ٻانئن کان سواءِ ڪافي ڪنڊا به بدن جي مختلف هنڌن تي پڃي پيا هئا. سندس سڄو بدن رڦيو پئي. تڏهن اتي بيٺل هڪڙي ڪُراڙي ڏراڙ چيس: ”اباڙي، هي ماين جو بي ڏاڙهيو ڪتڪ آهي، انهن کان مڙيئي جڏهن ڪڏهن به پاسو ڪيندا وجو. هجي ڪو اڳيان مرد ماڙهو جنهن سان اڳين پوئين به ماڙهو ڪٽي ڪري، هاڻ ماين تي جي هٿ ڪڻ ته به ڪُواري (خواري) ۾ جي نه ڪڻ ته به ڪواري، سو بابلا ايڙين هِچائن کان اڳتي مڙيئي پاسو ڪيندا وجو.“
”پر ڪاڪا، تون رڳو اِهو ٻڌائي ته اِها ڊنگهر واري ڇوري ڪنهن جي ڌيءَ آهي. پوءِ تون ڇتو آهيئين. اسين پاٽيهي تا انهن جو بلو ڪريون.“ جان عليءَ پوڙهي ڏراڙ کان پڇيو.
”بابلا، ساڪاتو پاڻ ڪو نه سُڃاڻونِ. اِهي ڇوريون ته مون ڏٺيون ئي پهريون پرڪو آهِنِ. اتان ئي پئي آيون ۾ ايڏانهن پيون وڃن. باقي ڪير آهِنِ، ڪيڙي ڳوٺ جون آهِنِ. مون کي ڪبر ڪانهي ڪا.“ ڏراڙ ورندي ڏني.
”ڇڱو اِن ڳالهه کي به ڏسون تا. ويندیون ڪيڏانهن؟ انهن جو جيڪو حشر ڪينداسين، سو ته راج مِڙي ڏسندا، پر رڳو ڪبر وٺون ته آهِنِ ڪيرا!“ ايئن چئي نور حسن ۾ جان علي موٽر سائيڪل تي چڙهي روانا ٿي ويا.

***

”اَئي ڇوري، تون ته مرڳو ڪا ويڙهاڪ آهئين، بس اِڄَ (ايئن) ڪٽندي ڊنگهر سڌو وڃي نڪاءَ ڪرائيس. جي اسين توسين گڏ نه هجون ها ته ڪرڪيڙو حال ڪنين ها!“ نازِلَ واپس ورندي گس ۾ دادِلَ کي چيو.
”ايتري ته چري آئون به ڪانه آهيان، جو هيڪلي ڄڻي ٻن مڙسالن سان اڄَ ٻُوٽَ ماري ڪريان ها.اهو ته آنجي ڏڍ تي ڊنگهر ڪٽي اڳيان ٿي هُيس. ڇڱو جو آنکي الله مت ڏني، جو پٽِئِنِيرَ (ٻانئا) ڪٽي

اڇي وارو ڪيان.“ دادل سيڻي ڏانهن نهاري ڪلندي چيو ۽ سيڻي ٺهڪ ڏيڻ لڳيون.
”آئي ٻڙي، ڪم ته ڏاڍو ڪراب ڪيو ائينون. پر هاڻ ڪُدا (خدا) پيو ڪئر ڪري. جي وڏيري توٽي (تائين) ڳالهه ٿي پُڄي ته پوءِ الاجي ڪيڙا حال ٿيندا سينون. هرا پران (هرو پرو) پنهنجا مڙسالا ڪنهن ڏچي ۾ نه اڇي وجن.“ ريمي خدشو ظاهر ڪندي چيو.
”تڏهن ته مون آنکي چيو پئي ته ڇڏيوس ڪٽي. مئو ڪڏس (وجي ڪڏ ۾ پوي). پلي پيو مئو نوس نوس ڪري. پر سائينءَ کي چُٺان دادل ڪا جهل ڏي ڪيئن! هاڻ الاجي ڪجاڙو ٿيندو؟ پان (پاڻ) هُجَ (هونهن) په مشڪين مارهو ماڳهي اڇي نه وجون ڪنهن ٻوهي (هاجي) ۾.“ نازل ڳڻي ظاهر ڪندي چيو.
”اي ڪو نه تو اُپ ڏري، نڪا ڏرتي تي ڦاتي. آئين ڦِڪر (ڳڻتي) نه ڪريو. ڪجهه ڪو نه ٿيندو. ايڙن ٽرڙن ۽ لُوسي ٽَٽُو چورن کي جيسين ايڙي سيڪنڏ (سيڪٽ) نه ملندي، تيسين ڪنهن نياڻي سياڻيءَ جي حيا حقيقت ڪو نه ڪيندا. پلي جيڪا ڦاهي ڏيڻي هجين، سا مون کي ڏين. آئون پاڻيهي سامهون ٿيندي سينِ. پر هڪڙي ڳال ته ٻڌايو! آنجو ڪيڙو ڪيال آهي ته اسان سان ڪواِجَ شودَ پئي ڪري ۽ اسين وري ڪيس مٿي تي ڪٽي هلون.اِجَ نه؟ نه.اِجَ ڪو نه ٿيندو. ڪٽي اڳي جي اِجَ ٿيندو په هوندو ته پلي، باقي هاڻ اسان کي اِجَ ٿيڻ نه ڏيڻ کپي. آئين سڀ چوڪريون ڪن ڪولي ٻڌي ڇڏيو ته جيڪو په اڳتي اِجَ ٽرڙ پئي ۽ بدمعاشي ڪنهن سان ڪري ته ڪنهن کي په بشڪ (بخش) نه ڪجا. ايڙا ته واڇٽ وڃائجانِ جويا ڄمار پلي پيا زاد ڪن.“ دادل جوش ۾ اچي وڏي واڪي چيو.
”ٻڙي، آئون ته مرڳو گهر کان ٻهار (ٻاهر) ئي ڪا نه نڪرنديس. هيءَ سڄي ڪانجاڻ مون جي ڪري ته ٿي آهي. مون کي ايڙن ڏچن کان مرڳو ڊپ تو ٿئي.“ نازل چيو.
”نه ادي نه. ڊڄڻ جي ڳالهه نه ڪريو. هاڻ ڊپ دل مان ڪڍي ڇڏيو. هاڻ پانجو بچاءُ پاڻ ڪبو. دادِلَ نيڪ تي چئي ته هاڻ مڙسي ڪري منهن ڏبو. ايئن وڏيرن جي چورن جان (يا) ڪمدارن اڳيان ليزم (بي عزت) ڪو نه ٿبو. هاڻ پانجي مڙسي ڪري پانجي زندگي جيئڻي پوندي“. هيءَ حلو هئي، جنهن دادل جي پٺڀرائي ڪئي.
”ته پوءِ نيڪ آهي“ اڇو ته پان چارئي گڏجي هڪڙو جوڙ ناهيون. اڳتي پان مان ڪنهن تي په ڪا ڏکي مال (مهل) اڇي ته پاڻ چارئي گڏجي صلاح ڪري، ان مامري کي مُنهن ڏيون. ڪيئن نيڪ آهي نه!“ دادِل سيڻي اڳيان راءِ رکي.
”نيڪ آهي، نيڪ آهي،اِجَ ئي ڪنديونسين،“ سيڻي گڏجي چيو.

22 جنوري 2012

ڪجهه به ڪو نه ٿيو...

”توهان کي شرم نٿو اچي اهڙي گندي حرڪت ڪندي؟“ اچي متي واري هڪ پوڙهي ڊاڪٽرياڻي، جڏهن هڪڙي انتهائي خوبصورت ۽ انتهائي ڪِيُوٽِ (معصوم) اڻ پرڙيل ڇوڪريءَ جو ايبارشن ڪيس (هار ڪيرائڻ) اُڪلائڻ ڪان پوءِ پرائيويٽ اسپتال جي هڪ ڪمري ۾ آئي ۽ بيڊ تي پيل اُن حسين ڇوڪريءَ جو بلڊ پريشر چيڪ ڪرڻ لڳي هئي. تڏهن هُوءَ اُن ڇوڪريءَ تي مرڳو ڏاڪا ٻڌي چڙهي ويئي: ”توهان کي ماءُ پيءُ جڻي، پالي، تاتي انهيءَ لاءِ وڏو ڪيو ته توهان انهن جي پوتي ۽ پڳ جي لڄ ڏوڙ ۾ ملائينديون رهو؟ توهان جي صورت ته ڪيڏي نه سهڻي آهي، پوءِ توهان جي سيرت ڪي چا ٿيو؟ توهان جي ڳالهائڻ جو لهجو ڪيڏو نه منو پوءِ توهان جي فضيلت ۽ اخلاق ڪيڏانهن ويو؟ توهان کي پنهنجي ماءُ جي اکين مان وهندڙ نيرن جي نارن جو ذرو به احساس ڪو نه ٿو ٿئي؟ حيف آهي توهان جي زندگيءَ تي.“ ڊاڪٽرياڻيءَ بلڊپريشر چيڪ ڪري بي پي. ايپريٽس (رت جو دٻاءُ چڪاسڻ وارو اوزار) هڪ پاسي رکندي چيو ۽ پاڻ پاسي ۾ پيل ڪرسيءَ تي ويهي رهي.

”ڊاڪٽر صاحبه، اوهان کي اجا ڪجهه چوڻو آهي؟“ بيڊ تي پيل ڇوڪريءَ تمام ٿڌي لهجي ۾ ۽ انتهائي صبر ۽ تحمل سان پڇيو.

”اجا بيو ڇا چوان توهان کي؟ منهنجي خيال ۾ ته حيا واريءَ لاءِ اِهو به گهڻو آهي.“ ڊاڪٽرياڻيءَ ڪروڌ واري انداز ۾ چيو.

”ڊاڪٽر صاحبه، جي اوهان دل ۾ نه ڪريو ته آءٌ اوهان جي ڪيل جُٽ جي وضاحت ڪريان!“

”چور ٿوروئي ڪو پاسيندو ته مون چوري ڪئي آهي. توهان به پنهنجي بدافعالن جو بوجهه ٻين تي اڇلائينديون. بيو ڇا چوڻو آهي توهان کي،“ ڊاڪٽرياڻيءَ وري به مٿس حملو ڪيو.

”ڏسو ڊاڪٽر صاحبه، هيءَ اوهان جي پرائيوٽ اسپتال آهي. هتي اوهان معاوضو وٺي پوءِ علاج ڪنديون آهيو. اسان به اوهان جي هاسپيٽلٽي ۽ ٽريٽمينٽ (اسپتال ۽ علاج جو خرچ) جي ادائيگي ڪري چڪا آهيون. تنهن ڪري اوهان کي اِهو حق ڪو نه ٿو پهچي ته اوهان پنهنجي مريض کي هِن طرح بي عزتو ڪريو. ٻي ڳالهه ته ڪنهن جي ذاتي زندگيءَ ۾، بنا سموري ڄاڻ حاصل ڪرڻ جي، ايئن مداخلت ڪرڻ جو به حق اوهان کي ناهي. اوهان جو ڪم آهي مريضن جو علاج ڪرڻ، پوءِ يا ڪيس چڱو ڀلو ڪري يا لاشو بنائي روانو ڪرڻ. ڪنهن جي عيبن ثوابن يا سنن ۽ بڇڙن عملن بابت وعظ ڪرڻو ڪونهي. پر جي هرويرو به اوهان کي، اسان کي بي عزتو ئي ڪرڻو آهي ته پوءِ گهٽ ۾ گهٽ اسان

ڪي انهيءَ بري عمل جي پنيان ڪار فرما حقيقت ٻڌائڻ جو نه موقعو ڏيو.“ بيڊ تي پيل ڇوڪريءَ انتهائي سنجيدگيءَ ۽ شائستگيءَ سان نرم لهجي ۾ چيو ۽ ڊاڪٽرياڻيءَ جي اکين ۾ اکيون وجهي نهاريندي رهي.

”اڇا....! مان توهان کي بي عزتو پئي ڪريان!! حيرت آهي!!! هڪ اڻ پرڻيل ڇوڪري، جيڪا پنهنجي بدافعالن جي ڪري ٽيل ناجائز ٻار کي ڪيرائڻ آئي آهي، سا پيئي چوي ته مان ڪيس بي عزتو پئي ڪريان! ڏاڍي مُنهن جي پڪي آهين. ڇا توهان جهڙين ڇوڪرين جي به ڪا عزت هوندي آهي؟“ پوڙهيءَ ۽ حد کان وڌيڪ پُراعتماد ڊاڪٽرياڻيءَ نوجوان ڇوڪريءَ جي اکين سان اکيون ملائي، انتهائي چيندڙ لهجي ۾ ڪائنس پڇيو.

”ڏسو ڊاڪٽر صاحبه، جيڪڏهن اوهان رڳو اِهو ئي سوچي آيون آهيو ته مون کي سَتَ سُريون ئي ٻڌائڻيون آهن، ته پوءِ ٺيڪ آهي. اوهان وڏيون آهيو. جيڪي مناسب سمجهيو ۽ جيڪي وڻيوَ سو پلي ڇئو. آءُ ٻڌان پئي.“

”ٻڌڻ کان سواءِ ٻيو توهان ڪري به ڇا ٿيون سگهو.“ ڊاڪٽرياڻيءَ اڃا به ڪروڌ مان چيو.

انتهائي حسين ڇوڪريءَ ڪو به جواب نه ڏنو ۽ خالي خالي نظرن سان پنهنجي چهري تي ڪو به تاثر آڻڻ بنا ڊاڪٽرياڻيءَ کي ڏسندي رهي.

”هڪ بدڪردار ڇوڪري، جيڪا شاديءَ کان اڳ ۾ پيٽ سان ٿي آهي، سا سواءِ ڪوڙو فسانو ٻڌائڻ جي، ٻيو ڇا ٿي چئي سگهي.“

نيٺ ڊاڪٽرياڻي به، ڇوڪريءَ طرفان ڪو ردعمل نه ڏسي خاموش ٿي ويئي ۽ ڪجهه دير لاءِ مڪمل سانت ڇانئجي ويئي. پوءِ ڊاڪٽرياڻي بي پي اپريٽس ۽ اسٽيٿاس ڪوپ کڻي هلي ويئي.

ڊاڪٽرياڻيءَ جو ڪمري مان نڪرڻ کان پوءِ، نوجوان ڇوڪري، جيڪا انتهائي خوبصورت ته هئي، پر ايبارشن ڪيس ۾ ڪجهه خون ضايع ٿيڻ جي ڪري بي ستي پئي لڳي ۽ چهري تي هلڪي هلڪي پيلاڻ ڏسڻ ۾ پئي آئي، ڊاڪٽرياڻيءَ کي پٺيرو ويندي ڏسي رهي هئي، گڏوگڏ سوچيائين به پئي ته: ”مرد ته مرد آهن، جن کي سواءِ پنهنجي مقصد پورو ڪرڻ جي، عورت جي مجبورين جي ڪا به پرواهه ڪا نه هوندي آهي. پر جڏهن عورت به ٻي عورت جي مجبوريءَ کي ٻڌڻ ۽ ڄاڻڻ کان سواءِ ئي اُن تي بدڪاريءَ جو ٺپو هڻي ڇڏي ته پوءِ ڇا ڪجي؟ هاڻ هن ڊاڪٽرياڻيءَ کي ڪهڙي خبر ته مون کيِ اِهو ٻار ڪيئن ٿيو آهي؟ مارَ پويس رڳو گارين جي ڊپ لاهيو بيٺي آهي. ڪجهه ٻُڌڻ سُڻڻ لاءِ تيار ئي ڪانهي، ته پوءِ ڪيس ڪيئن سمجهائجي.. پر هي پوڙهيون، جن پنهنجي جواني ته ڀرپور نموني ۾ گذاري هوندي آهي، پر جڏهن باقي وٽن ڪجهه به نه رهندو آهي، تڏهن نوجوان ڇوڪريون جون رڳو ۽ رڳو اوڻائيون ئي ڏسي سگهنديون آهن ۽ انهن تي ڦِٽَ لعنت ئي ڪري سگهنديون آهن.“

پوءِ هوءَ چار مهينا اڳ آيل 2010ع واري درياهي مها ٻوڏ ۾ سندن حويليءَ جي اجڙڻ جي خيالن ۾ گم ٿي

ويئي:

ڪوٽ عالمو وٽان، مرڪزي سرڪار، چيف آف آرمي اسٽاف ۽ صوبائي سرڪار جي منصوبابندي، رضامندي ۽ نگرانيءَ هيٺ سرڪاري ڪرينن ذريعي، پٿرن سان پچنگ ٽيل بند ٽوڙي آنڌل هٽرادي ٻوڏ جن علائقن ۾ پاڻيءَ ذريعي تباهي مچائي، تنهن کان تہ سڄي دنيا واقف ٿي چڪي آهي. پر جيڪي علائقا پاڻيءَ جي زد کان پري هئا، تن جي ماڻهن کي بہ سرڪاري اعلانن ذريعي هڪدم گهر خالي ڪري ڀڄي وڃڻ جي حڪمن جيڪا تباهي آنڌي، تنهن جا مثال بہ دنيا ۾ ملڻ مشڪل آهن.

هوءَ ٻوڏ جي پاڻيءَ کان بچي ويل علائقي ۾ پنهنجي اباڻي زميندارن جي شاهي حويليءَ ۾ رهندي هئي. هوءَ پڙهي لکي بااخلاق ڇوڪري هئي. اوچتن اعلانن تر جي سموري عوام وانگر هُن جي مائٽن کي بہ مت مان ڪڍي ڇڏيو. هر طرف کان ڀڄ ڀڄان ۽ وٺ وٺان واري افراتفريءَ ۾ هُوءَ پنهنجي گهرڀاتين سميت مڪليءَ تي، قومي شاهراهِ جي پاسي ۾، ڊگري ڪاليج نٿو جي اڳيان هڪ تنبوءَ ۾ پناهہ وٺي اچي ويٺي هئي. پٽس هٿ جو ٿورو پڪو هو. تنهن ڪري مسواڙ تي ڪا جاءِ وٺي ويهڻ ۾ سستي ڪيائين تہ جايون بہ سڀ هٿ مان نڪري ويون. پوءِ هو هڪ شاندار حويليءَ جا رهاڪو پينڙيات فقيرن جهڙي جُهڳيءَ ۾ رهي حالتن کي مُنهن ڏيڻ لڳا. اِيري سيري جهڳي ڏسي هر خيراتي ادارو، امداد ورهائڻ وارو ادارو ٻاهريون مالياتي ايجنسيون ۽ اين جي اوز وارا هنن کي امدادي سامان، کاڌ خوراڪ ۽ پئسہ ڏوڪڙ تہ جام ڏيو پئي ويا، پر انهيءَ انساني همدرديءَ ۽ انساني خدمت جي عيوض هُنن هِنَ خوبصورت ۽ انتهائي حسين ڇوڪريءَ کان جيڪا قيمت وصول ڪئي، تنهن انسانيت جو ڪنڌ جهڪائي ڇڏيو. ٿيو هيئن جو هڪڙي سنجها ويل، انساني خدمتگارن جي روپ ۾ هڪ جلادن جو ٽولو تيار ٿيل کاڌو ۽ شربت جو ڪُولر پري هنن کي ڏيئي ويا. ڪلاڪ بن کان پوءِ کاڌي ۽ شربت ۾ شامل نشہ آور دوا جي اثر هيٺ سمورا ڀاتي ننڊ پئجي ويا ۽ پوءِ هڪ شاندار ڪار آئي ۽ اچي هنن جي جهڳيءَ وٽ بيٺي، ڊرائيور ۽ ٻيو همراهہ هيٺ لٿا. جهڳيءَ اندر گهڙيا. هُن معصوم ڇوڪريءَ کي کڻي ڪار جي پٺئين سيٽ تي ليٽايائون ۽ ڪار هلي ويئي.

مڪليءَ تي ئي هڪ حويليءَ نما بنگلي ۾ ٻوڏ جي ستايلن جي خدمت ڪندڙ سڄي رات انسانيت کي اگهاڙو ڪري، وسڪيءَ جي ڍُڪن پرڻ، جاڙا جاڙا ٿهڪ ڏيڻ ۽ نياڻيءَ جي لڄ جي تذليل ڪرڻ سان گڏ هنبوڇيون هڻندا رهيا ۽ پوءِ رات ختم ٿيڻ کان اڳ ۾ ئي هُن کي واپس تنبوءَ ۾ ڇڏي ويا.

ڪجهہ بہ ڪو نہ ٿيو نہ مائٽن جي احتجاج ڪو رنگ لاتو نہ سماجي فلاحي ادارا ڪجهہ ڪري سگهيا، نہ پوليس ۽ انتظامي سرڪاري مشنري حرڪت ۾ آئي، نہ مذهبي ۽ روحاني پيشوا پنهنجون ڪرامتون ڏيکاري سگهيا. نہ ئي ڳاڙهين اکين وارن ۽ ڪاٽن پائيندڙ قوم پرست ڪامريڊن ڪو ٻوٿو ٻاريو ۽.... ۽ نہ ئي وري خدا جي خدائيءَ پنهنجو جوش ۽ جلال ڏيکاريو.

تنهن ڪري ڪجهہ بہ ڪو نہ ٿيو.

۽ جيڪو ٽيو تنهن هُنَ انتهائي خوبصورت ۽ انتهائي حسين ڇوڪريءَ کي، هِن پوڙهي ڏاڪٽرياڻيءَ جي گارين ٻڌڻ لاءِ آڻي هِن اسپتال تائين پهچايو جيڪا ٻي ڳالهه ٻڌڻ لاءِ تيار ئي ناهي.

(نوٽ: ڪهاڻي لکڻ شروع ڪئي ويئي 26 سيپٽمبر 2010
ـ ڪهاڻي مڪمل ٿي مئي 2012 جي 17 تاريخ.
اهڙي طرح هِن مختصر ڪهاڻيءَ مڪمل ٿيڻ ۾ هڪ سال
ست مهينا ۽ ويهه ڏينهن ورتا.
(600 ڏينهن)
پرويز)

ٻوَنِ ۾ ڪرشمه

”بابا!“ ارڙهن سالن جي سُنِيتا سندس پيءَ کي رات جي ٿالهيءَ مهل ڏاڍي لاڏ مان چيو.

”جي بابا!“ سيٺ پرِڀُوءَ پنهنجي لاڏلي ڌيءَ کي جواب ڏنو.

”بابا، ياءُ ستيش جي ننيڊڙي ڪرشمه ڄائي آهي. اُن کي ڪپڙا ۽ خرچي ڏيڻي آهي. هو به پاڻ کي اهڙن موقعن تي گهڻو ڪجهه ڏيئي ويندا آهن.“

”ها پٽ، پوءِ اِن لاءِ تون پريشان ڇو پيئي ٿئين. شهر وڃڻ ٿئي ته ٻه ٽي جوڙا وٺي اچجانءِ. ٻه ٽي سئو ته خرچ ٿيندا!....“

”هان....!؟ ٻه ٽي سئو...!؟ بابا، هينئر ننيڊڙن ٻارڙن جا ڪپڙا ته مرڳو وڏن کان به مهانگا آهن. پنج پنج، ست ست سئو رپيين ۾ رڳو هڪڙو جوڙو ٿو ملي!....“

”ها ته پوءِ ڇا ٿي پيو پٽ! جيتري ۾ به ملن، وٺڻا ته آهن. ٺيڪ آهي نه پٽ!“

”بابا، هنن طرفان خرچي به هڪ هزار رپيه ڏنل آهي.“

”اڙي بابا، هرويرو پيئي پريشان ٿئين. تون ڪٽي ٻه هزار رپيه ڏيئي اچجانِ. بس ڳالهه به ايتري....!“.

”چڱو بابا.“ سُنِيتا چانورن جو گرهه وات ۾ وجهي، سنڌڙي انب جي وڏي ڦارِ کي چڪ هڻڻ لاءِ پنهنجي وات ڏانهن وڌايو. هُوءَ ڪانو ڪائيندي ڪيڏي نه ملوڪڙي لڳي رهي هئي.

***

سائيڪلون ڪرائي تي هلائيندڙ ۽ سائيڪلن جي مرمت ڪندڙ مستري لَڇُو مل جي گهر ڇهريون پٽڙو ٻوَنِ ڄائو هو. غربت ۽ اڻ هوندي جي ڪري، بک ۽ بدحاليءَ جي ڪري سندس گهرواري انيتا کي گهربل غذا ۽ دوا درمل بروقت نه ملڻ ڪري بيحد ڪمزوري ۽ رت جي ڪميءَ سبب سندس وِيَم فطري عمل ذِريعي نه پر ميجر آپريشن ذريعي ٿيو هو. اسپتال جي ضرورتن کي پورو ڪندي ڪندي مستري لڇومل پنهنجو الهو تلهو داءَ تي لڳائي ڇڏيو هو ۽ هاڻ وٽس ايترو به ڪجهه ڪو نه بچيو هو جو هُو رڳو پنهنجي ڇهرئين پُٽڙي کي ڪو نئون وڳو وٺي پهرائي سگهي. تنهن ڪري هُن کي پاڙي جي ئي ڪنهن گهر مان مليل، لاٿلَ پراڻا ڪپڙا پنهنجي پوٽينڙيءَ جي پٽ کي پائڻا پيا هئا.

5- جولاءِ 2012

مرڪ ترشنا

ڊاڪٽر جي هدايت موجب آءٌ روز صبح جو سوير اٿي واڪ ڪرڻ ويندو آهيان.

اُن ڏينهن بہ حسبِ معمول صبح جو سويل اٿي واڪ ڪرڻ لاءِ نڪتو هوس. پنهنجي ڳوٺ کي ويجهو ئي گذرندڙ پڪي روڊ کي ڪراس ڪندڙ گنج بحر ناليءَ تي، روڊ جي بلڪل پرسان ئي بہ ٽي ڪچا گهر ٺهيل آهن. اتي مسڪين هاري ۽ پورهيت ماڻهو رهندا آهن. مون کي سلوار ۽ گنجي پاتل هئي. موبائيل فون منهنجي هٿ ۾ هئي ۽ اُن ۾ Save ٿيل عابده پروين جو ڳايل ڪلام "ميڏا عشق وي تُو ميڏا يار وي تُو...." پئي هليو. ڪلام جي ٻولن جي مِناسَ، عابده پروين جي آواز جي سحر انگيز ترنم ۽ سازن جي لئي تي آءٌ مست ٿيو جُهومندو، هڪجهڙي رفتار سان اڳيان وڌندو پئي ويس. آس پاس ۾ سارين جي فصل جو رونبو ٿي چڪو هو. هر طرف هريالي هئي. ڌرتيءَ سائي چادر اوڍي ڇڏي هئي. اڌ جولاءِ جو جُهڙالو ۽ ڏاڍو خوب صورت صبح هو. ساڍا پنج ٿيا هئا. ماحول تي ٿوري گهٽي ڌنڌ ڇانيل هئي. سج اجا ڪو نہ اڀريو هو. وايو منڊل ۾ ٿڌاڻ جي ورڪا ٿي رهي هئي. ڏکڻ جي هلڪي هلڪي ۽ چنچل هِيرَ گُهلي رهي هئي. پنڌ ڪندي، قميص بنا بدن تي ٿڌڙي هِيرَ جو ڇُهاءُ مون کي انتهائي فرحت ۽ سڪون مهيا ڪري رهيو هو.

"اي....!" اوچتو مون محسوس ڪيو تہ جهڙوڪرَ ڪنهن مون کي سڏ ڪيو هجي.

آءٌ ڪلام جي سُرن سازن، ٻولن ۽ آواز جي سحر انگيزيءَ مان جهڙوڪر ڇرڪ ڀري جاڳي پيس. مون آس پاس توجهہ ڏيڻ لاءِ لوٽا ڦيريا. انهن غريباڻن ڪچن گهرن جي، نہ هئڻ جهڙي ڏينگهرن جي واڙ اندران، چار (ڪٻڙا) جي گهاٽي ٻوٽي جي پير ۾ ڪا نوجوان ڇوڪري ويٺي هئي. اسان جي وچ ۾ ڪو سئو ڪن فوٽن جو فاصلو هو. منهنجا قدم هلندي هلندي رُڪجي ويا، ۽ آءٌ ان ڇوڪريءَ ڏانهن غور سان نهارڻ لڳس. ڏٺم تہ هُن شرمائي ڪنڌ هيٺ ڪري ڇڏيو. ٻئي لمحي هڪ خوشگوار مسڪراهٽ منهنجي چپن تي پکڙڻ لڳي ۽ آءٌ پنهنجي گس سان وڃڻ لڳس، سوچيم تہ شايد رانگ نمبر لڳو آهي. تنهن ڪري آءٌ وري ڪلام جي سحر انگيزي ۽ ماحول جي خوشگواريءَ ۾ مست ٿي واڪ ڪرڻ لڳس. روزانو واري مقرر هنڌ تي پهچي آءُ واپس وريس. واپسيءَ مهل انهن گهرن وٽ پهتس تہ بي اختيار منهنجي نگاهہ ان گهر ڏانهن کڄي ويئي ۽ ڏٺم تہ اُها ڇوڪري اجا ساڳي جاءِ تي ويٺي هئي. سج هاڻ اُڀرڻ جا سانباهہ پئي ڪيا پر اجا نڪتو ڪو نہ هو. پر تنهن هوندي بہ آس پاس جون شيون ڀهرئين ڪان وڌيڪ چٽيون ۽ صاف نظر اچي رهيون هيون. مون ڪو گهڻو خاص توجهہ ڏانهس ڪو نہ ڏنو. پر پوءِ بہ پنهنجي چپن تي چڙواڳ ۽ ڇيڳري مرڪ کي پکڙجڻ کان روڪي بہ ڪو نہ سگهيس. مون پاڻ کي پنهنجي ڦوهرڪي مستيءَ ۾، سر، ساز، آواز ۽ ڏکڻ جي هِيرَ واري مستيءَ ۾ گم ڪرڻ پئي چاهيو. پر هن ڀيري ائين ڪري نہ سگهيس. مون کي خيالن جا واچوڙا ڊِڪي 55 سال پوئتي کڻي ويا. جڏهن انهن ساڳين پڊن تي

ڪا ”لالان“ رهندي هئي ۽ 12 سالن جو آءٌ جو انهيءَ ساڳئي رستي تان پنڌ ڪري پڙهڻ ويندو هوس. ها، البت تڏهن اِهو رستو ڪچو هو ۽ هاڻي پڪو روڊ آهي.

مون کي ذاتي طرح اِها خبر ڪانهي ته ليليٰ (مجنون واري ليليٰ) ڳوري هئي يا ڪاري هئي. ڇو ته اُن زماني ۾ آءٌ موجود ڪو نه هوس. پر روايتن ۽ ڪتابن مان پتو پوي ٿو ته هُوءَ رنگ جي ڪاري هئي. باقي مُنهن مُهانڊا، نيڻ نقشا ۽ آرڪاٽا ته ظاهر آهي، ڀلا ئي هوندس. تڏهن ته مجنو مٿس عاشق ٿيو هو. پر ڇون ٿا ته ليليٰ رنگ جي ڪاري هئي. بهرحال، ڪاري هئي يا ڳوري، منهنجو ڇا؟! هاڻي ته هڏ ئي سڙي ڳري ختم ٿي ويا هوندس! خير... پر جنهن ليليٰ جي ڳالهه آءٌ ڪرڻ وارو آهيان، سا به اتفاق سان رنگ جي ڪاري هئي. سانوري ڪاري نه، پر بنهه چوپ ڪاري! ۽ اسين سنڌي ماڻهو وري پنهنجي لهجي ۽ مزاج مطابق ليليٰ کي ڪڏهن ”لالان“ چئون ته ”ليلان“ چئون ۽ ڪڏهن ته مرڳو ”لالي“ چئون. پر بهرحال، مجنونءَ واري ليليٰ ته مصر جي پاسي جي هئي ۽ چون ٿا ته ڏاڍي خوبصورت هئي ۽ خوبصورت شيءِ تي هر ڪو عاشق هوندو آهي. پر پاڻ تائين رڳو مجنوءَ جو نالو پهتو. باقي ٻين جي خبر هڪڙي ليليٰ کي ۽ ٻي خدا کي!.

هِن ليليٰ، جنهن کي سموري تر جا ماڻهو رنين توڙي آهيرين، ”لالان“ چوندا هئا. لالان سِلو تولَ واري، تي به راج عاشق هئا. رنگ، سو ته برابر چوپ ڪارو هوس، پر باقي نيڻ نقشا... بس ڇُٽيون ڳالهيون! سندس ڪتاريون اکيون، سندس ننڍڙو وات، ماسيرا چَپَ ۽ اڇا کير جهڙا ڏنڊ! سبحان الله! مسڪراهڻ يا کِلڻ مهل جڏهن، سندس ننڍڙا، سنهڙا ۽ خوبصورت ڏنڊ ظاهر ٿيندا هئا ته ايئن لڳندو هو، ڄڻ سچن موتين جون لڙيون جَرڪي پونديون هيون ۽ ڇا ته سندس ڏکهي ڳچي هوندي هئي! گهڻا ماڻهو ته رڳو سندس اِن ڪُونج جهڙي ڏکهي ڳچيءَ تي مست هوندا هئا.

تڏهن، جڏهن لالان جي جواني هئي ۽ سندس جوڀن جهل ئي ڪا نه ٿي ڏني ۽ سندس اکيون اڻ پيتي جي نشي ۾ صبح توڙي شام مخمور هونديون هيون. سندس انگ انگ مان مستي ايئن ڦٽيو پئي نڪتي، جيئن جهرڻن مان پاڻي ايڪي نڪرندو آهي، تڏهن سندس رڳو هڪڙي سنئين نگاهه لاءِ ماڻهو مري پوندا هئا ۽ تڏهن آءٌ ننڍو هوس. شهر جي مڊل اسڪول ۾ پڙهڻ لاءِ روز صبح جو سوير اتي ڳوٺ جي ٻين ڇوڪرن سان گڏجي به ميل پنڌ ڪري پهچڻو پوندو هو ۽ لالان جي گهر جي پرسان اسان کي لنگهڻو پوندو هو. رستي تان متيندڙ ماڻهن جي نگاهه سندس غريباڻي گهر جي پناهه لاءِ ڏنل ڍنگهرن جي اپري سيري نالي ماتر واڙ کي اورانگهي سندس ٿلهي تائين بنا رنڊڪ جي پهچي ويندي هئي. آءٌ به کيس ڪڏهن ڪڏهن ٿلهي تي بيٺل ڏسندو هوس ۽ ڪڏهن ڪڏهن ته، جڏهن ناليءَ ۾ پاڻي هوندو هو ۽ هُوءَ سوير ئي گهر جا ٿانوَ ٿپا ڪڻي اچي تڙ تي ويهي ڌوئندي هئي، تڏهن، کيس بنهه ويجهڙائيءَ کان ڏسڻ جو موقعو ملي پوندو هو.

اُن عرصي دوران مون کي ”دنيا جهان“ جي ڪا گهڻي خبر چار ڪا نه هوندي هئي. باقي ڳوٺ ۾

هَٿَ تي ايندڙ ماڻهن جي ڪچهريءَ ۾ لالان لاءِ الاهي ڳالهيون ڳالهيون ۽ ڳالهيون بہ قسمن قسمن جون، عجيب عجيب ڳالهيون، ڪِلائيندڙ ڳالهيون، خوش ڪندڙ ڳالهيون ۽ اُن وقت بہ بدن ۾ سُر سُر پيدا ڪندڙ ڳالهيون ٻڌي لالان کي ڏسڻ جو اشتياق وڌندو هو. ڇو اشتياق وڌندو هو؟ سا خبر ڪا نہ ٿي پئي. جيڪي بہ ٿي ٻيا ڇوڪرا مون سان گڏ پڙهڻ هلندا هئا، تن ۾ وري بہ سمجهہ پريو آءٌ ئي هوس ۽ خوشحال گهر جو هئڻ ڪري ڪپڙي گنڍي پهرڻ سنوارڻ ۾ بہ ٻين کان مڙيئي اڳتي هوس، تہ وري مُنهن مهاندي جو بہ پلوڙ هوس. تڏهن اسڪول جي ڊريس ڪارَسِري، رنگ جي مليشا ڪپڙي جي مقرر ٿيل هئي. منهنجو ڳورو رنگ ڪاري ڊريس ۾ گهڻن ماڻهن کي الاهي وڻندو هو. لالان کي بہ وڻندو هو. لالان ۽ اسان ڳوٺ راڄ جا ماڻهو هئاسين. ڳوٺ گڏيا پيا هئا. مرڻي پرڻي هڪ ٻئي جا ڪانڌي ۽ جاجي ٿيندا هئاسين. هوءَ اسان جي گهرن ۾ ايندي هئي ۽ اسان جي ڳوٺ جون عورتون سندس گهر وينديون هيون. سو اسان جي وچ ۾ عمر کان سواءِ ٻي ڪا گهڻي اوپرائپ ڪا نہ هئي. مون بہ ٿي پيرا محسوس ڪيو هو تہ هوءَ ٽانوَ ڌوئندي مون ڏانهن ڏاڍي چاهہ ۽ حسرت سان پيئي ڏسندي هئي. پر مون کي، اوڏيءَ مهل، سندس انهن نگاهن جي معنيٰ ۽ مفهوم تہ سمجهہ ۾ ڪو نہ ايندو هو پر ايتري ڳالهہ ضرور سمجهندو هوس تہ ڪنهن عورت جي عام رواجي نهارڻ ۽ لالان جي نهارڻ ۾ الاهي فرق هوندو هو. ايئن لڳندو هو ڄڻ مون کي ڪير ڪِتڪِتائي ڪندو هجي ۽ مون کي بي اختيار کِل اچي ويندي هئي.

هڪ ڀيري جڏهن آءٌ سندن تڙ وٽ پهتس تہ مون کي سڏ ڪيائين:

”اي ڇوڪرا، ٿورو هيڏانهن اچ.“

۽ آءٌ گس ڇڏي ڪيس ويجهو وڃي بيٺس، وري بہ هُن ڳالهايو:

”نالو ڪجاڙو ائيني؟“ ڏاڍي مناس ڀريئي لهجي ۾ پڇيائين.

”حميد“ مون مختصر جواب ڏنو ۽ سندس مُنهن ۾ نهاريندو رهيس.

”جِلُوڙيءَ“ جو پٽ آهئين نہ!؟“ هُن منهنجي ماءُ جو نالو وٺي پڇيو.

”ها“ مون وري بہ مختصر جواب ڏنو.

”ڪيڏو نہ ملوڪڙو آهئين!“ ڏنم تہ هُن سندس مٿئين چپ تي زبان پئي ڦيري، آءٌ ڦِڪو ڦِڪو ٿي شرمائڻ لڳس ۽ ڪو بہ جواب ڏيئي ڪو نہ سگهيس. وري بہ هُن ڳالهايو:

”اِسڪول مان ورندي مال (مهل) گهر اچج. آءٌ تونجي لاءِ جيتُونَ (زيتون) ڳولي رکنديس“.

سندن گهر ۾ زيتون جو وڻ بيٺل هو. وري چيائين: ”ايندين نہ! ضروڙ اچج. متان نہ ڳال (ڳالهہ) وسري وڃني“.

آءٌ بنا ڪو جواب ڏيڻ جي آهستي آهستي تي کِسڪڻ لڳس ۽ رستي تي چڙهي تِکو تکو وڃڻ لڳس. ٿوري دير کان پوءِ اُها ڳالهہ منهنجي ذهن مان ئي نڪري ويئي. اسڪول مان 2 وڳي موڪل ملندي هئي. اوڏيءَ مهل هڪڙو تہ بک تنگ ڪندي هئي ۽ ٻيو تہ بہ ميل پنڌ بہ ڪرٽو پوندو هو. پوءِ پلي سياري

جو سيءُ ڪڙڪا ڪري ڪِرندو هجي يا اونهاري جي چاليهي جا سخت ڪاڙها هجن. برساتن جو اوڙڪون وسنديون هجن يا گپ چِڪِڻ جي ڪري گس بند هجن. تڏهن سواري جي بہ سهوليت ڪا نہ هئي تہ اسڪول مان غير حاضري بہ برداشت ڪا نہ ڪئي ويندي هئي. اڄ وانگر نہ تہ گهر ويٺي امتحان ڏبا هئا ۽ نہ ئي ڪاپي ڪلچر جو ڪو نالو نشان بہ هو. سو سخت محنت ڪرڻي پوندي هئي. پنڌ ڪرڻاپوندا هئا. بکون اُجون ڪاٽيون پونديون هيون. تڏهن مون کي صرف بہ آنا خرچي ملندي هئي. هيءُ 58_1957ع وارو زمانو هو. مون کي انهن ٻن آنن مان رسيس ۾ موڪل مهل بہ گذارو ڪرڻو پوندو هو ۽ ڪڏهن ڪڏهن تہ پاڻ ٽڪو پئسو بچائي بہ ڪٺي ايندو هوس تہ جيئن ڳوٺ ۾ موجود هٽ تان شام مهل پڪڙا يا ڪَٽَمِٽِيون وٺي سگهان. اِها صورتحال اسان جي خوشحال گهر جي هئي اُن وقت. بهرحال، اُن ڏينهن مون کي مفت ۾ زيتون ملڻ جو آسرو مليو هو. سو ڏاڍو خوش خوش ڳوٺ ڏانهن پنڌ پيس. ٽڪڙو ٽڪڙو هلندو جڏهن اچي لالان جي گهر کي ويجهو پهتس، تڏهن مون تي هڪڙي عجيب ڪيفيت طاري ٿيڻ لڳي. سوچڻ لڳس تہ سندن گهر وڃان يا نہ وڃان. وڃان ٿو پوءِ ڇاهي؟ زيتون ڏنائين تہ نيڪ، نہ تہ نهيو ٻيو! هونئن بہ زيتونن کان سواءِ ڪو نہ پيو هلان ڇا؟! وڃي تہ ڏسان، تہ ڏي ٿي يا نہ. اوڏيءَ مهل منهنجي ذهن ۾ رڳو زيتون پئي ڦريا، باقي ٻي ڪنهن ڳالهہ جي سوچ ئي دماغ ۾ ڪا نہ هئي. سو بهرحال، منهنجا قدم رستو ڇڏي خودبخود سندس گهر ڏانهن مڙيا ۽ عجيب اتفاق بہ اهڙو جو مون اڃا بہ قدم ئي مس کنيا تہ هوءَ سندن گهر جي گهٽيءَ مان ٻاهر نڪتي. ٻانٺو سندس هٿ ۾ هو ۽ هُوءَ ڪُتيءَ جي هڪڙي ننڍڙي گُلرَ کي ڏڙڪا ڏيندي، مٿس ٻانٺو نلهو اُلاريندي کيس گهر کان ٻاهر ڪڍڻ جي ڪوشش ڪري رهي هئي. ننڍڙي گلر جا ڪونڪاٽ پئي پيا.

جيئن ئي هُن مون کي ڏٺو تہ تِڙي پئي. گُلر کي اتي ئي ڇڏيائين ۽ مون ڏانهن وڌي آئي. ”هليا هليا حميد هليا، مون تون جي لاءِ وڻ مان پڪل ۽ هاڻوڙل جيتون پٽي رکيا آهن.“ ايئن چئي مرڳو منهنجي هٿ مان جهلي مون کي گهر وٺي ويئي. زيتون جي وڻ هيٺان ٿلهي تي، ڪاٻار جي واڻ سان واٽيل منجو پيل هو. مون کي اتي ويهڻ لاءِ چئي، پاڻ ايري سيري نهيل ڪوٺيءَ جو ڏاڪائو در کولي اندر گهڙي ويئي. پراڻي ڪپڙي جي هڪڙي ننڍڙي ٽڪر ۾ ٻڌل زيتونن جي ننڍڙي هَڙَ، جنهن ۾ پنج ست زيتون پيل هئا، کڻي اچي منهنجي پاسي ۾ رکيائين. گهر ۾ ٻيو ڪير بہ اوڏي مهل ڪو نہ هو. مون کي سخت اڃ لڳي هئي، سو پئي لونئا ڦيريم تہ پاڻيءَ جو گهڙو يا مٽ ڪٿي رکيل آهي. اِها ڳالهہ محسوس ڪندي پاڻ ئي پڇيائين.

”پاڻي پيئندين؟“

”ها“ مون هن پيري بہ مختصر جواب ڏنو.

پاڻ اُٿي ۽ جست جو گلاس کڻي ورانڊي جي ڪُنڊ ۾ رکيل مَٽَ مان ڀري آڻي مون کي ڏنائين. مون پاڻي پيتو ۽ پوءِ هُوءَ اچي منهنجي پاسي ۾ ويٺي. اِن وچ ۾ ڪا بہ ڳالهہ ٻولهہ ڪا نہ پئي ٿي. منهنجي

ذهن ۾ رڳو اِهو هو ته جيترو جلد ٿي سگهي، آءٌ زيتون کٽي هليو وڃان ۽ بس. باقي ٻئي پاسي ته ڪيڏانهن منهنجو ڌيان ئي ڪو نه هو. سو مون اجا اٿڻ جو بهانو پئي ڳوليو. تيستائين هُن بي ساخته مون کي کٽي پنهنجي ياڪرن ۾ پڪوڙيو ۽ منهنجي ڪاڙهي ۾ تپي ڳاڙهو ٿي ويل چهري کي بي اختيار چمڻ لڳي. آءٌ هُن جي هِن اوچتي ڪارروائيءَ جي ڪري حيران به ٿيس ته پريشان به. پر جيڪا مزاحمت ڪرڻ کپي يا پنهنجي جند ڇڏائڻ لاءِ جيڪا ڇڪتاڻ ڪرڻ کپي، سا مون ڪا نه ڪئي، اُن ڪري جو، يا ته هُن جي هِن اوچتي ڪارروائيءَ تي منهنجا حوصلا خطا ٿي ويا هئا ۽ مون کي سمجهه ۾ ڪجهه ڪو نه پئي آيو ته ڇا ڪريان! ۽ يا ته وري هُن جي ماسيرن چپن جي لذت پريئي ڇهاءَ مون کي هڪڙي عجيب قسم جي تسڪين پئي پهچائي. بهرحال، هُن دل پري مون کي چميو ۽ چَتِيو ۽ جڏهن ڍءُ ڪيائين. تڏهن پاڻ ئي ياڪر ڍرا ڪري مون کي ڇڏي ڏنائين. آءٌ لڄ کان پاٽي پاٽي پئي ٿيس ۽ اکيون کٽي منجهس نهاري به ڪو نه پئي سگهيس. هُن کي منهنجو اِهو شرمائڻ اجا به وڌيڪ وڻڻ لڳو ۽ هُن اٿي بيهي، پنهنجي ٻنهي هٿن سان منهنجو چهرو مٿي کٽي، هڪڙو ڀيرو وري به جُهڪي منهنجي چپن تي چميو ۽ ڪنهن انتهائي آسودگيءَ واري سرشاريءَ ۾ غرق ٿيندي، خماريل اکيون زوريءَ پٽيندي چيائين:

”حميد، سياڻي وري اچج. آئون تونجي لاءِ جيتون پٽي رکنديس.“

۽ آءٌ زيتونن جي ننڍڙي هَڙ کٽي گهر ڏانهن روانو ٿي ويس.

اُن مڊل اسڪول ۾ منهنجو اُهو آخري سال هو. امتحان تائين واري باقي عرصي دوران آءٌ فقط ٻه ٽي ڀيرا ئي ”زيتون کٽڻ“ وڃي سگهيو هوس، جنهن دوران هُوءَ پنهنجي تسڪين ماڻي سگهي هئي. باقي ڪيترائي ڀيرا چاهيندي به، ڪنهن نه ڪنهن جي موجودگيءَ سبب مون کي ”زيتون“ نه ملي سگهيا هئا.

پوءِ آءٌ وڌيڪ تعليم حاصل ڪرڻ لاءِ وڏي شهر هليو ويس. جتي مون کي ڪجھ سال لڳي ويا. تعليم دوران ڳوٺ ته ڪڏهن ڪڏهن ايندو هوس، پر منهنجي مصروفيتن، مشغولين ۽ شوقن ۾ ترجيحات ٻين مامرن کي هوندي هئي ۽ لالان جو فقط ڪڏهن ڪڏهن ڪٿي ذڪر ٻڌي سگهندو هوس.

تعليم مڪمل ڪرڻ بعد، جيستائين ڪا ڍنگ جي نوڪري ملي، تيستائين ڪجهه وقت گهر ويهي گذاريم. تڏهن مون کي خبر پئي ته لالان جي ڌيءَ بانان، جيڪا تڏهن اجا پنجن ڇهن سالن جي مس هئي، جڏهن آءٌ ”زيتون کٽڻ“ سندن گهر ويندو هوس، جي هاڪَ پئي ٻُري ۽ جڏهن هڪڙو ڀيرو هڪ ٻئي کي ٻنهه ويجهڙائيءَ کان ڏٺوسين، تڏهن مون کي منجهانئس ماڻس لالان لياڪا پائيندي نظر آئي هئي. بانان تڏهن پنڌرهن سورهن سالن جي هئي.

خير پوءِ مون کي نوڪري ملي ويئي ڪڏهن ڪٿي ته ڪڏهن ڪٿي. شادي ٿي، ٻار ٿيا، ٻار پڙهيا، جوان ٿيا، پرڻيا. مون نوڪريءَ مان خوب پئسو ڪمايو. ڳوٺ ۾ پلوڙ جاءِ ٺهرايم. وڏن شهرن ۾ بنگلا ٺهرايم، گاڏيون ورتم. زمينون ورتم. پلاٽ ۽ ٻيو به گهڻو ڪجهه. رٽائر ٿيس. رٽائر ٿيڻ کان پوءِ ڪجھ عرصو شهر ۾ رهيس. هاڻي طبيعت ۾ ٿوري گهڻي گڙٻڙ محسوس ڪيم ته ڊاڪٽرن سان صلاح مشورو

ڪيم ۽ ڊاڪٽرن جي صلاح مشوري تحت ئي ڳوٺ اچي رهڻ لڳو آهيان ۽ انهن جي هدايتن تي ئي روزانو واڪ ڪرڻ ويندو آهيان.

اُن ڏينهن جڏهن، لالان واري ساڳئي گهر مان ڪنهن نوجوان ڇوڪريءَ مون کي سڏ ڪيو ته مون کي هڪدم لالان ياد اچي ويئي. اُها لالان، جنهن مون کي جڏهن پهريون ڀيرو زيتون ڏنا هئا، تڏهن سندس عمر چوويهه پنجويهه سال هئي ۽ سندس جوانيءَ جو جوڀن پرپور ۽ ڇلڪندڙ جام جهڙو هو ۽ آءٌ تڏهن فقط ٻارهن سالن جو ٻار هوس، جنهن جي واڇن مان اجا کير پئي ڳڙيو ۽ هِن ڀيري جڏهن، مون کي ڪنهن 15_16 سالن جي ٻنهه نوجوانڙي ڇوڪري سڏ ڪيو آهي، تڏهن منهنجي عمر 67 سال آهي. آءٌ اُن وقت به لالان جي ڪنهن به "ڪم" جو ڪو نه هوس. ۽ آءٌ اڄ به، هِن ڇوڪريءَ جي ڪنهن به "ڪم" جو ڪو نه آهيان، جيڪا شايد منهنجي ننڍي قدَ، ڦڙتيلي جسمَ، ڪلر ٽيل ڪارن اسٽائلش وارن ۽ ڪلين شيو هجڻ ڪري نظر نه ايندڙ اچي ڏاڙهيءَ جي ڪري پلجي مون کي نوجوان ڇوڪرو سمجهي، پاڻ ڏانهن متوجهه ڪرڻ جي ڪوشش ڪري رهي آهي. بهرحال، مرد ڪيترو به پوڙهو ڇو نه هجي، پر هُو پاڻ کي پوڙهو ڪو نه سمجهندو آهي. سو اُن ڏينهن ته خير مون ڪيس نظرانداز ڪري ڇڏيو هو. پر رکي رکي هوءَ وَرَ ڦِرَ ڏيو وريو ياد اچيو ٿي ويئي ۽ اُن ڏينهن ڪان پوپان ايندڙ رات منهنجي ڏاڍي عجيب طرح جي خيالن جي اڇ وڃ ۾ گذري.

خيالن جي هڪڙي وِيرَ چڙهي ٿي، ته ٻي لٿي ٿي، خيالن جون ڏارائون واڇوڙن وانگر ونگ وجهي رهيون هيون. ڪنهن خيالَ ڪتان ڪَرَ ٿي ڪنئي ته "پاڳ پليرو اٿئي جُهونا، جو هِن عمر ۾ به نوجوان ڇوڪري پئي سڏ ڪري." وري ٻئي پاسان سُرٻاٽ ٿيو: "ٻيلي حميد، ڳالهه ٻڌ! اجايو وهلورن وڃ. هُوءَ ڇوڪري ڀُلي آهي. پري ڪان ڏنڊ ۽ اڻ ڇٽي روشنيءَ جي ڪري، تنهنجو ننڍو قد ڏسي توکي ڪو ننڍو نيٽو نوجوان ڇورو سمجهي ويٺي آهي..." وري ٻي ڪندپاسي ڪان آواز آيو: "اي نه نه، ايئن ڪونهي. مڙس کي پوڙها ٿيندا آهن ڇا!؟ وري به آءٌ ته اجا ڀُورَلِ لڳو پيو آهيان. ڪير ٿو چوي ته آءٌ پوڙهو ٿي ويو آهيان...." پر هِن ڀيري انهن لفظن ۾ جهڙوڪر ڀهروڪي واري برجستگي ڪا نه هئي. ايئن، جيئن چور چوري ڪندي پڪڙجي پوي، پر پوءِ به اجائي مُنهن جي پڪائي ڪندو هجي. ٽيستائين وري آواز اُڀريو: "ٻلي مڙس....! اهڙيون ڊاڙون ٻين سان هڻ، جن کي ڪا خبر نه هجي، تنهن جي حالن جي سڀ خبر آهي. اُٺ اُٺي ئي ڪو نه، ڇي: "سيٺ ياڙو ڏي، ...." اهڙن فضول خيالن جي لهرن ۾ لڙهندو آءٌ هڪ ڀيرو وري پنهنجي ماضيءَ ۾ وڃي نڪتس.

خوشحال گهر جو ته آءٌ هئس ئي. وڏي شهر جي هاءِ اسڪول، ڪاليج ۽ يونيورسٽيءَ ۾ پڙهائيءَ دوران پئسي ڏوڪڙ جي فراواني. شڪل ۽ صورت ڏسڻ پسڻ جهڙي، پڙهائيءَ ۾ نمايان حيثيت ۽ دل کولي خرچ ڪرڻ جي ڪري هاسٽل، ڪلاس، ڪئنٽين توڙي تفريح دوران منهنجي پويان ڇوڪرن توڙي ڇوڪرين جو چڱو خاصو ميڙاڪو هر وقت موجود هوندو هو. اهڙي ماحول ۾ رهندي ڪنهن جو به

پنڙيءَ تان لهي وڃڻ ڪا اڻ ٿيڻي ڳالهه ڪا نه هوندي آهي. سو آءٌ به پنهنجي خوشحاليءَ ۽ ملنساريءَ کي خوب ڪيش ڪرائڻ لڳس ۽ رڳو زبان خرچيءَ سان آس پاس موجود هر ميوي جو ذائقو چکڻ جو بنا رنڊڪ جو موقعو ملڻ ڪري الاجي ڪٿان جو ڪٿي وڃي پهتس. ۽ پوءِ نيٺ، سول انجنيئرنگ ۾ پوسٽ گريجوئيشن ڪري، مائٽن جي پيسي جي زور تي روڊس کاتي ۾ ملازمت حاصل ڪري ورتم ۽ هِن پاسي جو ته وري جهان ئي نرالو هو. شراب، شباب، رَمي ۽ رڃ فوڊس. ڪائڻ جي شوق ۽ شهري زندگيءَ جي رنگينين، پئسي ڪمائڻ جي حَوس ۽ تعلقات وڌائڻ جي حِرصَ ۾ ايترو ته غرق ٿي ويس جو بنهه پنهنجن اباڻن، مائٽاڻن ماڻهن ۽ اوڙي پاڙي کي به وساري ويهي رهيس. بس جي ڳوٺ اچڻ ٿيو ٿي ته به ڪنهن ويجهي عزيز جو ڪاڻ ڏي ٿيڻ يا ڪنهن سئوٽ ماسات جي شاديءَ ۾ شريڪ ٿيڻ لاءِ بنهه مختصر عرصي لاءِ. نه ته سال گذريو ٿي ويا پر ٻيو مڙيو ئي ٿيو خير! سو اوسي پاسي ۽ تر جي راڄن کان بنهه ڪٽجي اڪيلو ٿي ويو هوس. جنريشن گيپ جي پوئين ڇاٽ مان نه مون ڪنهن کي ٿي سڃاتو ۽ نه ئي مون کي ڪنهن ٿي سڃاتو. اهڙي طرح تر جي سواءِ ڪن چند ٻچيل پوڙهن جي، باقي ٻين ماڻهن لاءِ آءٌ اوپرو ۽ ڌاريون ٿي پيو هوس. تنهن ڪري ممڪن آهي ته واقعي ئي ڇوڪريءَ مون کي نه سڃاتو هجي. پر بهرحال، انهن اُبتن ۽ سبتن خيالن ۽ سوچن جي ڪيڏي مهل تيز طوفاني وهڪرن ۾ وهندي، ته ڪيڏي مهل ماٺارين لهرن تي لُڏندي مون رات گذاري، مَس مَس ڪري، جيئن تيئن ڪري... اڌ ننڊ ۽ اڌ جاڳ ۾.... ڪيڏي مهل ملڻ جي آسَ جي لذت جا چسڪا ۽ ڏُک پريندي ته ڪيڏي مهل اوسيئڙي جي عذابن جا ڏنگ سهندي.

ٻئي ڏينهن صبح جو سوير، حسب معمول آءٌ اُٿي، مُنهن کي پاڻيءَ جو ڇنڊو هڻي واڪ لاءِ نڪري پيس. اڳي ۽ اڄ جي وچ ۾ ٻي ته ڪا خاص ڳالهه ڪا نه هئي، پر اڄ مون کي ايئن لڳي رهيو هو ڄڻڪ ڪير پريان منهنجو انتظار ڪري رهيو هجي. يا مون کي ڪنهن کي ڏسڻ جو انتظار هجي. بس اِن قسم جي انتظار يا اشتياق جهڙي ڪيفيت هئي منهنجي.

يڪسان رفتار سان قدم ڪڇندا رهيا. گنج بحر نالي ويجهي ٿيندي پئي ويئي. هلڪي ڏنڌ ۾ گهر ۽ انهن ۾ بيٺل ڄارين جا ٻوٽا ڇٽا ۽ ظاهر ٿيندا پئي ويا. ٿورو پري کان ئي مون ڏٺو ته ڪا عورت گهر جي اڱڻ تي هيڏانهن هوڏانهن هلي ڦري رهي هئي ۽ مون کي ايندو ڏٺائين ته ڪونيءَ جي پٽ پرسان رکيل پاڻيءَ جو گهڙو ڪٽي ڪڇ تي رکيائين ۽ گهر جي گهٽيءَ ڏانهن وڃڻ لڳي ۽ جڏهن آءٌ ڪيس ويجهو پهتس، تيستائين هُن هڪڙو گهڙو ناليءَ مان پري، سينهون رکي مٿي تي رکيو هو ۽ ٻي ننڍي گهڙي اڃا هيٺ رکي هئي. منهنجي ويجهو پهچندي ئي، پاڻ بي حجاب ٿي سڏ ڪيائين: ”اي .... هيءَ گهڙي ته مون کي کڻائي.....!“

آءٌ، جنهن جو سمورو توجهه پهرئين کان ئي اوڏانهن هو سو دل ۾ ڏاڍو خوش ٿيس. پر پاڻ کي ضبط ۾ رکندي، چپن تي بنهه هلڪي مسڪراهٽ آڻي ڏانهس وڌيس. ويجهو وڃي گهڙي هٿن ۾ کڻي مٿي

جهلي، پر ڪيس ڏيڻ ڪان اڳ ۾ هڪ لاڳيتي ۽ ڀرپور نگاهہ سان سندس گهري ڪاري رنگ واري ڇهري کي گهورڻ لڳس. ايئن لڳوم تہ ڪر لالان کي پيو ڏسان جيڪا 25 سالن جي جوان زال هئي. يا بانان کي پيو ڏسان، جيڪا سندس 15_16 سالن جي نوجوان ڇوڪري هئي. پر هيءَ نہ تہ لالان هئي ۽ نہ ئي سندس ڏيءَ بانان هئي. پر هيءَ تہ سندس پوٽي جامان هئي، جا پڻ 15_16 سورهن سالن جي ٽِڙندڙ ڪلي هئي ۽ لالان ۽ بانان جي فوٽو اسٽيٽ ڪاپي. ڏٺم تہ سندس ملوڪڙو پر گهري ڪاري رنگ وارو ڇهرو، وڏيڪ دونهانتجي بي رونق ٿي ويو هو. سندس ڪيفيت اُن ٻارڙي جهڙي پئي لڳي، جنهن جي هٿ مان سندس پيارو رانديڪو ڪِري ڀَڃي پيو هجي! ۽ هُو پنهنجو پاڻ تي ڪاوڙيل هجي. جڏهن گهڙي ڏيڻ ۽ وٺڻ جي وچ ۾ ڪجهہ پل وڏيڪ لڳي ويا، تڏهن هُن بيزاريءَ مان چيو:
”ڪجاڙو پيو ڏسين پوڙها....!؟ مت ڇڏي ويو آهئين ڪَ....!؟“

۽ مون بنا ڪجهہ ڪڇڻ پڇڻ جي، گهڙي ڏانهس وڌائي. هُن گهڙي وٺي ڪڇ تي رکي ۽ گهر ڏانهن وڃڻ لڳي، پر ويندي ويندي بہ پنهنجي مُنهن ڳالهائيندي پئي ويئي. جن مان آءٌ فقط هي بہ ٽي لفظ ئي ٻڌي سگهيو هوس: ”هيءُ تہ مئو ڪو پوڙهو ڪَڪِ آهي... مون تہ هن کي ڪو جوان ڇورو سمجهيو هو....!“

۽ واپسيءَ مهل گَرِ جي گَرِ جي ڪڄندڙ منهنجي قدمن مان مون سمجهيو تہ آءٌ واقعي پوڙهو ٿي چڪو هوس.

16 جولاءِ 2012ع

حيوان جيتري ڳيرت....!

”امان لئي امان، اڄ مُشالن (مشعلن) واري عيد آهي. اسان کي بہ مُشالا ٺاهي ڏي. ڏس پاسي واريون مايون سندن ٻارن لاءِ مُشالا ٺاهيون پيون ٺاهين.“ اٺن سالن جي صالحان ننڍي پاٽس کي وٺي ماٽس مِٺان وٽ ويئي. جنهن ٿي سِرُون اُپيون رکي ٺاهيل چُلهہ ۾ کک کچرو وجهي منجهند جي ماني تيار ڪرڻ لاءِ ٽاندو ٻارڻ جي ڪوشش پئي ڪئي. ٽاندو ٻريو ڪو نہ پئي ۽ دونهن کيس بيزار ڪري وڌو هو. صالحان ۽ پاٽس کي ڪو جواب ڪو نہ مليو. هو ٻئي ماٽس جي پيڙاهہ ۽ پريشانيءَ کان تہ بي خبر هئا، پر دونهن کان سندس اکين ۾ لڙڪ ڏسي هيسجي ماٺ ڪري ويهي رهيا. ٿوري دير کان پوءِ جڏهن ٽاندو ڀڙڪو ڏيئي ٻري پيو تڏهن هُن پنهنجي ٻارن ڏانهن توجهہ ڏنو. اٺن سالن جي صالحان رڳو هڪڙي سُٿڻ ۾ هئي. پر چئن ورهن جو بالُو تہ مرڳو اگهاڙو هو. مِٺان جا ڇيهہ ڇڄي پيا. هُن سوچيو: ”مُشالا تہ ڪٺي ٺاهي ڏيانِ، پر گاسليٽ (گاسليٽ) ڪٿان ايندو جو مُشالا ٻاربا، ڇُون تا تہ سئو رپين کان مٿي گاسليٽ جو لِيٽرَ آهي. سو گهٽ ۾ گهٽ، تہ بہ ويهن پنجويهن رُوپن جو تہ کپي ئي کپي، سي ڪٿان ايندا!؟.... مِٺان اٿي ۽ ٻنهي ٻارن کي ڀاڪرن ۾ ڀڪوڙي، واري واري سان ٻنهي کي چُميائين ۽ پنهنجي وهلور ويندڙ جذبن تي ڏاڍي مشڪل سان قابو پائي کين چيائين: ”جِيئَن ٻچن منهنجا سڪيلڏا، ڪوڙ مشالا تي ٺاهيان آنجي لاءِ، رڳو ماني پچائي وٺان. نِساتَ (اِن ساعتَ ئي) پڙهين ڪم تان ايندو. بک لڳي هونديس ڏاڍي . صبح جو بہ نيرانو ويو آهي ڪم تي. شابس بابلا، آئين هلي ٻار (ٻاهر) راند ڪڏو، تيسين آءٌ مانيون پچائي وٺان...!“
مِٺان ٻارن کي تہ ماتِرائي (پرچائي) ٻاهر روانو ڪيو پر پاڻ سوچڻ لڳي:.

”ڪيڙي (ڪهڙي) ڪم تي ويو آهي هُو...؟! ڪم تہ هُو ڪري ئي ڪو نہ. جي هُو ڪو نہ ڪو ڪم ڪندو هجي ها، تہ ڪَرَ مون کي هيئن روز مرڻو جيئڻو ڪو نہ پوي ها...! پر هُن ڪميني، زال جي ڪسب جي ڪمائي کائي ڏٺي آهي، سو هاڻ وٺائس ڪو ڪم پڄندو بہ ڪو نہ. ڇُون ٿا تہ لَڄَ پولڙي کي بہ پياري هوندي آهي. پر هِن کي تہ حيوان جيتري بہ گيريت (غيرت) ڪانهي. هيءُ جو زال جي ياڙَ وٺي ڪائي مِٺايو آهي، تنهن کي ڪيڙي لَڄَ ليهہ....! هي تہ پاڻ ڳوليو گراڪَ (گراهڪ) وٺيو اچي ٿو.. پاڻ پئسا وٺيو ٻارن کي شيءِ وٺي ڏيڻ جو بهانو ڪري ٻار (ٻاهر) نڪريو وڃي. باقي پويان آءٌ اَيان (آهيان) جيڪا، دوزک (دوزخ) جي باهہ ۾ پئي سڙان ۽ پچان.... روز بہ گهمرا بہ تہ ڪڏهن ٿي بہ....! ڪيترا ڀِرڪا چئيم تہ مُنهن ڪري ڪيڏانهن ڀڄي وڃان. پر وڃان بہ ڪيڏانهن....!؟ اڳيان پٺيان تہ ڪير آهي ڪو نہ، جو ويهاري ٽڪر کارائي. جيڏانهن ويندس تہ وري بہ بکئي پيٽ لاءِ اٿي چپٽي تہ کپي. سا ڪا مفت ۾ ڪير ڏيندو بہ ڪا!؟ پني وڃي پيٽ پاريان. پر هيڪلي جوان ڦڪيرياڻيءَ کي ڪير ڇڏيندو....؟ نہ اجهو نہ اوتارو....! شهر ۾ اِڄَ (ايئن) وڄَ پَٽَ تي ستل جوان زال کي ڪير ڇڏيندو...؟ تنهن کان پوءِ هتي ئي چڱي....! پانجي اجهي ۾ تہ پئي ايان. باقي غربت جي زندگي، سا تہ هونئن بہ زهر جو ڍڪ آهي، سو جهڙو

هُتي پرڙٽو ٽيو، تهڙو هِتي پيئڙو ٽيو...! اجا پ جي بار نہ هجن ها تہ ڪٿي ڪنهن سان نڪري پ وڃجي ها. پر ڪيڙي ڪبر (خبر) تہ جنهن تي اتبار (اعتبار) ڪري هي ڳَڳَ پہ چڙهيان، سو پ جي هن ڪان پہ وڏيڪ چڪلائي نڪري پوي تہ پوءِ...!؟" ايئن سوچيندي سوچيندي هُن جي اکين مان لڙڪ لارون ڪري ڳڙڻ لڳا......

مِنان چانورن جي اٽي مان تي مانيون پچائي رکيون ۽ هاڻ ننڍڙي ٽَئيءَ (تَرَٽي) ۾ ڪُترِ ٽيل پٽاٽا، لوڻ، مرچ ۽ پاڻي وجهي ڪٺي چُلهہ تي رکيائين تہ جيئن ايري سيري چِهَرَ سان رُکي ماني ڪائي سگهجي. مڙسهينس گهر ۾ صرف ٻن ويلن لاءِ اٽو ۽ پٽاٽا ئي وٺي ايندو هو باقي سڀني پئسن جو ٺرو ۽ سگريٽ وٺندو هو. هُو روزانو رات جو ٺرو پي پوءِ آپي مان نڪري سچا هٿ پيو ڪندو هو.

ترٽي اجا چُلهہ تي چڙهيل ئي هئي، تيستائين هُو اچي ويو. ٻُوٿ ٻيڇڙو ڪري چيائين: "ڪيڏي مال ٽي آهي، اجا پئي ماني پچائين....! جلدي ڪر، ماڙهو ڪي وانڈا ويٺا آهين گ، جو تونجو ويهي انتظار ڪندا.... سِگهي ٽي، ٻاهر ماڙهو بيٺو آهي....!".

مِنان ماٺ منيءَ ۾ ڪچن ڦِڳن پٽاٽن جي ترٽي چُلهہ تان لاهي هيٺ رکي ۽ ٽڪڙ ٽڪڙ ۾ ٽڙيل پکڙيل ٽانوَ ٽپا نِڪرَ پاسيرا ڪري رکيا. پاڻ وڃي مُنهن کي پاڻيءَ جو ڇنڊو هڻي، پوتيءَ جي پلانڊ سان مُنهن اگهي، ايري سيري ڪوٺيءَ اندر هلي ويئي. جتي پٽ تي ئي مهمانن کي "ٽِڪائڻ"، جي پاٿاري پٿريل هئي.

20 جولاءِ 2012ع

ملڻيءَ جي ملڻِي.... !

رئيس مشتاق علي خان پنهنجي گاڏيءَ ۾ ٽنڊو محمد خان کان ٽينڊو حيدرآباد پئي ويو.

فتح چوڪ کي ويجهو پهتو تہ اڳيان روڊ بلاڪ هو. ٽائر پئي سڙيا. جن جي دونهن ۾ بدبوءَ سڄو ماحول سوڳوار ڪري ڇڏيو هو. اڳيان ماڻهن جي هٿن ۾ لٺيون، ڪهاڙيون ۽ ڏُڪا هئا. ٻڙڏڪ متو پيو هو. اُپ ڦاڙ نعرن جي وٺ وٺان لڳي پيئي هئي..." ظالمو! جواب ڏيو خون جو حساب ڏيو..." "وحشي پوليس وارن تي لعنت...." "بي حس انتظاميہ تي لعنت...." "گونگي ٻوڙي حڪومت تي....!" "ظالمو قاتلو جواب ڏيو بي گناهہ قتل جو حساب ڏيو....!! "خبر پئي تہ ويجهوئي ڪنهن ڳوٺ جي هڪ بيگناهہ ڳڀرو نوجوان کي ڪنهن جي چُرچَ تي، حد جي پوليس ڏاڙيلن جو ساٿاري ڄاڻائي، رات جو سُتن ماڻهن گهر تي ڇاپو هڻي، چادر ۽ چوديواريءَ جي تقدس کي پائمال ڪري، گهر اندر گهڙي، عورتن ۽ ٻارڙن جي بي حرمتي ڪري، گرفتار ڪري وٺي ويئي هئي. رات، سڄي رات مٿس تشدد ڪيو ويو جنهن جي نتيجي ۾ هُو مارجي ويو. فجر مهل پوليس سندس لاش کي سندن گهر اڳيان اڇلائي هلي ويئي هئي.

۽ سنڌي ماڻهن لاءِ اِها ڪا نئين ۽ حيرت ۾ وجهندڙ ڳالهہ ڪا نہ هئي.!!

هونئن تہ پاڪستان ٺهڻ کان وٺي هر دور ۾ سنڌي ماڻهن سان ڪربلائون ٿينديون رهيون آهن. پر "پاڪستان پيپلزپارٽي" ۽ سندس مفاهمتي دهشتگرد ٽولن جي موجوده ساڍا چار سالہ دور حڪومت ۾ جيڪي ڪاريون قيامتون سنڌي ۽ بلوچ ماڻهن مٿان ڪيرايون ويون آهن. تن جي ڪهڙي ڳالهہ ڪجي! ايئن سمجهو تہ ظلمن جي انتها ٿي چڪي آهي. دنيا جي ڪنهن بہ ٻوليءَ ۾ هاڻي تہ اهڙا لفظ ئي ڪو نہ ٿا سُجهن، جن سان انهن ظلمن جي شدت جو صحيح اندازو ۽ مقدار ظاهر ڪري سگهجي. بنهہ دنگ ٿي چڪو آهي. آخري حد تي پهچي ويا آهن. نہ ڪنهن نياڻي سياڻيءَ جو ننگ ۽ ناموس سلامت آهي. نہ ڪنهن مرد جي عزتِ نفس محفوظ آهي. نہ ڪو ابهم ٻار ٻچيل آهي ۽ نہ ئي ڪو ٻُڍڙو رهيل آهي. ماڻهو جهڙا ڪر الف اگهاڙا ٿياسن تي سرِعام ٽنگيا پيا آهن.

۽ هِنن ماڻهن کي بہ پليءَ پٽ ۽ چڱيءَ ريت خبر آهي تہ "ٿيندو ڪجهہ بہ ڪو نہ"! اول تہ پوليس ڪيس داخل ئي ڪا نہ ڪندي. پر جي ڪيس داخل ٿيو بہ، تہ جوابدار هٿ ڪو نہ ايندا ۽ شاهد شاهديون ڪو نہ ڏيندا. تنهن ڪري ٿيندو ڪجهہ بہ ڪو نہ!! پر پوءِ بہ ماڻهن سان ٿيندڙ اَنيائن جو احتجاج نوٽ ڪرائڻ لاءِ، ماڻهو لاش روڊ تي رکي، ڌرڻو هڻي روڊ بلاڪ ڪري ويهي رهيا هئا. هُنن روڊ تہ بلاڪ ڪيو هو پر ڪين ڪنهن ڪنگهيو بہ ڪو نہ. سرڪار کي بہ خبر آهي تہ، ڪجهہ دير کان پوءِ ٿڪجي ٿڪجي اُس ۽ ڪَلَ ساڙيندڙ ڪاڙهي جي ڪري، مٿان نہ لاش ڌپ ڪري وڃي، ماڻهو خوبخود ڌرڻو ۽ احتجاج ختم ڪري لاش کڻي وڃي قبر پيڙو ڪندا ۽ پوليس، انتظاميہ ۽ پ پ جي يعني نالي ۾ سنڌي وڏيرن جي حڪومت جي ڪن تي جُوءِ بہ ڪا نہ سُرندي. ڪجهہ سنڌي چينل ۽ ڪجهہ سنڌي اخبارون هڪ

بہ ڏينهن اُن خبر کي خبر طور کڻندا ۽ پوءِ "ڪاڪا ڏُورا، ليڪا پُورا...!" ڳالھ ختم. چڻ تہ همراھ ڇائو ئي ڪو نہ هو! خير!.

سو ڏرڻي سبب مشتاق جي گاڏي بہ اچي قطار ۾ بيهي رهي. ڊرائيور سائيڊ واري پُٺئين سيٽ تي رئيس مشتاق علي خان ويٺل هو. ڪو منٽ اڳ مس گذريو هوندو جو هڪڙي ڪلٽس سوزوڪي ڪار بہ اچي ٽويوٽا ڪار جي پاسي ۾ بيٺي. اتفاق سان رئيس مشتاق ڊرائيور کان سواءِ اڪيلو گاڏيءَ ۾ هو تہ ڪلٽس ڪار ۾ بہ هُن سان گڏ فقط ڊرائيور ئي هو. هُوءَ خالي سائيڊ واري پُٺئين سيٽ تي ويٺل هئي. گاڏيون ٻئي برابر ۾ بيٺل هيون، تنهن ڪري هُنن ٻنهي جي وچ ۾ مشڪل سان ڪو ٻن فوٽن جو فاصلو هو. مردن کي تہ هونئن بہ نوس نوس ڪرڻ جي عادت هوندي آهي ۽ وري جي ڪو اهڙو موقعو ملي ٿو وڃي، جنهن ۾ هو ٻئي هڪ ٻئي جي ويجهو ٻنھ ويجهو مرڳو ويجهو ايترو ويجهو جو هڪ ٻئي جي بدن جي خوشبوءِ بہ هڪ ٻئي کي ڇُهندي هُجي، تہ پوءِ ڪيئن ٿا پانيو!؟ سو هُن جي سراپا کي سرهاڻ بخشيندڙ پيرس اسپري جي ڪنول جي گلن جهڙي خوشبوءِ بہ رئيس مشتاق علي خان کي پهرئين ڏڪ ۾ مست ڪري ويئي. رئيس پنهنجي نڪ جي ناسن سان هڪ تمام اونهون ۽ گهرو ساھ کنيو ۽ ڏانهس نهارڻ لڳو. "واھ! سبحان الله! سڀ ساراهون سچي ڌڻيءَ جي نالي، پر پيلي، ڳالھ هتي بہ گهٽي هئي..." دل ۾ سوچائين.

هُن بہ مشتاق علي خان جي نگاهن جي تپش کي محسوس تہ ڪيو پر بظاهر اڻ ڄاڻ بڻي ويٺي رهي. سندس نگاهون سامهون ڪنهن نقطي تي ڄميل هيون. واقعي ائين هو يا نہ هو پر مشتاق علي خان محسوس ڪيو تہ هوءَ سندس بيقراريءَ ۽ ڪن پل ۾ ئي لڇڻ ڦٿڪڻ شروع ڪري ڏيڻ مان لطف اندوز ٿي رهي هئي ۽ پنهنجي سانتيڪي رويي ۽ سڪون سان ويهي، رئيس مشتاق سان لاتعلقيءَ جو ڏيکاءُ ڏيئي رهي هئي.

۽ جڏهن رئيس مشتاق جي ضبط پنهنجا پينڌ پٽائي وڌا ۽ انساني اخلاقي پابندي تان پاڻمرادو پهرا هٽي ويا، تڏهن بي اختيار رئيس مشتاق علي خان جي وات مان ٻنھ ڌيمي آواز ۾ هي لفظ نڪري ويا: "واھ سائين واھ...!"

رئيس جو آواز ٻڌي سندس ڊرئيوار ڇڻ ڇرڪ ڀري جاڳي پيو. چيائين،

"جي سائين، اوهان ڪجھ چيو؟"

"ها، مون ٿي چيو تہ لهي ٿورو اڳيان وڃي ڏس تہ ڪهڙي پوزيشن آهي ۽ رستي کلڻ ۾ اجا گهٽي دير لڳندي" رئيس بہ ڊرائيور جي بدحواسيءَ مان فاعدو وٺڻ جي ڪوشش ڪئي.

مشتاق علي خان ڏٺو تہ جيئن ئي سندس ڊرائيور گاڏيءَ مان لٿو تيئن ڪلٽس ڪار جو ڊرائيور بہ ازخود گاڏيءَ مان لهي اڳيان وڃڻ لڳو. دل ۾ چيائين: "واھ موليٰ، تون ڪيڏو نہ ڪارساز آهين."

۽ جڏهن ڊرائيور ٿورڙو ئي پرڀرو ويا، تڏهن مشتاق علي خان ڏانهس ڀيهر نهاريو. هن ڀيري هُن بہ

رئيس ڏانهن نهاريو هڪ اُڇاتري نگاهه سان، هڪ اٽڪاڻ نگاهه سان ۽ رئيس مشتاق علي خان انهيءَ ئي تاڙ ۾ هو. تنهن همت ڪري چيو: ”واهه رب العالمين. واقعي تنهنجي نعمتن جو ڪو پرو پانڌ ڪونهي. ڇا ته حسين آهي تنهنجي ڪائنات.... ڪيڏو نه خوبصورت جهان آهي تنهنجو.... واقعي رب، تون ۽ تنهنجي ملوڪڙي ڪائنات سجدي لائق آهيو.... پوڄا لائق آهيو.... حق موجود، حسن موجود.... سدا موجود....!“ ڏنائين ته مُرڪ سندس محبوب چپڙن تي ڍيل جيان تِلي رهي هئي ۽ هُن انتهائي دلربائيءَ ۽ ڪُهي وجهندڙ ادا سان رئيس ڏانهن نهاريو ۽ پل اڌ پل نهاري، پنهنجي نيڻن کي وري پلڪن جي جهالرن ۾ لڪائي ڇڏيائين. ۽ انهيءَ ادا رئيس جي بدن ۾ باهه جا مچ مچائي ڇڏيا. بي اختيار سندس وات مان نڪري ويو ”شڪريه.... وڏي مهرباني.... انهيءَ نظرِ عنايت لاءِ....!“ جڏهن ڏنائين ته هُئي طرف ڪو ردِ عمل ظاهر ڪو نه ٿيو ته هڪڙو ٻيرو وري دل جهلي چيائين:

”معاف ڪجو هر هر بي اختيار نگاهه توهان ڏي کڄي ٿي وڃي.... پر اکين جو به ڪهڙو ڏوهه.... توهان ته شيءِ ئي اهڙي آهيو جو هي ويچاريون اکيون بيوس ٿيون وڃن....!“

”ساراهه به جي، حد اندر هوندي آهي ته وڻندي آهي ۽ جڏهن حد ٽپي خوشامد ۾ مسڪا پاليسي ٿيندي آهي، تڏهن پاڻ تان جهان ڪلائيندي آهي.“ هُن ڏاڍي نرم لهجي، وڻندڙ آواز ۾ اهڙي مضبوط انداز ۾ چيو جو مشتاق علي خان جا تاڪ لڳي ويا ۽ هُو پاڻ کي سڱ سُودو پڪڙيل چور جيان هلڪڙو ۽ خسيس محسوس ڪرڻ لڳو. ڏک پڇائڻ ۾ کيس ڪجهه ساعتون لڳي ويون. پوءِ وري سموري سگهه سميٽي چيائين:

”شايد توهان کي پنهنجي خوبصورتي ۽ نزاڪت جو اندازو ڪونهي. يا توهان ڪڏهن اِن پاسي غور ئي ڪو نه ڪيو آهي. نه ته جيڪر منهنجي دل مان نڪتل سچ کي توهان ڪوڙي خوشامد ڪو نه چئو ها....!“

”هرويرو ايئن به ڪونهي. دنيا ڏاڍي وسيع آهي.“ لاغرضيءَ جو مظاهرو ڪندي چيائين.

”خير، توهان مڃو يا نه، پر توهان ته ”توهان“ آهيو. ٻيو ڪو به ”توهان“ ڪو نه ٿو ٿي سگهي...“ رئيس مشتاق علي خان واڪاڻ جو هٿيار استعمال ڪندو ئي رهيو.

”هر ڪنهن ماڻهوءَ جي نگاهه جي حد پنهنجي پنهنجي هوندي آهي. جنهن جي جيتري Vision هوندي، اُن کي دنيا اوتري ڏسڻ ۾ ايندي. پر اُن نگاهه کان اڳتي به هڪڙو وڏو جهان موجود آهي، جيڪو هر ڪنهن کي ڏسڻ ۾ ڪو نه ايندو آهي. اسان کي سڄي جهان تي نظر رکڻ کپي،“ هُن سنجيدگيءَ سان وراڻيو.

”بي شڪ توهان درست ٿيون چئو. مڃيوسين ته اسان جي ويزن محدود آهي. پر اُن جي باوجود به، قدرت جي ڪنهن انمول شاهڪار کي ڏسي، اُن جا ۽ اُن جي خلقڻهار جاڳڻ ته ڳائي سگهجن ٿا.“

”مون ڪڏهن چيو ته توهان پنهنجي خلقڻڪار جاڳڻ نه ڳايو. مون ته رڳو اِهو چيو پئي ته ڪنهن

شيءِ جي اجائي واڪاڻ. جيڪا واڪاڻ نہ رهي، سا ساراهہ ڪندڙ کي تِڇ ظاهر ڪري مٿانهس جڳ ڪلائيندي آهي ۽ اِها ڳالهہ هاڻ بہ چوان پئي.“ ۽ هُن جڏهن اِهي لفظ چئي هڪ ڀرپور نگاهہ رئيس مشتاق علي خان تي وڌي تہ ڄڻ رئيس جي پيرن هيٺان زمين کِسڪڻ لڳي هئي. پر رئيس بہ آڙي ڪاپ هو. ڏڪ پچائي چيائين: ”خير، اِن بحث کي اِتي ئي ٿا ڇڏيون. توهان ٻڌايو توهان جا ڪهڙا حال آهن؟“

”جهڙا بهتر هجڻ گهرجن، تهڙا آهن.“

”ڪٿي رهندا آهيو؟“

”مِٺيءَ ۾.“

”هيڏانهن ڪيڏانهن پيا وڃو؟“

”حيدرآباد.“

”ڪهڙي سلسلي ۾؟“

”ما سمگلنگ ڪندي ٻڌجي ٿاٽي تي ڪا نہ آئي آهيان، جو صوبيدار اڳيان سيني سوالن جا جواب ڏيڻ جي پابند هجان.“ طنزيہ مرڪ سندس لبن تي ڪينچل ڪرڻ لڳي.

”ناراض ٿي ويون.“

”ناراض نہ پر اجاين سوالن مان بيزار.“

”ٺيڪ آهي. وڌيڪ ڪو سوال نہ ڪبو. ڀلا توهان پنهنجو موبائيل نمبر ڏيئي سگهو ٿيون؟“

”ڇو؟“

”تہ جيئن رابطو ڪري سگهجي.“

”ضرورت ڪهڙي؟“

”ڀلي توهان کي ضرورت محسوس نہ بہ ٿئي، پر مان سمجهان ٿو تہ جنهن تصوير جي تصور ۾ مون ڪيترا سال رهي اوسيئڙو پئي ڪيو آهي، سا اڄ منهنجي سامهون آهي ۽ مان اُن تصوير جي حقيقي روپ کي وڃائڻ نٿو چاهيان...!“ رئيس هڪ ڀيرو وري مسڪو هنيو.

”اڄڪلهہ جي نوجوانن کي ڪنهن تصوراتي دنيا ۾ رهي پنهنجو وقت ضايع نہ ڪرڻ گهرجي. نوجوانن کي زندگي گذارڻ لاءِ اڄڪلهہ وڏا چيلينج سامهون آهن، انهن کي فيس ڪرڻ گهرجي. ملڪ، قوم ۽ پنهنجي ڌرتيءَ کي نوجوانن ۾ وڏيون اميدون آهن. تنهن ڪري انهن کي فضوليات کي رد ڪري صحيح ڏڳ ڳولڻ جي ڪوشش ڪرڻ گهرجي.“

”هر ڪنهن جون پنهنجون پنهنجون ترجيحات آهن. ڪنهن کي زبردستي تہ ڪنهن خاص مقصد جو پابند نٿو بڻائي سگهجي نہ!“ رئيس ڏندڻ ٽيڙيندي چيو.

”بلڪل درست، ساڳي طرح جيڪڏهن مان بہ توهان جي ڪيل مطالبي جي جواب ۾ توهان جو ئي بيان ڪيل موقف اختيار ڪريان تہ ڇا چوندو؟“

”پيو تہ ڪجھ بہ نہ، پر ايترو ضرور چوندس تہ اڳي مان رڳو تصوراتي تصوير جي لاءِ ويراڳي بنيل هوس ۽ هاڻي توهان جي حقيقي روپ کي ڳولي لهڻ ئي منهنجي زندگيءَ جو سڀ کان اول ۽ آخر مقصد هوندو.“ رئيس مشتاق علي خان پڻ سنڌ جي روايتي وڏيرن وانگر قومي مفادن واري ڳالھ کي رد ڪري پنهنجي ذاتي عياشيءَ جي حصول جو مقصد بيان ڪيو.

”پر اِهو ضروري تہ ڪونهي تہ جيڪا شيءِ، جيڪو چاهي، تنهن کي ملي وڃي.“

”مليو تہ ملندياس، نہ تہ گهوري جان جتن تان.... هونئن بہ آسرن ۽ اميدن تي دنيا قائم آهي. جڏهن ڪنهن خيالي تصوير جي تصور ۾ ڪي ئي سال گذاري سگهجن ٿا، تہ پوءِ روبرو ڏٺل هستيءَ جي حسين ياد ۾ باقي زندگي گذاري ڇڏڻ ڪو مهانگو سوڏو ناهي.“

”اڻ ڄاتل ماڻهن ۾ وڏيون وڏيون توقعائون رکڻ جي عمل کي ڪنهن بہ عقلمندي ڪو نہ ڪوٺيو آهي.“

”چاهڻ وارا وري ڪڏهن کان عقلمند ٿيا! چريائي تہ هوندا آهن.“

”پر پوءِ بہ اڳياڙي ۽ پڇاڙيءَ جي ڪجھ تہ خبر هئڻ گهرجي نہ!“

”تڏهن تہ توهان کان پڇيو هوم تہ هيڏانهن ڪيڏانهن پيا وڃو. هونئن مان رئيس مشتاق علي خان آهيان. شاھ ڪريم بلڙي جي پاسي ۾ زميني داري اٿم ۽ توهان...؟“

”مٺي.“

”جي؟!“

”جي ها، مٺي.“

”توهان تہ مٺي شهر جو نالو ٻڌايو هو.“

”ها. پر ڪي مائٽ پيار مان پنهنجي ڌيءَ تي بہ ”مِٺي“ نالو رکندا آهن.“

”اچا....!“

اِها ڪا حيران ڪندڙ ڳالھ تہ ڪانهي جو حيران پيا ٿيو.“

”توهان جي مائٽن کي نالي جي چونڊ ڪرڻ تي جس ڏيڻو پوندو. واقعي، توهان جو نالو اهو ئي هجڻ گهرجي. ”مٺي“.

”مون پهرين بہ گذارش ڪئي هئي تہ اجائي واکاڻ....“ هُن جملو اڌ ۾ ڇڏي ڏنو.

”ساري، ويري ساري...! پلا توهان پنهنجو نمبر...“ هِن پيري وري هُن رئيس جي ڳالھ اڌ ۾ ڪٽي ڇيو:

”توهان پنهنجو نمبر ڏيو. مان توهان کي پنهنجو نمبر ميسيج ڪنديس.“

”ٿينڪس.... مهرباني.... پلا اِهو ممڪن آهي تہ اڄ ڪٿي ويهي چانھ....!“ رئيس جي ڳالھ وري بہ اڌ ۾ رهجي ويئي، ڇو جو بَئي ڊرائيور تڪڙا تڪڙا اچي گاڏين ۾ ويٺا. روڊ ڪلي چڪو هو. گاڏيون

اڳيان پويان ٿينديون رهيون. رئيس ڊرائيور کي چيو ته ڪلٽس ڪار جي پٺيان پٺيان هلي. پر ڪافي پيڇ هئي، جنهن مان نڪرندي نڪرندي ڪلٽس ڪار وڃائجي ٿي ويئي. جنهن جو رئيس کي ڏاڍو ڏک ٿيو ۽ هُو پنهنجي مُنهن ۾ پُڻ پُڻ ڪرڻ لڳو: ”هي عورتون به نه. وڏيون بلائون آهن. مردن کي چوٽيو بنائڻ جون وڏيون ماهر هونديون آهن. ڀلا جي سڌي طرح ڪٽي پنهنجو نمبر ڏي ها، ته ڇا ٿي پوي ها. هاٽي... هاٽي ميسيج ڪري به يا نه! مقصد ته حال هڪيو ته جهڙا ملياسين، تهڙا ڪو نه ملياسين.... خير، ڀلا هونئن لڳي ڪيئن ٿي؟! رَنَ ته پلوڙ آهي. لڳي به ڪا ميڙامار ٿي... جي بنهه ڪا ڳوٺ خدا جي هجي ها ته ڪر ايئن ڏارئين مرد سان گس هلندي ڪٿي ڳالهائي سگهي ها... ڄاڻ به الاهي اٿس.... لڳي ڪا وڏي آڙيڪاپ ٿي.... پانيان ٿو ته ڪنهن نوڪريءَ ۾ آهي.... ٽيچر ٻيچر هجي، يا ڪنهن اين جي او ۾ هجي... تڏهن ته ڏارئين مرد سان ڳالهائڻ ۾ ڪو به حجاب ڪو نه ڪيائين.... نه ته گهريلو عورتون، سي به مٺيءَ جي پاسي جون، يعني ٿر جون، ايتريون فارورڊ ڪٿي هونديون آهن...! ها يار، جيڪا اڪيلي سر ڊرائيور سان هيڏي ساري پنڌ تي نڪري پئي آهي، سو سمجهان ٿو ته ضرور ڪنهن جاب سان آهي. تڏهن ته منجهس ايتري خود اعتمادي هئي..... هئو ٻيلي؟! پر ٻيلي ڙي ٻيلي، هاٽي نلها پيو نڪاءَ ڪدين، تن مان ڇا ورندو...! هوءَ ته الاجي ڪير هئي ۽ الاجي ڪيڏانهن ويئي هلي....! نوڪريءَ واري هئي يا ڇا به هئي، پر تنهنجي ڪهڙي ڪم جي...! حال هڪيو ته خوب چوٽيو بنائي ويئي اٿئي. باقي مجين توڙي نه مجين، سا تنهنجي آهي مرضي....! ها ٻيو... ڪري ته واهه جي ملهه ويئي آهي... هاڻ رڳو پيو ”مٺيءَ جي مٺي..... مٺيءَ جي مٺي....“ چئي پيو تسبيح سور. باقي ٻيو مڙيئي ٺيو خير......!“

۽ مٺيءَ جڏهن ڏٺو ته رئيس جي گاڏي سندس پيڇو ڪندي اچي، تڏهن ڊرائيور کي چيائين ته هُو اُن ٽويوٽا کي ڊاج ڏيئي منجهانئس جان ڇڏائي. ٿوري دير کان پوءِ جڏهن ڏٺائين ته سندس پٺيان ڪير ڪونهي، تڏهن هڪ ٿڌو ڊگهو ساهه ڪٽي پاڻ کي آسودو محسوس ڪرڻ لڳي ۽ سوچڻ لڳي: ”هي مرد به نه، شل نه ڪا عورت ڪين رڳو ٻُل ڏي...! اصل چنبڙيو پون. نه ڄاڻ نه سڃاڻ، پر هڪدم صدين جو تعلق جوڙڻ ۾ دير ئي ڪو نه ڪندا....! چوي پيو ته منهنجي تصور ۾ جيڪا تصوير چٽيل هئي، تنهن جو حقيقي روپ تون آهين.... هونهه....! چريو ڪٿي جو....! هوڏانهن پيو چوي ته مان رئيس آهيان ۽ زميندار اٿم ۽ هيڏانهن وري مجنوءَ جي عشق واريون پيو ڳالهيون ڪري....! هُن جي خيال ۾ مان ايتري ڪا ڀالي ڀولي آهيان جو هُو جيڪو چوندو، تنهن کي سچ سمجهي، اعتبار ڪري مٿس ويهي ڪلما پڙهڻ شروع ڪري ڏينديس...! ڇا مون کي رئيسن جي ڪرتوتن جي خبر ڪانهي ته هو عورتن کي ڪهڙي حيثيت ڏيندا آهن....؟! هُن پئي سمجهيو ته مان سندس ڪوڙي ۽ سڪٽي واڪاڻ تي ڦوندجي سندس جهوليءَ ۾ وڃي ڪرنديس. پر هُو ايئن سوچي به ڇو نه، رئيس جو ٺيو...! هُن جي نظر ۾ هر عورت سندس هارياڻي آهي، جيڪا سندس داٻي هيٺ هوندي آهي، ۽ جيڪا ڪجهه داٻي جي ڊپ کان ۽ ڪجهه واڪاڻ جي ڪري پَلٽي پوندي آهي. ڇو ته ڪي ڪي هارياڻيون وري به زميندارن جي زبردستي

لچالٽ ڪان انهن جي خوشنودي حاصل ڪرڻ ۾ ئي پنهنجي عافيت سمجهنديون آهن. بهرحال، ڪيئن به هجي، پر في الحال ته منجهانئس جان ڇٽي پئي. پوءِ جون ڳاليهون پوءِ سان... ڇوي پيو ته نمبر ڏي... هونهه.... جي نمبر ڏيانس ها ته مرڳو منجهانئس ڦاسجي وڃان ها... هاڻ، هاڻ پلي پيو ميسيج جو انتظار ڪري... ۽ مٺيءَ جي مٺي... مٺيءَ جي مٺي...“ ورجائي تسبيح پيو سوري... هونهه.... ويچارو...!“

۽ مٺيءَ جي مٺيءَ سندس هرويرو بنيل مشتاق ڪي وساري ڇڏيو. ايئن، جيئن لسيءَ مان مک ڪيڍي ڦٽي ڪري ڇڏبي آهي. هونئن به هوءَ ڪنهن کي ڪنهن کي ياد رکي. سندس جاب ئي اهڙي هئي جو روزانو سندس واسطو الاجي ڪيترن مردن سان پيو پوندو هو ۽ هر پيو ٽيون مرد سندس حسن، جواني ۽ بي حد جسماني ڪشش رکندڙ بدني بناوت تي موهت ٿي پيو گِگوُن ڳاڙيندو هو. پوءِ پلا هُوءَ ڪيترن جون گِگوُن اگهي. سو هوءَ هر گگون ڳاڙيندڙ شخص کي فقط اوستائين ياد رکندي هئي، جيستائين سندس ڊيوٽيءَ جي تقاضا هوندي هئي ۽ پوءِ هر ڪو پنهنجي گهر. باقي هڪڙي ڳالهه هئي ته هُوءَ ڪا فلرٽ يا ٽرڙي ڇوري ڪا نه هئي. هوءَ بنهه بااخلاق، سنجيده، باشعور ۽ فضيلت واري ڇوڪري هئي. تنهن ڪري اُن فرق ڪان قطع نظر ته ڪنهن جو رويو ڪيس پسند آهي ۽ ڪنهن جو برتائو هلڪڙائپ وارو آهي، هوءَ سيني سان پنهنجائپ وارو ۽ پانئڻ وارو سلوڪ ڪندي هئي ۽ اِها سندس ڊيوٽيءَ جي تقاضا به هئي. اِهوئي سبب هو جو هر عاشق جيوڙو اُن مِٺيءَ جي مٺيءَ کي رڳو پنهنجي ۽ صرف پنهنجي مٺي سمجهي سندس ياد ۾ پيو اُسڙڪندو هو ۽ مشتاق علي خان رئيس سان سندس ملاقات ته محض روڊ بلاڪ هئڻ دوران اتفاق سان ٿي هئي. تنهن ڪري کيس ياد رکڻ جو ته ڪو جواز به ڪو نه هو.

پر رئيس مشتاق علي خان جي حواسن تي مٺيءَ جي مٺي مرڳو ديرو ڄمائي ويهي رهي هئي. پهريائين ته هُن سندس گاڏيءَ جو پيڇو ڪيو پر گاڏي ڪانئس پيڙ ۾ گم ٿي ويئي. تنهن کان اڳ هُن فون نمبر گهريو، جيڪو به کيس ڪو نه مليو. تنهن کان پوءِ تڪڙ تڪڙ ۾ هُو ڪانئس سندس مڪمل ڏس پتو به پڇي ڪو نه سگهيو هو. هاڻ هُو ڇا ڪري...!؟ ۽ وري مٺي شهر ۾ يا آس پاس ۾ سندس ڪو واسطو به ڪو نه هو جنهن جي معرفت پڇاڳاڇا ڪري سگهجي. يا اتي مهمان ٿي وڃي رهي ڪري پاڻ واءُ سواءُ ونجي. حال هڪيو ته ايئن پئي لڳو ته جڻ ڪا سانوڻيءَ جي البيلي موسم جي ڇڙواڳ ڇيڳري ڪڪري اوچتي پرجي آئي هجي ۽ من ۾ مستي پيدا ڪندڙ ٿڌڙي ٿڌڙي سنهڙي بونڊار وسائي، سج جي تيز تِڙڪي سبب گم ٿي ويئي هجي ۽ اُهي ئي موج ۽ مستي پيدا ڪندڙ مينهن ڪٽيون، رئيس مشتاق علي خان جي جسم کي باهه جون ڇيپون ٿي لُوساتي رهيون هيون. هُن جيئن جيئن ٿي مٺيءَ کي وسارڻ جي ڪوشش ڪئي، تيئن تيئن تانگهه جي آگ اُلا ٻڻجي پڙڪيو پئي پنيٽ ڪيا. رئيس جو سک ۽ آرام ڦٽي پيو. شراب ۽ شباب جون محفلون ته هونئن به وٽس سَجَديون هيون. پر پوءِ به مٺيءَ جي ڪوٽ هن کي شدت سان ڏنيي رهي هئي. هن جيئن ٿي گهڻو پيتو، تيئن سندس تن جي تئونس وڌندي ٿي

ويئي. نيٺ جڏهن رئيس اوسيئڙي جو عذاب وڏيڪ برداشت نہ ڪري سگهيو، تڏهن پنهنجي هڪڙي دوست کي ساڻ ڪٽي منيءَ ڏانهن نڪري پيو. سندس دوست جو منيءَ جي پرپاسي ۾ هڪڙو لاڳاپو هو، جتي هو ٽڙ گهمڻ جو بهانو ڪري وڃي ترسيا. ٽي چار ڏينهن رهي اُنهن منيءَ شهر جي سمورن سرڪاري، غير سرڪاري ادارن، نجي توڙي سماجي ثقافتي ادارن، سياسي توڙي ادبي تنظيمن جي ويجهڙائيءَ کان خبر چار ورتي. پر ڪٿي بہ منيءَ جي منيءَ جي ڪا بہ ڄاڻ ملي ڪا نہ سگهي. آخرڪار رئيس مشتاق علي خان پنهنجي طرفان ڪيل تلاش ۽ تحقيقات کان پوءِ هن نتيجي تي پهتو تہ منيءَ ڪيس پنهنجو ۽ پنهنجي شهر جو غلط نالو ٻڌايو هو. اهڙي طرح هُو نلهو رُلي پني واپس موٽي آيو. ڏينهن گذريا ويا.

۽ پوءِ هڪڙي ڏينهن رئيس مشتاق علي خان کي هڪڙو دعوت نامو اچي مليو. ٺٽو بدين ۽ ٽنڊو محمد خان ضلعن ۾ سن فلاور (سورج مکي) جي پيداوار ۾ واڌ ويجهہ لاءِ نئين ٽيڪنالاجيءَ جي استعمال ۽ ناڪاميءَ جي صورت ۾ سببن جي ڇنڊڇاڻ متعلق هڪ ڏينهن جو ورڪشاپ حيدرآباد جي هڪ شاندار هوٽل ۾ ڪرايو پئي ويو. جنهن ۾ ٽنهي ضلعن جي مکيہ مکيہ زميندارن ۽ ناليوارن آبادگارن کي مدعو ڪيو ويو هو. ان ورڪشاپ جي ميزبان هڪ برجستي اين جي او جي ضلعي ۽ ڊويزنل مينيجمينٽ هئي ۽ ان سان سهڪار سنڌ سرڪار جو هو.

رئيس مشتاق علي خان مقرر وقت تي هوٽل ۾ پهچي پنهنجو دعوت نامو ۽ شناختي ڪارڊ ڏيکاري اندر هال ۾ پهچي ويو. اندر داخل ٿي هُن ويڙهن تي هڪ اڇاتري نظر وڌي. ڪيس هڪ جاءِ تي سندس سڃاڻو بہ زميندار ويٺل نظر آيا ۽ هُو وڌي اوڏانهن ويو. ساڻن دعا و سلام ڪري حال احوال معلوم ڪرڻ ۾ لڳي ويو. ڪجهہ ئي دير ۾ لڳ ڀڳ سمورا مهمان پهچي ويا هئا. پر اڃا اچڻ وارن جو سلسلو جاري هو. ايتري ۾ سرڪاري نمائندا، ميزبان مينيجمينٽ ۽ ايگريڪلچر کاتي جا عملدار هڪ يڪي ولر جي صورت ۾ هال ۾ داخل ٿيا، جن ۾ ڪجهہ عورتون بہ شامل هيون. مکيہ مهمانن جو هال ۾ داخل ٿيڻ کان سنت ئي پوءِ پروگرام شروع ڪيو ويو. ڪجهہ خاص شخصيتن کي اسٽيج تي ويهاريو ويو. هڪ خوبرو نوجوان ڪمپيئرنگ ڪري رهيو هو. جنهن سڀ کان پهريائين هڪ اين جي او طرفان ضلعي بدين لاءِ مقرر ڊسٽرڪٽ مانيٽرنگ آفيسر صاحبہ مس ندا شمساڻيءَ کي اسٽيج تي اچڻ لاءِ چيو تہ جيئن هوءَ اچي اجوڪي ورڪشاپ جي مقصد بابت بريفنگ ڏي.

۽ جيئن ئي ڊسٽرڪٽ مانيٽرنگ آفيسر مِس ندا شمساڻي هال جي پهرين رو (قطار) مان اٿي هڪ فائيل هٿ ۾ ڪٽي ڊائس تي پهتي تہ ٻين ڏسندڙن سان گڏ رئيس مشتاق علي خان جا تہ مرڳو وائسر ئي ڀرا ٿي ويا. حال هڪيو تہ هُو حيران ۽ پريشان ٿي ويو. سندس تصور ۾ بہ ڪو نہ هو تہ ايئن بہ ڪو ٿي سگهي ٿو... هُو سوچڻ لڳو تہ هيءَ، جيڪا هڪ اين جي او جي ڊسٽرڪٽ مانيٽرنگ آفيسرياڻي مس ندا شمساڻي طور سامهون آئي آهي، سا تہ "مِنيءَ جي مني" آهي.....! جيڪا مون کي فتح چوڪ وٽ روڊ بلاڪ هجڻ ڪري ايئن اوچتو گڏجي ويئي هئي.... ۽ جنهن مون جون ننڊرون حرام

ڪري ڇڏيون هيون ۽ جنهن لاءِ مان منيءَ تائين خوار خراب ٿيو هوس...! معنيٰ تہ منهنجو اندازو سورنهن آنا صحيح نڪتو تہ هُن مون کي پنهنجو نالو ۽ پتو غلط ٻڌايو هو..... هونهہ...! تہ چئبو تہ اِها ڳالهہ آهي....!

ورڪشاپ جو ٻيهريون اجلاس ٺيڪ ڏهين وڳي شروع ٿي ٻارهين وڳي ختم ٿيو. پوءِ 15 منٽن چانهہ جو وقفو ڪري سوا ٻارهين وڳي کان سوا ٻہ وڳي تي ٽيو اجلاس پڄاڻيءَ تي پهتو ۽ پوءِ لنچ لاءِ شرڪت ڪندڙن کي ڊائيننگ هال ۾ آنڊو ويو. ماني کائيندي کائيندي رئيس مشتاق علي خان سُري سُري اچي مس ندا شمساڻيءَ جو پاسو ورتو ۽ جنهن مهل هنن ٻنهي جون نظرون ٽڪرايون، تڏهن رئيس مشتاق علي خان مُرڪندڙ اکين سان ڪيس گهوري ڏٺو ۽ هلڪي آواز ۾ چيو: ”هلو.....“

”هلو....!“ مس ندا پنهنجي چهري تي بنا ڪو تاثر ظاهر ڪندي چيو.

”توهان.... مون کي سڃاتو....!؟“

”معاف ڪجو..... مون کي ذهن ۾ ڪو نہ پيو اچي.... دراصل اسان جي جاب ئي اهڙي آهي جو نہ ڄاڻ ڪيترا ماڻهو اسان سان روزانو ملن ٿا ۽ هر ڪنهن کي ياد رکڻ....!“ هُن ڄاڻي واڻي جملو اڌ ۾ ڇڏي ڏنو ۽ مانيءَ جو گراهہ وات ۾ وجهندي وري چيائين: ”باءِ دي وي، توهان جو ڪو پرابلم....؟“

”نہ. منهنجو ٻيو تہ ڪو مسئلو ناهي... البت مان ”مِنيءَ جي منيءَ“ کي اڃا وساري نہ سگهيو آهيان... جيڪا مون کي ڪجهہ مهينا اڳ فتح چوڪ وٽ روڊ بلاڪ هجڻ مهل ملي وهئي....!“

”اوهہ...!“ مس ندا اوهہ لفظ کي اجائي ڊگهار ڏيندي چيو. وات ۾ پيل گراهہ کي نڙيءَ مان هيٺ لاهيندي چيائين: ”منهنجي خيال ۾ توهان کي اهڙي فضوليات بدران پنهنجي زمينداريءَ تي وڌيڪ توجهہ ڏيڻ گهرجي تہ جيئن ٿوري ايراضي ۽ ٿوري سيڙپ مان بمپر ڪراپس حاصل ڪري سگهو. پنهنجي زمين جي زرخيزي بحال رکڻ، ڪراپ روٽيشن تي توجهہ ڏيڻ ۽ هر فصل، پلي فصل طور ڪٽڻ لاءِ سوچيندو رهڻ گهرجي. اِها اسان سنڌي ماڻهن جي ضرورت آهي.... جيستائين اسان هتي موجود آهيون، توهان سان ڀرپور تعاون ڪندا رهنداسين. اسان جون ضلعي ۽ ڊويزنل آفيسون، توڙي فيلڊ اسٽاف توهان سان مڪمل سهڪار ڪندو. ڪيئن، ٺيڪ آهي نہ!؟“

”خير اِهي مسئلا تہ حل ٿين ٻہ پيا ۽ اڳتي ٻہ ٿيندا رهندا..... پر.....!“

”پر ڇا؟“ مس ندا رئيس جي ڳالهہ ڪٽيندي چيو ۽ هڪ ڀرپور آفيسراڻي نگاهہ رئيس مشتاق علي خان جي چهري تي ڄمائي رکي.

”پر.... توهان پنهنجو .... نمبر...... ميسيج ڪرڻ لاءِ چيو هو...!“ هِن ڀيري رئيس جي رئيس پائي دم ٽوڙي رهي هئي ۽ هُن عاجزانہ انداز اختيار ڪيو هو.

”پليز پليز پليز...! مائينڊ يوئر اون بزنيس. اسان وٽ ايترو فضول وقت ڪو نہ هوندو آهي، جو اهڙين بي مقصد ڳالهين ۾ ويهي ضايع ڪريون....! توهان جو زمين، فصل ۽ ان سان لاڳاپيل

ضرورتن جي باري ۾ ڪو مسئلو هجي تہ اسان جي فيلڊ اسٽاف سان لهہ وچڙ ۾ ايندا. اسان جي ڪوشش هوندي تہ توهان جو مسئلو حل ٿئي... اوڪي...“ ايئن چئي مس ندا شمساڻي، ڊسٽرڪٽ مانيٽرنگ آفيسر صاحبہ پنهنجي پليٽ ۾ وڏيڪ چڪن برياني ڪڍڻ لاءِ ڊائيننگ ٽيبل ڏانهن هلي ويئي.

۽ شاهہ ڪريم بلڙيءَ جي پاسي وارو زميندار رئيس مشتاق علي خان، هوائي توائي ٿي بيوسيءَ ۽ ويچارگيءَ سان ڪيس پنيرو ويندو ڏسي رهيو هو. سندس هٿ ۾ جهليل پليٽ ۾ پيل چڪن پيس ڪيس ٻاہرو ٽاندو ٿي لڳي رهيو هو....!

5 آگسٽ 2012ع

عشق انوکو رنگ

نظير پنهنجي ڳوٺ کان ٻه ميل کن پري مقاطعي تي زمين حاصل ڪئي هئي. زمين هَڏَ جي ته پلي هئي، پر ڪُتَلَ زميندار جي بي توجهيءَ سبب ڪا خاطر خواهه آبادي ڪا نه ٿي ڏنائين. ويهن ايڪڙن تي مشتمل هڪڙو لاڳيتو نهيل نوڪيل ٽڪرو هو. سون اپائيندڙ زمين ائين ئلهي ٿلهي پُٺا ڪڍيو پئي هوندي هئي. رڳو ڍرايو مال پيو چرندو هو. ٻه ٽي ايڪڙ چيٽ ۾ آباد ٿيا، ته ٻن ٽن ايڪڙن ۾ سارياال پوکي ويئي. باقي ٻيو مِڙيو ئي ٿيو خيرا وچولا يا ننڍا آبادگار جڏهن جهاجهه ۾ پئي وڏا زميندار ٿيڻ جي شوق ۾ هارين نارين سان اڏنگو رويو اختيار ڪرڻ شروع ڪندا آهن، تڏهن آهستي آهستي ڪري وتائن هاري ناري، ڪُڙمي ڪاسبي ۽ ڪمدار ڪوتار ڀڄي ويندا آهن. پوءِ هُنن جون زمينون ايئن رڻ ۾ رُلي وينديون آهن. سو هِن زمين جا جوان مڙس زميندار ٻه، جڏهن سندن وڏي اک پوري، تڏهن هارين سان سوڙهين هٿين پوڻ لڳا. ايئن پنجن ستن سالن ۾ ئي صورتحال اِها وڃي بيني جو نيٺ هاري ويچارا رات وچ ۾ زمينون ڇڏي، ٽپڙ ڪٽي، مُنهن واهه ڪري ڀڄي ويا ۽ ٻيو ڪو هاري وٽن اچڻ لاءِ تيار ئي نه پيو ٿئي. تنهن ڪري لاچار ٿي هُنن کي زمينون مقاطعي تي ڏيڻون پئجي ويون. جنهن مان ويهن ايڪڙن جو هڪڙو پيس (ٽڪرو) نظير ٻه هٿ ڪيو هو.

نظير، 35 ورهن جو هڪڙو پڙهيو ڪڙهيو جوان مڙس هو. هن کي پنهنجي ڳوٺ پرسان پنهنجي مائٽاڻي ٻه ٽي ايڪڙ زمين اڳ ۾ ئي هئي ۽ کيس زمين آباد ڪرڻ جو چڱو خاصو تجربو ٻه هو. سو جڏهن هُن مقاطعي تي زمين ورتي، تڏهن هُن پنهنجي چڱن خاصن واقفڪار هارين جي ٻن گهرن کي لڏائي آڻي پنهنجي زمين جي ويجهو هڪ سرڪاري پڊي تي ويهاريو. هُنن کي ايراسپرا ڪکن ڪانن جا گهر اڏائي ڏيڻ ۾ ٻه سندن ٽيڪ ڪيائين ۽ زمين اڏواڏ ڪري کين هارپ تي ڏنائين. سارياالي فصل لاءِ زمينون تيار پئي ٿيون. هِن زمين جي ٽڪري ۾ ڪو گهٽو ڪم ڪار ته ڪو نه هو. پر پوءِ ٻه زمين کي سوئي، صاف ڪري، ٻه ٽي هَرَ ڪيرائي، ٻنا ٽيڪائي، اَڏون ۽ ڪَسِيون نهرائي ۽ وڏي واٽر ڪورس جي ڪانٽي ڪٽائي وقت کان اڳ ۾ ئي زمين تيار ڪرائي ڇڏيائين. وقت سر ٻيجارو پوکائي، پوري وقت تي رونبو ڪرائي ڇڏيائين. محنت سڻي ٿيل هئي. سارسنيال ٻه سڻي پئي ٿي. ڪيميائي پاڻ ۽ دوا ٻه وقت سر ڏنا ويا. سارياالي فصل لاءِ هِن سال موسم پڻ سڻي هئي. سو جڏهن فصل لٿو تڏهن واهه واهه ٿي ويئي. سارين جي هائبرڊ ٻجَ 90 مڻ في ايڪڙ جي سراسري سان آبادي ڏني ۽ اوڏي مهل سارين جو اگهه ٻه سٺو هو. اهڙي طرح آمدنيءَ مان پنجن سالن لاءِ ڏنل مقاطعي جي رقم، ٻجَ، پاڻ، ٽريڪٽر وغيره جو خرچ ڪاٽي ۽ هارين سان حساب ڪتاب چڪتو ڪري، پوءِ جڏهن آخري انگ اکر ڏنائين ته دل خوش ٿي ويس. پنجن ڇهن مهينن جي سيڙپ ۽ محنت جو کيس زبردست اجورو مليو هو. نظير کي ته چڱي خاصي اپت ٿي، پر هاري پڻ ڏاڍا خوش هئا. عورتن توڙي مردن هٿ کٽيو پئي نظير کي دعائون

ڪيون تہ سڄي ڇمار ۾ هيءُ ڦهريون ڦيرو هو جو هُنن ڪائي پيٽ ڀريو هو ۽ سڄي سال جي ٽئونڻ بہ بچت ۾ هئي.

ڪتيءَ مان هارين ڪي پيٽ جي خلاصي ٽئونڻ ملي ۽ پنج پئسا نظير ڪي بہ بچيا، تہ هُنن ڏاڍي شوق سان ۽ محنت ڪري ڪمند جي پوکيءَ لاءِ زمين جي تياري شروع ڪري ڏني. آڪٽوبر ۾ ئي سموري زمين ۾ ڪمند پوکجي ويو ۽ جيستائين نومبر جي پڇاڙيءَ ۽ ڊسمبر جا سيءَ ڪِرَن، تيستائين فصل سڄي زمين ڍڪي مٿي اٿي ويو هو. سڄي تر ۾ پلي فصل جا هوڪرا پئجي ويا هئا ۽ تر جا ماڻهو هليو چليو اچيو ڪمند ڏسندا هئا.

توڙي جو نظير هڪ بااخلاق، فضيلت ڀريو ۽ سنجيدو جوان هو. پر پوءِ بہ سڀ شيءِ ڪنهن ڪي ڪا نہ ٿي وڻي! سا بہ تڏهن، جڏهن اڳيان هڪ نوجوان، سهڻي، سدا ملوڪ ۽ ڀرپور جوانيءَ سان ٽمٽار، خوش طبع ڪنواري ڇوڪري هجي. سو جڏهن ٻنيءَ تي ايندي ويندي بہ تي گهمرا نظيرَ عِجَتَ ڪي ڏٺو هو. تڏهن پاڻ ڪي روڪيندي روڪيندي بہ نہ روڪي سگهيو هو. فطرت جي اصول موجب مخالف جنس ۾ هڪ ٻئي لاءِ خصوصي طور رکيل ڪشش واري جبلت تہ ڪيڏين پابندين هوندي بہ پنهنجو اثرڏ يکاريندي آهي. پر هتي تہ ڪا پابندي بہ ڪا نہ هئي. هاري، مرد توڙي عورتون گڏجي يا اڪيلي سر هر وقت ٻنيءَ جي ڪرت ۾ رڌل هوندا هئا ۽ زميندار ڪيڏي مهل بہ نظرداريءَ لاءِ اچي نڪرندو هو. بہ ٽي ڀيرا تہ آمهون سامهون نگاهن جو ٽڪراءُ بہ ٿيو هو پر پوءِ هڪڙو موقعو تہ اهڙو بہ اچي ويو هو جڏهن عجت جي ياجائي گاهہ جي ڀري ڪٽي گهر ڇڏڻ پئي ويئي ۽ پنيان اڪيلي عجت گاهہ پئي ڪيو تہ مٿان نظير اوچتو اچي سهڙيو هو.

”پٽهين ڪيڏانهن ويو آهي؟“ نظيرَ عجت ڪي ويجهو پهچي پڇيو.

”ابا تہ شهار (شهر) ويو آهي. تون جو ڪو نياپو هجي تہ سُٽاءِ“ عجت ڏانئو ۽ وڍيل گاهہ واري مُٺ هٿن ۾ جهلي، سڌي ٿي نظير ڏانهن نهارڻ لڳي. ڪن پل جو نگاهن جو ٽڪراءُ ڄڻ جُڳن جيڏو طويل ٿي ويو هو. صدين جا فاصلا هڪ لحظي ۾ سميٽجي سوڙها ٿي اورانگهجي ويا هئا ۽ گهڙين جا بہ ڪي مختصر حصا مس گذريا هوندا، پر لڳو پئي تہ هو ايامن ڪان وٺي ايئن هڪ ٻئي جي سامهون خاموش بيٺا آهن، جيئن هماليہ جا پهاڙ خاموش هوندا آهن. جڏهن نگاهن جا نياپا، نينهن جو نينڊون ڏيئي وٺي وانڌا ٿيا تہ وري زبانون وچڙڻ لڳيون. نظير بنهہ قربائتي لهجي ۾ پڇيو:

”نالو ڇا اٿئي؟“

”عجت.“ عجت مختصر جواب ڏنو. سندس اکين ۾ اوڏيءَ مهل خوشيءَ جي چمڪ پيدا ٿيڻ لڳي، پر پلڪن جي جهالر سندس اکيون ڍڪي ڇڏيون.

”عجت، تون مون ڪي الاهي وڻين ٿي. تنهنجي اکين ۾ الاجي ڪهڙو جادو آهي، جو تنهنجي نهارَ منهنجون ننڊون ڦٽائي ڇڏيون آهن. ڏينهن توڙي رات اکين آڏو رڳو تون ئي تون آهين.“

”هروڀرو ڪو مجنون ٿيو پيو هلندو، تنهن ۾ پين جو ڪُجا؟ (ڇا)“ عجت ماٺو ڪيو. ”پيو ته مون کي تو ڪي پتڪو لاٿو هو ته مون جي اکين ۾ نهار ڪر!“ عجت شرارت مان مسڪرايو.

”تون پتڪو لاهيئين يا نه. پر تنهنجي نگاهن مون کي نانجو ڪري وڌو آهي. بنهه مُڏيءَ ڪاتيءَ سان ڪهيو ٿيون وجهن. ٻي ڳالهه ته آءٌ ايترو نِنڊڙو ٻار به ڪو نه آهيان جو تنهنجي نگاهن ۾ سمايل نيهن جي نينڍ نه سمجهي سگهان. تنهنجي پيار ڀري نهارَ تنهنجي روح جو آواز بڻجي منهنجي روح کي جهنجهوڙي وڌو آهي. ڇئو ته ايئن ڪونهي؟ ڇئو ته مون تنهنجي نينهن جي نياپن کي صحيح ڪو نه سمجهيو آهي؟“ نظير وهلور ويندي چيو.

”الاجي ڪجاڙو پيو ڇئين؟ مون کي ته تنهنجي ڳال سمجهه ۾ ئي نه ڪانه ٿي اچي.“ عجت لنوائيندي چيو.

”آءٌ ڇُٺان تو ته آءٌ توتي چريو ٿي پيو آهيان. هاڻ سمجهي؟“ نظير به عجت واري لهجي ۾ ڳالهائيندي چيو.

”ته پوءِ آئون ڪجاڙو ڪريان ني.... پوءِ نه نهار نه مون جي اکين ۾.... ڪو ٿو نهاريئين....، جان (يا) وجي ڪنهن ڦڪير (فقير) ٻڪير کان سڳو وٺائي ٻڌ. جان پاٽي پڙهائي پيءُ پاٽيهي سنئوت (سنوت) ۾ اچي ويندين...“ عجت مرڪندي ۽ خوش ٿيندي چيو.

”توکان وڌيڪ ٻئي ڪنهن جو به ڌاڳو ڦيٽو ڪو نه هلندو. منهنجي ڦَٽيءَ دل تي جڏهن تون پَهو رکنديئين، تڏهن ئي ڦٽڪندڙ دل کي سِڪون ملندو. تون ئي منهنجو آخري علاج آهين ۽ بس.“ نظير پنهنجي دل جي ڳالهه ڪري ڏني.

”ڏس وڏيرا، اسين گريب هاري ته برابر آهيون....“

”عجتَ آءٌ وڏيرو ڪو نه آهيان. آءٌ به اوهان جهڙو غريب ماڻهو آهيان. تنهن ڪري مون کي ڪڏهن به وڏيرو يا رئيس نه چئجانءِ.“ نظيرَ عجت جي ڳالهه ڪٽيندي چيو.

”ڪٿ، جي وڏيرو جان رئيس ڪو نه آهيئين ته به زميندار ته آهيئين نه. سو مون تي ڳال ڪئي ته اسين گريب پورهيت ته آهيون. پر گريب ڏسي اسان ۾ اجايون اميدون نه رکجانءِ.... ۽ .....“.

”عجتَ. هي تون ڇا پئي چوين!؟ منهنجي نيت تي شڪ نه ڪر. آءٌ توکي دل سان چاهيان ٿو. مون کي رڳو ايترو ٻڌائي ته جي تون به دل سان مون ۾ راضي هُجين ته آءٌ پڻهين سان ڳالهايان تنهنجي سڱ لاءِ ٻي منهنجي ڪا به اجائي اميد ڪانهي تو ۾.“ نظيرَ سنجيده ٿيندي چيو.

”هيءُ سڄيءَ ڄمار جو مسلو (مسئلو) آهي زميندارَ. هيءَ هڪڙي ڏينهن جي ڳالهه ڪانهي، جو بيني پير ها جان نه جي ورندي ڏيئي ڇڏجي. مون کي موهليت (مهلت) ڏي ته جيئن آءٌ دل من پڇان اڳ پٺ سوچيان. اِجَ نه ٿئي جو ڪو به ڦيصلو (فيصلو) ڪرڻ کان پوءِ ٻيا سڄي عمر هٿ هڻجن....“ عجت به سنجيدگيءَ سان وراڻيو.

”اِها ڳالهه پلي مون کي تنهنجي اِها وڻي، تون پلي دل من پُڇ، پلي آرام سان سيني پاسن تي سوچ ويچار ڪر. ايتري تڪڙ مون کي بہ ڪانهي. باقي هڪڙي ڳالهه توکي ٻڌائي ڇڏيان تہ منهنجي تو ۾ ڪا بہ بُري ٻُڇڙي نيت ڪانهي. آءُ شاهہ شاهوڪاري، پنهنجي ريتن رواجن مطابق تنهنجي مائٽن کان تنهنجي سَڱ جي گُهرَ ڪندس. جي رضا خوشيءَ سان پنهنجو سڱ ڏئي ٿو تہ واهہ. پلا جي نہ، تہ بہ وات واري ڪو نہ وجائيندا سين. وري بہ جيئن تنهنجي مرضي هوندي، تيئن ٿيندو. اِهو منهنجو توسان واعدو آهي. ڪيئن، ٺيڪ آهي نہ؟“

نظير سڄي ڳالهہ وضاحت ڪري عجت کي ٻڌائي.

”ٺيڪ آهي. الله ڪري ابا گَس تي اچي. باقي مون کي ڳال ٺهندي ڏسڻ ۾ ڪا نہ ٿي اچي...!“ عجت انديشو ظاهر ڪيو.

”سو وري ڇو؟ مون کان وڌيڪ ڀيو ڪهڙو پٺهين جي نظر ۾ آهي؟“

”نظر ۾ آهيس جان نہ. سا تہ مون کي ڪبر ڪانهي. باقي هُو جي پانجي ناڙي ٻيهي رهيو تہ پوءِ ڪُهي ڪٽيس. ڪنهن جي پہ ڪو نہ سُٽندو.“ عجت چيو.

”خير. اِهو پوءِ ڏٺو ويندو. پهريائين تون سوچي سمجهي مون کي ٻڌائي. پوءِ جون ڳالهيون پوءِ ڪنداسين“. ايئن چئي نظير روانو ٿي ويو.

هڪ مهيني کان پوءِ جڏهن نظير ۽ عجت کي اڪيلائيءَ ۾ ڳالهائڻ جو موقعو مليو. تڏهن عجت کيس پنهنجي طرفان رضامندي ڏيکاريندي چيو تہ هُو پلي ڪوشش ڪري ڏسي.

۽ پوءِ جڏهن نظير پنهنجي برادريءَ جا چار چڱا ماڻهو وٺي عجت جي پيءُ وٽ آيو. تڏهن عجت جي پيءُ اِهو چئي ڪانئن معذرت ڪئي تہ: اسين پنهنجي برادر کان ٻاهر سڱاوتي ڪو نہ ڪندا آهيون.

اهڙيءَ ريت نظير ۽ عجت جو معاملو في الحال ايئن رهجي ويو.

هڪڙي ڏينهن عجت ۽ سندس سئوتِ هِدايَتَ ڪمند مان گاهہ ۽ گنڊ ڪچرو چونڊي ڪيڻ لاءِ ڪانيا ٻڌي صفائي ڪري رهيون هيون. ڏهين يارهين جو ٽائيم هو. سيءَ شروع ٿي چڪا هئا، سو سج جو تِڙڪو وڻي رهيو هو. ايتري ۾ سندن زميندار نظير موٽر سائيڪل تي زمين جي وچان ٺهيل پنڙي وٺي اچي لنگهيو. ڳچ جيترو پَرِيرو وڃي هُو موٽر سائيڪل جهلي لٿو ۽ زمين ۾ وڙڪڻ لڳو. موٽر سائيڪل جي آواز تي عجت ۽ هدايت ڪنڌ مٿي ڪڻي ڊوڪا ڪئي ۽ پوءِ وري پنهنجي ڪِرتِ ۾ جُنبي ويون. ٿورڙي دير کان پوءِ عجت ڊپ جهليندي جهليندي هدايت کي چيو:

”هدايتَ!“

”هان.“ هدايت، جيڪا سندس پاسي ۾ ئي هئي، جواب ڏنو.

”هدايت، هڪڙي ڳال پُڇان ني....؟“

”ها، پلي پچ.“

”پر پھرين تون ساکَ ڏي تہ ھيءُ ذڪر ڪنديئين ڪنھن سان پہ ڪو نہ.“

”پھرين تون ڳال تہ ڪر سھي. آئون پہ سُڻان تہ ڪيڙي (ڪھڙي) ڳال آھي، اڳ ۾ ساک ڪيئن ڏبي“.

نہ پھرين سِينڌ تي ھٿ رکي واعدو ڪر تہ پوءِ ٻڌايان ني.“

”اجَ وري ڪيئن؟ ٻڙي، تون ڳال تہ ڪر....“

”نہ تہ پوءِ مرڳو آئون ڳال ئي ڪا نہ تي ڪريان.“ عجت ھدايت جي ڳالھ ڪٽيندي چيو.

”اُونھہ.... اونھہ.... نھيو پلا ڳال ڪر. آئون ڪنھن کي پہ ڪا نہ ٻڌائينديس.“

”نہ....اِجَ نہ....“

”تہ پوءِ وري ڪيئن؟“ ھدايت تِکيري لھجي ۾ پڇيو.

”پھرين سينڌ تي ھٿ رکي، سامَھين ڏِسِ (ڪعبي طرف) مُنھن ڪري واعدو ڪر تہ پوءِ ٻڌايان ني.“

”چوري، تون وڏي لُچي اَھئين... اچي، ھي ڏس سامھين ڏِسِ مُنھن ۾ ھيءُ ڏس سينڌ تي ھٿ ۾ واعدو تي ڪريان تہ ڳال ڳوٺ ڪان ٻَھار (ٻاھر) ڪا نہ ڪڍنديس. پلا ھاڻ تہ ڦاٽ....!“

”نہ،اِجَ پہ نہ...... چئو تہ ڪنھن سان ٻڙڪَ ڪا نہ ٻولينديس، پلي چا پہ تي پوئي“.

”ائي ٻڙي، تومان تہ لڳي رھيس. اچي پلا ھيءُ وٺ. سامھين ڏِسِ منھن ڪري، سينڌ تي ھٿ رکي واعدو تي ڪريان تہ ڪنھن سان پہ ٻڙڪ ڪا نہ ٻولينديس. پوءِ پلي زمين ڦاٽي پوئي، جان آشمان ڪري پَوئي.... ٻاھہ لڳئي ھاڻ تہ ڦاٽِ....“ ھدايت حُجائتو ٿيندي چيو.

”ڏس پنَٽَان تي ڏيئين تہ ڪا نہ تِي ٻڌايان ني.“ عجت ماٺوڪيو ۾ مرڪ سندس چپن تي لاڏا ڪُچڻ لڳي.

”ھِن چوريءَ مان تہ مرڳو ڦاسي وياسين. شل ڪا ڪاتي پُوني، ڪا نہ تي پِنٽان ڏيان ني. ھاڻ تہ اوڳار.... (ڳالھائي).

”اِھي پنٽان ڪونھي تہ ٻيو ڪجاڙو آھن؟“

”اِھي تہ ھونئن ئي پوڳ پٽي ڪريان. تون سُڻائي، ڪجاڙو تِي چوئين...!“

”توکي ڪبر تہ آھي تہ پانجو زميندار منھنجو سڱ گھرڻ آيو ھو.

”ھا ھا، مون کي اِھا پہ ڪبر آھي تہ پٺھين نڙوپڙو جباب ڏئي ڇڏيو ھو. پوءِ....؟“

”اباجن تہ سُکو پُکو جباب (جواب) ڏيئي ڇڏيو ھون. پر مون کي..... پانجو.... زميندار الاھي وڻي تو...!“ عجت ڳيتون ڏيئي ڏيئي آھستي آھستي پنھنجي ڳالھ پوري ڪئي ۾ نماڻان نيڻ کڻي ھدايت ڏانھن نھارڻ لڳي.

”آئِي گهوڙن هيس...! ڇوري مُئي، سچي تِي چوئين ڪَ پوڳ پئي ڪريئين!؟“ هدايت تعجب ۽ حيرانيءَ مان سندس مُنهن ۾ تڪڻ لڳي.

”ڏس هدايت، پانجا هيڪ ٻئي کان ڳُجَهه لِڪَلَ ڪونهي. مون کي تو ۾ پڪو پختو پروسو آهي ته تون مون جا عيب ثباب (ثواب) پانجي اندر ۾ رکنديئين. سچي ڳالهه ته هيءَ آهي ته جيئن ابا پانجي زميندار کي جباب ڏنو آهي، تنهن ڏينهن کان پئي دل مَن هئيم ته توکي ڳال ٻڌايان جان نه! تنهن کي په اڄ اڇي سڄو سارو مهينو ٿيو آهي. نيٺ اڄ دل جهلي، پانجو اندر کولي تونجي مانڊان (مهندان) پئي رکان... سو ڳال هيءَ آهي ته مون جڏهن کان وٺي پانجي زميندار کي ڏنو آهي، تڏهن کان وٺي مون جي ننڊ، مون جو آرام ۽ مون جو سُک ڦٽي پيو آهي ۽....“. عجت ڳال اڌ ۾ ڇڏي ڏني.

”پر هڪڙي ڳالهه ته پڪهين هُن کي تون جو سڱ ڏيڻ کان جباب ڏيئي ڇڏيو آهي. ٻي ڳالهه ته هُو ته پان (پاڻ) ڏاڍهن اڪ ڪٽي په ڪو نه نهاريندو آهي. پاڻِ جتي مايون بيٺل ڏسندو آهي، ته اُتان تاهوڪري پري هليو ويندو آهي. نه ته زميندارَ ته هِن کان اڳ بيا په پان ڏٺا هئا، لوُسِرَ ڪُتا، مايون ڏسيو پيا لوُس لوُس (نُوس نُوس) ڪندا هئا. پر هِن ۾ مون ته ايڙي (اهڙي) ترڙپائي ڪڏهن ڪا نه ڏٺي آهي. پوءِ تون ڪيئن جاڻني تي چڙهي ويئينس.“

”ها، اِها ڳال برابر آهي ته هُو ايڙو وايات (واهيات) ڪونهي، تڏهن ته هُو مون کي وٽي تو. ٻيو ته جباب هُن کي اباجن ڏنو آهي. پر هُو جو مون جي دل ۾ گهر ڪري ويهي رهيو آهي، تنهن کي ڪجاڙو ڪجي؟“ عجت انتهائي معصوميت مان هدايت کي چيو.

”پوءِ تون ڪجاڙو ڪنديئين؟ ڇا پاڻ ئي وڃي مانڊائس ڪرنديئين ڪَ؟“

”ڇُون تا ته سچيءَ دل سان پائنڊ وارن جا گس پاٽي ڄاٽي کُلي پُوندا آهين.“

”پر پوءِ په تون جو ارادو ڪيڙو آهي؟“ هدايت ورائي پڇيس.

”اِها ڳال سمجهه ۾ نٿي اڇيم، تڏهن ته توسان ڳال ڳيم آهي.“

”ته تون جي مرضي ڪيڙي آهي! ڇا آئون آنجي وچ ۾ ڪُٽپو ڪريان ڳ!؟“ هدايت کلندي چيو.

”شل ڪاڳنڊ نڪرني... شل ڪا وائي مُنجهني.... آئِي مُئي، ڦِڪائي ڪا نه تي ٿِيني ايڙي ڳال ڪندي، شل زبان ۾ ڪي ڳڏرون پُوني. آئون توکي ڇُونديس ته مُونجو ڪُٽپو ڪر...!؟ ڪا حيا، ڪو دِيد آهيني ڪَ نه....!“ عجت احتجاج ڪندي چيو.

”سُرِ ته اِهو ئي ڪنيو ائيني، ....! ڇگو پلا ڇڏِاِن ڳال کي... هاڻ ٻڌائي ته آئون ڪجاڙو ڪريان!؟“ هدايت کلندي چيو.

وڃ، نه ٿي ڳالايان ٿي...... تواڄَ چيو ڪو؟“ عجت رُسندي چيو.

”نهيو مونجي موُمل نهيو...! مون ته مڙيئي پوڳ تي ڪيو. هاڻ ٻڌائي تونجو ارادو ڪيڙو آهي؟“

هدايت عجت کي پرچائيندي چيو.

”مون کي ڪجهاڙو ڪرڻ ڪپي، تنهن لاءِ تہ توکي چان (چوان) پئي. مون کي تہ ڊول ۾ ڳال ويهي نٿي.“

”پر تون مونجي ڳال تي هلنديئين سهي؟“ هدايت ڪانئس پڇيو.

”هاها، تڏهن تہ پُڇان ني پئي.“ عجت وراڻيو.

”جي مون جي ڳالہ مجيئين، تہ اِن ڳال تان هٿ ڪٽي ڇڏ.“

”سو وري ڪو؟“

”سو اِن ڪري تہ اسان ڪيترن سالن کان ڏِڪا ٿاٻا ڪائي ڪائي مس مس هِتي اچي ڪو سولو ٽڪر ڪائي پيٽ سائو ڪيو آهي. سو جي هِتان پہ ٽِڙياسين، تہ وري پہ رولاڪن وانگر ڏولاون ۾ اچي، دربدر ٿي پيا رُلنداسين ۽ اڳوٽي وانگر ڏڪا ٿاٻا کينداسين (ڪائيينداسين.)“

”پر اسين هِتان ٽِڙَئون پہ ڪو تہ سهي؟، عجت ڳال نہ سمجهندي پڇيو.

”اِن ڪري تہ پٺهين زميندار کي سڱ جو جباب ڏيئي ڇڏيو آهي. جيڪو ماڙهو تونجو سڱ نٿو ڏي، سو توکي ڪيئن ڇيڪ ڇڏيندو تہ تون زميندار سان پئي عشق بازي ڪر! ٻيو تہ هي ڳاليون لڪڻ ڇپڻ جون تہ آهِن ئي ڪو نہ. جو تون دنيا کان لڪي ڇپي ڪري سگهين. تنهن ڪري تہ چُنان ني تي تہ اِن ڳال تان لهي وڃ.“

”مون اِڄَ ڪٿي چيو تہ آءٌ زميندار سان لڪي ڇپي عشق بازي تي ڪرڻ چاهيان.“

”تہ ڇا تونجو ارادو ساڻس پچي وڃڻ جو آهي؟“ هدايت ڇيندڙ لهجي ۾ پڇيو.

”توبان (توبهہ) ڪرمائي! تون چُٽين ڪجهاڙو پيئي! مون اِڄَ ڪٿي چيو تہ آءٌ ساڻس پچي ويندي‌س.“ عجت پنهنجو بچاءُ ڪيو.

”ڏس عجت، هاڻ جڏهن ڳال ڪئي ائيني، تہ پوءِ ڳال ڪر صڦا سونٽي جي تہ تون جي نيت ڪيڙي آهي؟ پٺهين هن کي جباب ڏئي ڇڏيو آهي. سو هاڻ مجندو ڪنهن کي پہ ڪو نہ. تون تي چوئين تہ ساڻس پچي پہ ڪا نہ وينديس ۽ نڪو ڪو لڪي ڇپي ساڻس ملنديس. پوءِ پلا آڪر (آخر) تونجي مرضي ڪيڙي آهي“ ٻيو تہ آئون تون جي لاءِ ڪجهاڙو ڪريان؟ اجا پہ ٻي ڳال تہ هاڻ تہ تون مٿان چوڪسي پہ گهٽي ٿيندي.“ هدايت خدشو ڏيکاريو.

”تڏهن تہ توسان حال ڪيو آهيم. تون ئي ڪو گس ڳول، آئون مرڳو مُنجهي پئي آهيان. ماڳهي سوچي سوچي چري نہ ٿي پئان (پوان). هُو مون کان وسرندو ڪو نہ ۽ هُو مون کي ملندو پہ ڪو نہ.“ عجت جو گلو پرجي آيو ۽ هوءَ روئڻهارڪي ٿي پئي.

”عجتَ، آءٌ توکان وَڏَڪ عقل جي وِير تہ ڪا نہ آهيان پر هڪڙي ڳال مون کي پہ سمجهہ ۾ اچي ٿِي تہ جيترو اوچڻ هجي اوترا پير ڊگهارجن. وَٽيون (پاڻ وٽ) نهي گڏاهہ گاڏي پہ ڪو نہ، سو هوائي

جُهاَجَ (جهاز) ۾ چڙهڻ (چڙهڻ) جا سڪڻا ڪاب (خواب) ڏسڻ مان ڪيڙهو قائدو (فاعدو)! تنهن ڪري دل تي پٿر رکي پاڻ کي هِجَرَ (هينئر) ئي پلي ڇڏ. اِجَ نہ ٿئي جو تڙ جي گُٿي، سو چوٽون کائي، وانگر تونجي ڪا مامولي (معمولي) گلتي (غلطي) تونجي سڄي زندگي زَهر ڪري ڇڏي...“ هدايت عجت کي سمجهائيندي چيو.

”پر هدايت، ڪنهن جو ڪنهن کي پسند ڪرڻ، جان ڪنهن جو ڪنهن کي وڻڻ ڏوهہ آهي ڇا؟ هُجَ پہ (هونئن بہ) سڀ آڳريون برابر ڪونهي. سڀ ماڻهو هڪ جهڙا ڪونهي. اجان لهي اُپري پيو.“

”برابر لهي ۽ اُپري پيو. بيو تہ ڪنهن کي پسند ڪرڻ، جا وڻڻ ڏوهہ پہ ڪونهي. پر ٻبرن کان ٻير گهرڻ بي وڪوبي (بيوقوفي) آهي. يلا ٻبرن پہ ڪڏهن ٻير ڏنا آهن!؟“ هدايت چيو.

”پر پوءِ پہ آئون ڪجاڙو ڪريان؟“ عجت بيوسيءَ مان چيو. ”هُو مون کان وسرندو ڪو نہ. هُو مون جي دل ۾ گهر ڪري ويهي رهيو آهي، سو نڪرندو ڪو نہ. رات ڏينهن پيو اکين اڳيان ڦري. جاڳان پئي تہ جاڳندي پئي ڏسانس، جي سُتل آهيان تہ ڪاب (خواب) ۾ پئي ڏسانس. جيڙو ڪر پُوت وانگي مون جي چنبڙي پيو آهي....! هاڻ ٻڌائي تہ آئون ڪجاڙو ڪريان؟“.

”مون جي ٿورا ٻڌي وجي مر. چُئان ني تہ پئي تہ هُن جي ڪيالَ کي تڙي پري ڪر. پر توکي ڳال سمجهہ ۾ ئي نٿي اچي. وريو پہ پئي پڇين تہ ڪجاڙو ڪريان؟ بس هاڻ دير نہ ڪر وج، هُن اَڏَ ۾ پاڻي پيو وهي. وج، وجي ٻڌي مر، آئون پاڻيهي گهر ٻڌائينديس تہ اَڏَ مان پاڻي پئي پِيتَئين، تہ مرگهيءَ جو دورو پيس ۽ ٻڌي مري ويئي. وج، وج، دير نہ ڪر. مون جي جند ڇڏ. جلد ڪر.“ هدايت ڪيس هٿ سان ڌِڪيندي ۽ خفا ٿيندي چيو ۽ عجب رڳو نماڻان نيڻ کڻيو هدايت جي اکين ۾ چتائي ڏسندي رهي، ڏسندي رهي، تانجو سندس اکين ۾ لڙڪ پرجي آيا، اکيون ڇلڪڻ لڳيون، ڳوڙها ڳڙهڻ لڳا. ڄڻ بادل برسي پيا. جهڙوڪر سنڌو پلٽي پيو. ڄڻ ڪينجهر کي ڪنبٽي وني ويئي. پر..... عجت پوءِ پہ هِڪِ ٽِڪَ هدايت کي ڏسندي رهي... ۽ پوءِ آهستي آهستي عجت جا چپ ڪنبڻ لڳا ۽ سندس وات جي ترتيب بگڙڻ لڳي..... ۽ ..... ۽ پوءِ نيٺ ڪانئس هڪڙي وڏي..... تمام وڏي ڊِڪَ نڪري ويئي ۽ هوءَ هدايت کي ڀاڪر وجهي چنبڙي پيئي. هدايت حيران ۽ پريشان ٿي ويئي. هُن کي اِها تہ خبر ئي ڪا نہ هئي تہ عجت شروع ۾ جيڪي بہ ٿي لفظ چيا هئا تہ ”مون کي پانجو زميندار ڏاڍو وڻي تو....“ تن عجت جي من ۾ ايڏا کي ٻارڻ ٻاري ڇڏيا آهن، جو هوءَ عشق جي آڙاهہ ۾ ايترو جلي پڇي ڀسم ٿي چڪي آهي. هيءَ عجت، جيڪا بنهہ مانيٽي، ميسڙي ۽ ڳوپ خدا جي هئي، سا ڪا منجهہ جو منجهہ ايڏو پري وجي پهتي آهي. پوءِ هدايت ڪيس ماترائي (پرچائي) مات ڪرايو. سندس لڙڪ اگهيا ۽ ڪيس ڳرانڙي پائي، سندس پلوڙ مُکَ کي پنهنجي هٿن ۾ جهلي تکڻ لڳي.... ۽ پوءِ آهستي آهستي، جهلائي جهلائي بنهہ نرم ۽ مانيٽي لهجي ۾ چيائين: ”ڏس عجت، هُجَ (هونهن) پان سئوٽيون پہ آهيون، پر جيڙيون پيٽون آهيون. پر اِن کان

وَڏَڪِ پان هڪ ٻئي جون دل واريون ساهڙيون پـ آهيون. آئون تونجي پيڙاهـ سمجهان ٿي. تونجي اندر ۾ جا ڪُني پئي ٽوڪي (ٺهڪي)، سا رڳو پانجا ڳنا (ڪنارا) ڪانئيندي (ساڙيندي) آهي. اُن ڪُنيءَ جو ٻڙڪڻ (ٺهڪڻ) پـ رڳو تونجو اندر ساڙي، لُساتي ٿلهيار ڪري ڇڏيندو. اِن جلڻ پچڻ ۾ سڙي اڱار (اڱر، ڪوئلو) ٿيڻ مان ڪجھ پـ ورڻو سرڻو ڪونهي. سو آئون وري پـ ساڳئي ڳال ڇُونديس تـ اِن ڳال تان هٿ ڪڍي ڇڏ. تونڙي جو آئون پليءَ پٽ ۾ ڇگيءَ ريت سمجهان پئي تـ وچ دريا ۾ پهچي، پوءِ ٻڏڻ جو جيترو جوکم اڳتي وڌڻ ۾ هوندو آهي، اوترو ئي جوکو واپس پوئتي ورڻ ۾ پـ هوندو آهي. پر وري پـ پوئتي ورندي جي ماڙهو بچي ويو تـ اچي پانجن پيڙو ٿيندو. پر جي اڳتي وڌندي ماڙهو بچي پـ ويچي ۾ پوءِ جي ڪنڌيءَ تي ڪو ڪانهن جو پرجهلو پـ نـ ملي تـ پوءِ تـ ماڙهو ڪٿن ڪاج ٿي ويندو نـ! پوءِ ڪين جي ٻلي (حوالي) ٿبو؟ ڪن جي تونسلي حياتي گذاربي؟ تنهن ڪري جي اڄ مون جي ڳالھ توکي ڏکي ٿِي لڳي تـ پلي لڳي، پر اِها ئي ڳال تونجي ڦاعدي ۾ آهي...." ايئن چئي هدايت عجت کي پنهنجن پاڪرن ۾ پکوڙيندي رهي ۽ عجت اوچنگارون ڏيئي ۽ سڏڪا پري ڪيتري دير تائين روئندي رهي ۽ جڏهن عجت روئي روئي پنهنجي دل جو غبار هلڪو ڪيو، تڏهن هدايت مان پاڪر ڪڍي، پنهنجا وهندڙ نيرَ اگهيائين ۽ پنهنجن چپن تي هلڪي مُرڪ آڻي ۽ چمڪندڙ اکين سان هدايت جي اکين ۾ اکيون وجهي چيائين:

"اِن ٽوڪندل (ٺهڪندڙ) ڪُنيءَ برابر پانجا ڳنا ڪانئيا آهين، پر ڪُنيءَ جي تـ ريت ئي ڳنا ڪانئڻ آهي. جا ڪُني پانجا ڳنا نـ ڪانئي، سا ڪُني ڪهڙي!؟ ننِگهـ ۾ مٿو رکي پوءِ مُهريءَ پَر ڏجبو ڪو نـ. مرڻ جو ڏينهن مقرر هوندو آهي هدايت! ماڙهن جي ڳالهين ۽ کُواريءَ (خواري) جي ڊپ ڪان جيڪڏهن ماڙهو محبت ڪرڻ ڇڏي ڏين ها، تـ ڪر هيستائين دنيا ۾ ڪو ماڙهو ئي ڪو نـ بچي ها. تونجي ميرباني، جو تو مون کي سنئون گس ڏسيو. پر.... پر.... مون جو انگ اڙجي ويو آهي، سو اڙجي ويو آهي. آءٌ پاڻ کي پلي ڪا نـ سگهنديس..... پوءِ پلي ڇا پـ ٿي پوئي....."

لکيل 2 سيپٽمبر 2012ع
نظرثاني- 5 ڊسمبر 2012

ڏرتي ماءُ

ڏينهن جا 11 کن وڳا هئا. سيپٽمبر 2012ع جي 12 تاريخ هئي. غلام، نظام، آچار، جانو جمن ۽ ستار ڪمند جي فصل وچان ڪمند ڍوهيندڙ ترڪن لاءِ ٺهيل ڪچي پٽڙيءَ تي ويٺا ترڪ ۽ ڪٽائيءَ جي ليبر (مزورن) جو انتظار به ڪري رهيا هئا ته پاڻ ۾ گپ شپ به ڪري رهيا هئا. موسم ڏاڍي سُريلي هئي، جُهڙالو آسمان هو ۽ ڏکڻ جون ٿڌيون هوائون هلي رهيون هيون. چار پنج ڏينهن اڳ چڱو خاصو وسڪارو ٿي چڪو هو. اوڏيءَ مهل ته مينهن وسڻ جو ڪو امڪان ڪو نه هو پر پوءِ به منڊائتن مينهن تي ڀروسو به ڪهڙو! ڪيڏي مهل به ميگهه ملهاري ٿي سگهي ٿي.

گذريل سال جو آڳاٽو پوڪيل ڪمند، ڳنڍيري ۽ جُوس لاءِ تيار هو. هِن کان اڳ ۾ به ٽي چار ترڪون روانيون ٿي چڪيون هيون ۽ اڄ به هي سمورا همراهه ڪمند جي ڪٽائيءَ لاءِ ايندڙ مزدورن جي انتظار ۾ ويٺا هئا. جڏهن ڪجهه دير ٿي ويئي، تڏهن آچار چيو:

”غلام يار، فون ڪري خبر وٺ ته ترڪ ۽ همراهه اچن ٿا يا پاڻ هرويرو ويٺا وقت وڃايون. جي اچن ته ها، ڀلا جي نه ته، ٻيچي وڃي ٻئي ڪنهن ڪم ڪار سان لڳون.“

”ها يار، وارو ڪر، الاهي دير ٿي ويئي آهي. جي نه اچڻ ته وڃي گاهه پٺي جو سَنو ڪريون.“ جانوءَ به آچار جي ڳالهه کي ٽيڪو ونرايو.

”آءٌ سمجهان ٿو ته اڄ ڪو نه ايندا.“ نظام چيو.

”سو وري ڪوءِ؟ ايندا وري ڇو ڪو نه! سورنهن آنا پڪ ڏني اٿن.“، غلام چيو. ”وري به فون ڪري ٿو ڏسانِ“. ايئن چئي غلام پنهنجي موبائيل تي ڪال ڪرڻ لڳو.

”هلو... ابا ڪٿي آهيو...؟ اچا ڪو نه پهتا آهيو...؟ اسين هتي انتظار ۾ ويٺا آهيون“. غلام ڳالهايو ۽ پوءِ ٻئي پاسان ڳالهائيندڙن کي ٻڌڻ لڳو. ٿوري دير بعد وري پاڻ ڳالهايائين:

”چڱو چڱو جيءِ اِها ڳالهه هئي ته سوير ئي ٻڌائي ڇڏيو ها. اسين هرويرو صبح کان وٺي ڪم ڪار کوٽي ڪريو ويٺا آهيون. خير نيڪ آهي... پرينهن جي ته پڪ آهي نه؟ يا وري ڪو بهانو ڪريو...“

”نه نه، پرينهن اول خير. ڪو به بهانو ڪو نه ٿيندو. پڪ ئي پڪ آهي“، ٻئي پاسان جواب مليو.

”ڏٺَوَ مون چيو ڪو نه، ته ڪو نه ايندا“. نظام چيو ”ڇا ٿا چون؟“

”چون ٿا ته سڀاڻي 13 سيپٽمبر تي سڄي سنڌ ۾ هڙتال آهي. گاڏيون به بند هونديون ۽ منڊي به بند هوندي پوءِ اسين ڪمند ڪٽي ڪيڏانهن ڪنداسين؟ تنهن ڪري پرينهن ايندا“. غلام چيو.

”پر هڙتال ڇاجي آهي؟ هڪڙو ته اِنهن هڙتالن مان لڳي رهيا آهيون.“ جمن پڇيو.

”توکي خبر ڪانهي ڇا؟ تون آهين ڪهڙي جهان ۾؟ ملڪ الاجي ڪٿي وڃي پهتو آهي ۽ تون آهين جو رڳو پنگ جو ڳُوندو چاڙهيو دنيا جهان کان آجو ٿيو پيو هلين. ڪيڏي مهل ته اکيون کوليندو به ڪر.

هُن تو واري پيالي پيائيءَ يارَ پراڻي، سموري سنڌ ڪراچيءَ جي دهشتگردن کي ڏيئي ڇڏي آهي.“ غلام جمن ڏانهن نهاريندي چيو.

”پر هڙتال وري ڪنهن ڪئي آهي؟“ جمن وري پڇيو.

”اِهي ڪاٽني ڪامريڊ (ڪاٽن جو وڳو پائيندڙ) هوندا ٻيو!“ نظام چيو جيڪو ڪاٽن جو ڪَلَفِ لڳل جوڙو پائي، مختلف بهانا بنائي شهر جي واپارين کان پيتو اڳاڙيندڙ مقامي ڪامريڊن کان سخت چِڙيل هو.

”پر هينئر رڳو اُهي اڪيلي سر ڪونهي. سپاڻيءَ واري هڙتال جو سڏ تہ ”سنڌ بچايو ڪاميٽيءَ“ ڏنو آهي ۽ انهيءَ هڙتال جي حمايت سنڌ جي سمورين قوم پرست جماعتن سان گڏ، وفاقي جماعتن، پناڻن، پنجابين ۽ بلوچن بہ ڪئي آهي. ايتريقدر جو جيڪي جماعتون حڪومت سان مفاهمت ۾ گڏ هيون، تن بہ حڪومت جي اتحاد مان الڳ ٿي، وزارتن تان استعيفائون ڏيئي، سنڌ جي سودي خلاف ٿيندڙهِن هڙتال جي حمايت ڪئي آهي“ غلام مختصر نموني ۾ وضاحت ڪئي.

”پر اِهو تہ ٻڌايو تہ منهنجي پيالي پيائيءَ ڪهڙو سودو ڪيو اهي؟ ڪهڙو زمين جو نمبر ڌارين کي ڏنو اٿس؟ جو مرڳو مٿس وٺ وٺان لاهي ڏني اٿو. اوهان کي هوئڻ بہ اسان موالين تي خدا ڪارڻ جي ڪاوڙ هوندي ئي هوندي آهي.“ جمن پنهنجي ڍري ٿي ويل ڪانيءَ کي ڇڪي ٻَڌندي چيو.

”اي رڳو زمين جو هڪڙو نمبر چا! هِنن يارن تہ يڪي پِينگ ڪري ڇڏي آهي. ڪراچيءَ سميت سنڌ جا ٻيا بہ وڏا شهر حيدرآباد، ميرپورخاص، نواب شاهہ، لاڙڪاڻو ۽ سکر دهشتگرد تنظيم کي خوش ڪرڻ لاءِ لکي پڙهي ۽ قانون ٺاهي انهن جي حوالي ڪري ڇڏيا اٿن. پ پ پ وارا همراهہ ايندڙ ٻيا بہ پنج سال حڪومت ڪرڻ جي شوق ۾ سڀ ڪجهہ ڪرڻ لاءِ تيار آهن.“ غلام چيو جنهن جو هڪڙو يار سنڌي هارين جي جماعت سان گڏ ڪم ڪندو آهي.

”ٻيلي غلام، هاڻ نهيو. ڇڏ ڦشريءَ کي. توکي تہ هوئڻ ئي پ پ وارا وڻن ئي ڪو نہ. هو ڇا بہ ڪري اچن، پر اوهان جو ڪِين جو ڪُنو چڙهيو ئي پيو هوندو آهي، سو لهندو ئي ڪونہ.“ نظام غلام کي ٽوڪيندي چيو. ”سنڌ آهي اڪ جي ماکي، جيڪا سٽ ڏيئي ٺارِي پٽي لاهي وٺي. هُنن، جو قانون ٺاهيو آهي، تنهن ۾ ڪجهہ تہ هوندو نہ! يا رڳو تنهنجي چوڻ تي سنڌ ڌارين جي حوالي ٿي ويئي. بس ڇُٽي ڳالهہ...! هونهن...!“.

”اِهائي ڳالهہ تہ اسين چئون ٿا تہ جيڪو ڪجهہ اوهان کي سنڌ جي ڀلي لاءِ ڪرڻو آهي سو، اسيمبليءَ جي اجلاس ۾ پيش ڪريو. ماڻهن اڳيان رکو. اخبارن ۾ ڏيو. پوءِ سچي سنڌي قوم گڏجي جيڪو فيصلو ڪري، سو ئي قانون ٺاهيو. هيءُ ڪهڙو طريقو آهي تہ رات جو چئين وڳي، لڪ ڇپ ۾ ڌارئين گورنر وٽ وڃي ”قبلو سائين“ مرگهيل بدنام ڊيڪڻ، ”چاغا مرٽاج بحراني، ”6 بازِ ڏوبرو“، ”رڪيب ڦِنجَر، ”چِيرِ نذرل ڏڪ“ ۽ ”نہ سار ڪهڙو“ منائي ڪائي، هڪ ٻئي کي ڀاڪر پائي مبارڪون

ڏيئي سنڌ جي ورهاڱي جو قانوني طرح بنياد رکي آيا آهيو ۽ وري جيڪو پڇي ٿو تہ ”بابلا هيءُ ڦهر ڇو ڪيو اٿو؟“ تہ ڇئو ٿا تہ اوهين اڻ پڙهيل آهيو. ڀهريائين وچي پي ايچ ڊي ڪريو پوءِ ڳالهايو. ايئن ڪو ٿيندو آهي ڇا!؟“ غلام وضاحت ڪئي.

”پر توکي يا مون کي ڪهڙي قانون ۽ آئين جي خبر؟ ماڻهن کي ڪهڙي خبر تہ ڪُتا ڪٿان ٿي مُتي(پيشاب ڪري). سنڌ جا سيئي ماڻهو قانون جا ڄاڻو وڪيل آهن ڇا؟ ظاهر آهي تہ جيڪي حڪومت وينا ڪن، جيڪي صدر ۽ وزيراعظم آهن، جيڪي وڏا وزير ۽ قانون جا وزير آهن ۽ جيڪي مريو جيئو وينا آهن، تن کي ئي خبر هوندي تہ ڪهڙي ڳالهہ سنڌ جي فاعدي ۾ آهي ۽ ڪهڙي ڳالهہ نقصان ۾ آهي. اوهين ڇو اچي بتال ٿيا آهيو؟! ٻيلي غلام، ڳالهہ ڪبي سچي، پوءِ پلي ڪنهن کي ڏکي ڇو نہ لڳي. جيئن ڪانگ کي لُڏَ ۾ مزو ايندو آهي نہ، تيئن اوهان کي بہ مڙيئي ڦشري ڪپي. ميمبر تہ چوندجي سگهو ڪو نہ ٿا. باقي روز ٻئي ڏينهن ڪا نہ ڪا ڳالهہ ڪڍيو شهر بند ڪرايو، گاڏيون بند ڪرايو پيا رستن تي ۽ بزارن ۾ هنبوڇيون هڻو. ٻڌايو تہ سهي، اِن مان اوهان کي ملي ڇا ٿو!؟“ نظام دل کولي پنهنجي ڳالهہ سيني اڳيان رکي.

”ها ٻيو مس مس پنهنجو سنڌي صدر ٿيو آهي تہ اوهان کي مرڳو اکين ۾ ڪارَ ٿي پيئي آهي. اوهين خوش ئي فوجين جي حڪومت ۾ آهيو. ميان، هينئر ٻيو جي نہ تہ، گهٽ ۾ گهٽ بينظير جا پئسا تہ جام پيا ملن. اوهين پانيو تہ اِهي پنَ جا پئسا بہ سنڌين کي نہ ملن، پلي ٻيا کڻي وڃن.“ جمن کي تازو ٻہ هزار رپيا مليا هئا، (جن مان بہ ٻہ سئو پوسٽ وارن ۽ ٻہ سئو مقامي جيالي ڪاٽي، باقي 16 سئو رپيہ کيس ڏنا هئا) تنهن بہ نظام جو پاسو ورتو.

”ها ادا، سچ ٿو چوين.... ٻين قومن جا اڳواڻ حڪومت ۾ اچي پنهنجي قوم جي ماڻهن کي فرش تان کڻي عرش تي پهچائڻ ۾ رات ڏينهن هڪ ڪريو ڇڏين. پر اسان جي سنڌي وڏيرن اسان تي احسان اِهو ڪيو آهي، جو اسان سيني کي پنَ جي ڀِکيا تي فقير بنائي ڇڏيو آهي...! ڏس ڪو شرم ٿيس ٿو. ڪيڏي نہ فخر سان پيو چئي تہ ”پِن“ جا پئسا تہ سنڌين کي ملن پيا. اي ٻڌي ڪو نہ ٿو مرين جمن جاني...!“ آچار کي جو ٻُل لڳو تنهن جمن کي اچي ڪنيو.

”ياءُ منهنجا، جي رڳو ايتري ڳالهہ هجي تہ بہ کڻي مات ڪجي. هاڻ نظام ٿو چئي تہ اسين وڪيل ڪو نہ آهيون، اسان کي قانون جي خبر ڪانهي. برابر صحيح ٿو چوي، پر ياءُ اٿي جو تہ سڀ ڪو ڪائي ٿو. ٿوري گهڻي ڳالهہ تہ هر ڪنهن کي سمجهہ ۾ اچي ٿي. هاڻ مون کي رڳو هڪڙو جواب ڏيو. ٻہ سال اڳ ۾ هيءَ زمين، جنهن ۾ پاڻ هينئر موجود آهيون، ڪنهن جي هئي؟“ غلام پڇيو.

”خاصخيلين جي هئي.“ ستار ورندي ڏني.

”هاڻ ڪنهن جي آهي؟“ غلام وري پڇيو.

”هاڻ نظام جي آهي.“ ستار چيو.

”گذريل ٻن سالن ۾ وري ڪڏهن خاصخيلي ٻنيءَ تي آيا آهن؟“ غلام پڇيو.
”هاڻ وري ڇاجي لاءِ ايندا! زمين جو ڪاتو ڪري ڏنو اٿن. هاڻ انهن جو ٻنيءَ ۾ ڇا....؟“
”پوءِ جي اسان جي اسيمبليءَ جا ميمبر پنهنجا شهر قانوني طرح لکي ڌارين کي ڏيو ڇڏين ۽ سمورا اختيار انهن جي حوالي ڪريو ڇڏين. ته پوءِ پنهنجي ڪهڙي حجت باقي رهندي! اِها ڳالهه ته اسان کي سمجهه ۾ اچي ٿي. ڪٿي آئين ۾ قانون اسان کي سمجهه ۾ نٿو اچي. اِن ڳالهه لاءِ به اسان کي ميهڻا ٿا ڏين سنڌي وڏيرا ته اسين اڻ پڙهيل آهيون. پهرين پي ايچ ڊي ڪري اچون پوءِ ڳالهايون. ڇا پاڻ پنهنجي ٽر جي پيپلي اميدوار کي (جيڪو اليڪشن هارائي ويو هو) ڪو نه سڃاڻون ته گهٽا پي ايچ ڊيءَ جا امتحان ڏيئي پاس ڪريو وينو آهي؟“ غلام چيو.
”ٻيلي، مجويا نه مجو پر غلام چئي سچ ٿو.“ جانوءَ چيو. جيڪو هيستائين ماٺ ۾ هو.
”سو ته مون چيو نه، ته غلام کي پيپلا ٻنهه وڻن ئي ڪو نه. تنهن ڪري اهو ته ائين چوندو.“ نظام ڪلندي، شرم کي پرچائيندي چيو.
”نهيو پلا، پيپلا پري رهيا. تون، جيڪو انهن تي ڪک نٿو سهين، تون ڪٿي اسان کي سمجهائي ته ڪراچيءَ جي ميئر وٽ سمورا پاور آهن: روينيو پوليس، فشريز وغيره وغيره. ايتريقدر جو ميئر جي ڪيل آرڊر کي سنڌ جو وزيراعليٰ به رد نٿو ڪري سگهي ۽ ٻئي پاسي رڳو فشريز کاتو ٺٽي ضلعي جي ناظم کي مليل آهي؟ جنهن جا پنج تعلقا سامونڊي پٽيءَ سان لڳن ٿا. ڇا اِهو ٻتو نظام ڪونهي؟ ڇا اِها سنڌ کي ورهائڻ جي سازش ڪانهي؟ اِن کان وڌيڪ ٻيو ڪراچيءَ جي مالڪي ڌارين کي ڪيئن لکي ڏبي؟ جواب ڏي نه اسان کي. ٺلهي ڳالهه وينو ڪريئين.“ غلام پنهنجي ڳالهه برجستي نموني ۾ رکي ته نظام کي ڪِڪوڙِڪو ٿيڻ لڳو.
”ٻيلي ڇڏيو اجائي لُڙ کي اجا اِهو بل اسيمبليءَ ۾ پيش ٿيندو. اُتي پاس ٿيندو. پوءِ وري گورنر صحيح ڪندو. تڏهن وڃي قانون ٿيندو. هينئر ئي هٿ تاڙونءِ روڊ رستا بند پيا ٿين. سو سنڌ جا ماڻهو ماٺ ڪري ٿورو ئي ويهندا. اسين ماڻهو ٻاري جي هڪڙي اوڙ تان ئي هڪ ٻئي جون سسيون لاهيو ڇڏيون، سو ائين ماٺ مٺيءَ ۾ سنڌ سڄي ڌارين جي حوالي ڪري ويهي رهنداسين! سنڌ ڪنهن جي بابي جي ذاتي ملڪيت ڪانهي، جيڪو خسيس مفادن خاطر اُن جو سودو ڪندو ته ڪيس ڦٻي ويندو. سنڌ اسان جو وطن آهي، سنڌ اسان جي ڌرتي آهي، ۽ ڌرتي ماءُ مثل هوندي آهي. پنهنجي ماءُ جو سودو ڪنهن کي به ڪرڻ ڪو نه ڏينداسين. پوءِ ڇاهي اڳيان ڪير به هجي!! حال هڪيو اٿيو ته هلي ڳاهه پٽي جو سنو ڪريون. گهڻائي ڪوڙ ڪٿياسين ۽ الاهي ڪم جون ڳالهيون به ٻڌيونسين. هاڻ هلو ته هلون..“ ائين چئي آچار ڪانپ ڪولي ست ڏيئي اٿيو ته ٻيا به سڀ همراهه اٿي بيٺا.

1 آڪٽوبر 2012ع

چڪيا چاڪ ڇيھون ڪري.... !

”آءٌ واٽون سدا ويٺي نھاريان
من منھنجا اباڻا اچن.
من منھنجا اباڻا اچن....
الا، من منھنجا ڏوٿيئڙا اچن....
آءٌ واٽون سدا....!“

صبح جا ڏھہ ڪن ٿيا ھئا. سياري جو ترِڪو ماٺھوءَ کي وٽي رھيو ھو. ٻن پڪي ڪوٺين ۽ ورانڊي تي مشتمل جاءِ جي اڱيان ھڪ خلاصو اڱڻ ھو جنھن جي ھڪ طرف نم جو گھاٽو وڻ بيٺل ھو ۽ ٻئي پاسي ڪليل حصي ۾ پپيل ھڪ کٽ تي نصيبان ويٺل ھئي. ھڪ سھڻي ڇِٽيل رلي سندس گوڏن تي پکڙيل ھئي. ھوءَ سُئيءَ سان رنگين ڌاڳن جا سيبا ڪڍي رھي ھئي. اڄ ويٺي ئي ويٺي اوچتو ئي اوچتو پراڻين يادگيرين جي وِيرن مٿس وراڙو ڪيو ھو ۽ ھوءَ سيبي کي ڇڏي انتھائي درديلي ۽ سُريلي آواز ۾ ڪنھن وقت جو مشھور ۽ مقبول لوڪ گيت ”آءٌ واٽون سدا ويٺي نھاريان...“ جُھونگارڻ لڳي. ھُوءَ پنھنجي آس پاس کان بي نياز، لوڪ گيت جُھونگارڻ ۾ ايتري تہ گم ٿي ويئي ھئي، جو کيس اِھا بہ سُڌ ڪا نہ پئي تہ سندس اکين مان لڙڪ سَريون ڪري سندس پوڙھين مِٽِن تان لڙي رھيا ھئا. کيس اِھا بہ خبر ڪا نہ پئي تہ سندس پٽ ڪمال دين ۽ ننھن شاھينہ آھستي آھستي اچي سندس پنيان بيھي سندس جُھونگار ٻڌي رھيا ھئا. ھوءَ جذبات جي وھڪري ۾ ايترو تہ لڙھي ويئي ھئي جو سندس سُريلو آواز يادن جي درد جي شدت ڪان وات ۾ وچڙڻ لڳو ھو ۽ ھوءَ سڏڪا ڀري روئڻ لڳي ھئي، جڏھن ڪمال ۽ شاھينہ ڏٺو تہ سندن ماءُ لوڪ گيت جھونگارڻ بدران مرگو روئي رھي آھي، تڏھن ٻئي جِٽا ڦري سندس سامھون آيا ۽ کيس چنبڙي پڇڻ لڳا تہ ”امان تون ڇو پئي روئين...؟ اسين تہ تنھنجو سُريلو آواز ٻڌڻ لاءِ اچي تنھنجي پنيان بيٺا ھئاسين. پر تون تہ روئڻ لڳي آھين. ٻڌائي امان، تون ڇو پئي روئين؟ توکي ڪھڙو درد آھي؟ ڪھڙي شيءِ جي توکي گھرج آھي؟ امان تون رڳو حڪم ڪر. ڇا گھرجي توکي؟“

”نہ منھنجا ٻچڙا مون کي ڪجھ بہ ڪو نہ گھرجي. مون کي ڪا بہ تڪليف ڪانھي. توھان فڪر نہ ڪريو. پريشان نہ ٿيو.“

”تہ پوءِ تون روئين ڇو پئي امڙ؟“ شاھينہ دلگير ٿيندي پڇيو.

”بس امڙ، اڄ ايئن ويٺي ويٺي پنھنجو ننڍپڻ ياد اچي ويو تہ يادن جي دريا ۾ مانڌاڻ مچي ويو ۽ پراڻا ڦٽ ڇِڳي پيا. يادن جي ڇُٽل زخمن تان جو ڪڙيون لٿيون تہ درد جون سُوٽون اپرڻ لڳيون. يادگيرين جي واچوڙن ۾ ٿيلھجي ٿيلھجي جو زمين سَٽيَس تہ سُڏڪا پاٽمرادو سُڏڪي پيا. وڇوڙي جا وسري ويل وَڏَ تازا ٿي پيا. ھينئين جي ھورا ڪورا درد ۾ ٻڏل دانھون بنجي آواز جو روپ ڌارڻ لڳيون ۽ رتوڇاڻ روح مان

رسڪندڙ رت ريلا ڪري اکين جا آنسو ٻڻجي لڙي پيو. اِنهن مُئين يادن کي ڪير پڄي؟ اِهي ڪي روڪڻ سان رُڪجي به ڪڏهن سگهيون آهن..! بس ڙي امڙ، پنهنجي مرشد لطيف سائينءَ هڪ جاءِ تي چيو ڪو نه آهي ته:

سُور ورهايان سر تيون، جي ورهايا وڃن

ڀيون ڪو ڀُڃهن، جنهن سنڌا تنهن سامهان..!

سو يادگيرين جا درد ۽ سور، وڇوڙن جي ڇهڪن سان ڇهڪيل لِڱن جا ايذاءَ ۽ اذيتون ته انهن کي پوڳيون ۽ سهٽيون پون ٿيون، جن کي پيش اچن ٿيون. اوهين پريشان نه ٿيو. شال علي مولا (رضہ) اوهان جي جوڙي سلامت رکي. اوهان جي خوش هجڻ سان ئي ته آءٌ اجا جيان پئي. نه ته هاٽي مون کي وڏيڪ جي به ڇا ڪرڻو آهي. الله ڪري سدائين ائين مُرڪندا ۽ مَرڪندا رهو.“ ايئن چئي نصيبان اکين تي پاتل عينڪ لاهي، پنهنجي پوٽيءَ جي پلانڊ سان پنهنجا لڙڪ اگهيا ۽ پوءِ ڀيهر عينڪ پائي رليءَ کي سبڻ لڳي. ڪمال ۽ شاهينہ پڻ ڪجهہ دير ڪيس آٿت ڏيئي ويا هليا. جيئن ئي هو هڪ پاسي ٿيا ته ڀيهر يادگيرين جو مينهن اوهيرا ڪري نصيبان مٿان وسڻ لڳو ۽ هوءَ رلي سُبندي سبندي اوهيرن جي ڏنڌلاهٽ ۾ هٿوراڙيون هڻندي هڻندي پنجاهہ سال پوئتي ڏڪجي وڃي ماڃر جي سُڪَ پُور واري علائقي ۾ پهتي، جتي هوءَ ڄائي هئي، نپني هئي، پڙهي هئي ۽ پوءِ مُڪڙيءَ مان ٽِڙي گل ٿي هئي.

سُک پور هڪ چڱو خاصو وڏو ڳوٺ هو. سرسبز ۽ خوشحال ڳوٺ هو. ايروسيرو پرائمري اسڪول ته اڳ ۾ ئي موجود هو پر پوءِ ڳوٺاڻن جي ڪوشش سان ڪيس وڏائي باقاعده اسڪول بنايو ويو ۽ پوءِ هڪڙي ڏينهن، هڪڙو جوان مڙس هٿ ۾ ٿيلهو کڻيو پڇائون ڪندو، پنڌ ئي پنڌ، شام ڏاري اچي سک پور پهتو هو. اترادي لهجي ۾ مان تان (توهان) ڳالهائڻ جي ڪري نندڙا ٻار کِلَ ۾ رِڙيو ٿي ويا. خبرون چارون ٿيون ته خبر پئي ته هُو ماستر آهي ۽ سکر ضلعي کان آيو آهي. سُک پور اسڪول تي سندس مقرري ٿي آهي ۽ هُو ڊيوٽي ڪرڻ آيو آهي. هن پنهنجو نالو نهال دين ٻڌايو هو. لاڙ جا ماڻهو جن لاءِ اتر سنڌ جا ماڻهو چوندا آهن ته: اتر جو ڍڳو ۽ لاڙ جو ماڻهو ٻئي برابر. سي پلي ڪنهن جي نظر ۾ ڍڳن برابر چو نه هُجن، پر هو مهمان نوازيءَ جا خان هوندا آهن. تن جو ٻڌو ته ڪو اتر جو ماڻهو ماستر ٿي سندن اسڪول تي ٻار پڙهائڻ آيو آهي، سي مٿانئس قربان قربان ٿيڻ لڳا. اُن رات ته اسڪول ۾ ئي کٽ ۽ بسترو لڳائي ڏنائونس. پر ٻئي ڏينهن، اسڪول جي پاسي ۾ ئي ٻانٺ ۽ ڪانن جي اوطاق اڏي، ٺوٺيون ڪوڙي، مٿانئن لاتڻ ۽ لڙا رکي، ڪايا هٽي، ٺوها ۽ پڪا وجهي ڇِتِ ڇانئي، ان ۾ کٽ ۽ بسترو وجهي، ڪنڊ ۾ پاٽيءَ جو ڪورو مٽ ۽ گلاس رکي ڏنائونس. ٻاهر منجهہ لاءِ نڪر ڪرو (بدنو) ۽ ٻيو به ضرورت جو حال سارو سامان مهيا ڪري ڏنائونس.

سائين نهال دين باقاعده هڪ استاد هو ۽ سندس مقصد ٻارَ پڙهائڻ هو. ان حوالي سان هن پهريائين ڳوٺ جي ماڻهن سان ۽ پوءِ انهن جي مدد سان پرپاسي جي ننڍن ننڍن ڳوٺن جي ماڻهن سان

ملي سندن ٻارن کي اسڪول ۾ موڪلڻ جي استدعا ڪئي ۽ تعليم جي فاعدن سان ڪين روشناس ڪرايو. ڳوٺن وارن ساڻس تعاون ڪيو ۽ سندس محنتن رنگ لاٿو. مهيني کن ۾ اسڪول ٻارن سان ڀرجي ويو. نهال دين هڪ خوش طبع ۽ فضيلت ڀريو ٺاهوڪڙو جوان هو. ٿورن ئي ڏينهن ۾ هُو جهڙوڪر هر ڳوٺاڻي جي دل ۾ پنهنجي لاءِ عزت ڀري جاءِ ٺاهي چڪو هو. هُو اسڪول ۾ ٻارن کي پڙهائيندو هو ۽ شام جو ڪين رانديون ڪُڏائيندو هو. نوجوانن سان رانديون توڙي ڪچهرين ۾ سندن ساٿ ڏيندو هو. وڏي عمر جي عام ماڻهن توڙي سريالن سان ڌڳهيون رهاڻيون ڪندو هو. مقصد تہ هُو ڳوٺ جي هر مرد، ٻار توڙي ٻُڍي سان سندن مزاج مطابق اٿ ويهہ ڪندو هو. موٽ ۾ ڳوٺ وارا بہ سندس هر ضرورت جو تمام گهڻو خيال رکندا هئا.

وقت گذرندي ويرم ئي ڪا نہ ٿي. اجا جهڙوڪر نهال دين ڪلهہ پئي ٿيلهو ڪڍيو پچا ڪندو، پيرين پنڌ آيو هو سڪ پور ۾. پر اڄ ڪيس سڪ پور ڳوٺ ۾ رهندي ست اَٺ سال ٿي ويا هئا. سندس طرفان پهرئين درجي ۾ داخل ڪيل ڇوڪرا ۽ ڇوڪريون بہ سنڌي فائنل پاس ڪري چڪا هئا. جن مان ڪن وچي انگريزي اسڪولن ۾ داخلائون ورتيون تہ ڪي وچي نوڪرينءَ ڪرت سان لڳا. ستن اٺن سالن جي ڊگهي عرصي دوران وچ وچ ۾ نهال دين ڪڏهن ڪڏهن پنهنجي بدلي ڪرائي سکر وڃڻ جي ڳالهہ ڪندو هو تہ ڳوٺ وارا مٽس ڪاوڙجي پوندا هئا. ناراضگي ۽ محبت جو اهڙو اظهار ڪندا هئا جو نهال دين کي پنهنجي ڳالهہ تان هٿ ڪڍڻو پوندو هو. نهال دينءَ ڳوٺاڻن جي وچ ۾ هڪ اهڙو رشتو قائم ٿي چڪو هو جنهن کي بظاهر تہ ڪو نالو ڏيئي ڪو نہ پئي سگهجيو پر اهو بي نام رشتو ايترو تہ مضبوط ۽ ايترو تہ قربائتو هو جنهن جو مثال ڳولڻ سان بہ ڪو نہ پئي مليو. تنهن ڪري ڳوٺاڻن جي محبت ڀري ۽ قربائتي ناراضگي نهال دين کي پيرن ۾ ونگ وجهي ڇڏيندي هئي ۽ هُو چاهيندي بہ سکر وڃي نہ سگهندو هو.

۽ پوءِ اُهو ٿيو جيڪو نہ ٿيڻ کپندو هو.

اُها هڪڙي سياري جي ڪاري رات هئي. چنڊ جي ستاويهين رات هئي ۽ جنوريءَ جو پهريون هفتو هو. آسمان ڪڪرن سان ڇانيل هو. سيءُ هو اُن رات....! هوا سُڪ بند هئي. رڳو سڪو سِيءُ هو. لاڙ ۾ برف تہ ڪا نہ وسندي آهي، پر اُن رات لڳو پئي تہ جهڙوڪر برف پئي وڻي. هر ڪو ساهہ وارو پنهنجي اجهي، گيري ۽ پيٽيءَ آهر سُڪڙيو سوڙهو ٿيو پيو هو. ايتري قدر جو وڻن بہ جهڙوڪر ساهہ ڪڻڻ ڇڏي ڏنو هو. پن بہ ڪو نہ ٿي چُريو. اهڙيءَ ئي خطرناڪ اونداهيءَ ۾، وحشتناڪ سيءَ ۾ ۽ هيبتناڪ سناٽي ۾ نصيبان هڪ وڳي ڏاري اٿي پنهنجي گهٽيءَ جي ڪڙاهہ لاهي، سندن گهر کان بہ سئو کن فوٽ پري اسڪول جي پرسان نهيل ماستر نهال دين جي اوطاق ۾ هلي آئي هئي. توڙي جو هُوءَ ٿلهي چنڙي گنڍيءَ ۾ ويڙهيل هئي ۽ ڪيس مونڙي جي تاڪئي جي سٽڻ ڀاتل هئي، پر پوءِ بہ بي انداز سيءَ جي ڪري هوءَ ڏڪي رهي هئي. انتهائي ٿڌاڻ جي احساس ڪان سندس بدن مان سيسڙاٽ ۽ ڏُرڪيون نڪريو ٿي

ويون. اوطاق جو ڏاڪائو در ٻيڪڙيل هو. هُوءَ جيئن ئي در کولي اندر داخل ٿي تہ در جي هلڪي چيڪاٽ جي آواز تي نهال دين پاسو ورايو. سيءَ کان بچڻ سَوَڙين ۾ سُتل نهال دين کي سارَ تي پئي ۽ هُو سُتي ئي ستي ڪنائڻ لڳو. گهٽي اوندهہ هجڻ ڪري واضح طرح ڏسڻ ۾ تہ ڪجهہ بہ ڪو نہ ٿي آيو پر پوءِ بہ ڪجهہ ساعتن بعد هن محسوس ڪيو تہ ڪو ماڻهو سندس سيرانديءَ کان بيهي وڏا وڏا ساهہ کڻي رهيو آهي. اُن زماني ۾ اجا ايتري بدامني بہ ڪا نہ هئي. ٻيو تہ هتين خالي ماستر وٽ هوندو بہ ڇا، جو ڪو چور چڪار اوطاق اندر گهڙي اچي. ٿيون تہ ماستر جي بي داغ ڪردار جي ڪري ساڻس ڪنهن جي دشمنيءَ جو تہ سوال ئي ڪو نہ ٿي اڀريو. تنهن ڪري انهن خدشن تي سوچڻ کان سواءِ ئي ماستر نهال دين بنا ڪنهن خوف خطري جي سوڙون هڪ پاسي ڪري اٿي وينو تہ ڪيس پير ۾ اوچڻ ۾ ويڙهيل ڪو ماڻهو بيٺل نظر آيو. پهريائين تہ ماستر حيران ٿيو پريشان ٿيو ۽ ششدر ٿيو. پر پوءِ انهن سڀني ڪيفيتن تي ضبط ڪري، پُرسڪون لهجي ۾ پڇيائين: ”ڪهڙو آهين....؟“ توڙي جو ڪيس اِن وچ ۾ ٿورا گهڻو اندازو تہ ٿي چڪو هو تہ بيٺل ماڻهو ڪو مرد نہ پر عورت ئي ٿي سگهي ٿي.

”نصيبان آهيان!“ نصيبان پنهنجي ساهن جي سهڪي تي ضابطو آڻيندي چيو.

”نصيبان تون....! سو بہ هن مهل....!! اڌيءَ رات جو....!! اڪيلي اڪيلي....!! ڇو خير تہ آهي...!؟“ ماستر حيران ٿيندي پنهنجي ڳالهہ کي ٽڪرن ٽڪرن ۾ تقسيم ڪندي پڇيو. سندس ڪڏهن اِن پاسي توجهہ ئي ڪو نہ ويو هو تہ جڏهن عشق جي آتش، جوالا مُکي بڻجي لاوا اوڳاڇيندي آهي، تڏهن اندران اُڪي نڪرندڙ ٽهڪندڙ لاوا پنهنجا گس، پنهنجون واٽون ۽ پنهنجون ڏِسون پاڻ ناهيندو ويندو آهي ۽ رستي ۾ ايندڙ هر شيءِ، هر رڪاوٽ ۽ هر مزاحمت ڍڪجي ويندي آهي، ميسارجي ويندي آهي ۽ نيست و نابود ٿي ويندي آهي. ۽ اڄ رات نصيبان بہ سڀ رڪاوٽون، سڀ اخلاقي جواز ۽ سموريون سماجي، ثقافتي ۽ روايتي پابنديون ٽوڙي اچي ماستر نهال دين وٽ پهتي هئي.

”خير هجي ها تہ هن مهل اڌيءَ رات جي اونداهيءَ ۾ گهر جي گهٽي اورانگهي ڪو نہ اچان ها. خير جون خبرون ڏينهن جي سوجهري ۾ بہ ڪري سگهجن ٿيون...!“

”پر ٻڌائي تہ سهي، ڇا ٿيو آهي؟ ڪير بيمار تي پيو آهي ڇا...؟ يا ڪو ٻيو مسئلو آهي.“ ماستر پريشان ٿيندي پڇيو.

”ٻيو ڪو بہ مسئلو ڪونهي. ها، باقي بيماري ئي لڳي آهي...!“ نصيبان ڳالهہ اڌ ۾ ڇڏي ڏني. ”پر ڪير بيمار ٿيو آهي، تنهنجو پيءُ؟ تنهنجو ڀيءُ؟ يا تنهنجي ماءُ؟“ ماستر کي خبر هئي تہ نصيبان جي گهر ۾ ڪل چار ئي تہ ڀاتي هئا.

”ٻيو ڪير بہ نہ. پر آءٌ پاڻ بيماريءَ ۾ ورنجي ويئي آهيان.“ گهٽي اونداهي هجڻ ڪري هو ٻئي هڪ ٻئي جي چهرن جون ڀاونائون ڏسي ڪو نہ پئي سگهيا. نہ نصيبان ماستر جو فڪرمند چهرو ڏسي پئي سگهي ۽ نہ ئي ماستر نهال دين نصيبان جو ڊپ، خوف ۽ خدشن جي ور چڙهيل ۽ سفيد ٿي ويل چهرو ڏسي پئي

سگهيو.
”اوهه....! پر تون پاڻ بيماريءَ جي حالت ۾ ۽ هيڏي ساري سيءَ ۾ هيڏانهن ڪيئن آئي آهين....؟ ٻيا پٽهين ۽ ياٽين گهر ۾ موجود ڪونهن ڇا...؟“
”سڀ گهر وارا گهر ۾ موجود آهن ۽ مٺي ننڊ ۾ ستا پيا آهن. پر مون کي نه دوا جي بيماري آهي ۽ نه دعا جي بيماري، جو مون کي انهن جي ضرورت پوي. منهنجي بيماريءَ جو علاج رڳو تو وٽ آهي. ٻئي ڪنهن وٽ به ڪونهي....!“
”نصيبان، تون هيءُ ڇا پئي چوين...!؟ تون سمجهين ٿي ته تون ڇا پئي چوين...!“ ماستر حيران ۽ پريشان ٿيندي چيو.
”ها نهالَ.... آءٌ سڀ ڪجهه سمجهان ٿي...! مون مهينن جا مهينا سوچي سمجهي، غور ۽ ويچار ڪري، پوءِ ئي پنهنجي گهر جي چائنٺ ٽَپي آهي. تون ڪو الڪو نه ڪر. مون نه ڪو ابهرائيءَ ۾ تڪڙو قدم کنيو آهي ۽ نه ئي وري آءٌ پنهنجيِ اِن کنيل قدم تي نادم آهيان. مون کي تنهنجي ضرورت آهي. مون کي بس رڳو تون کپين. آءٌ گذريل ائن مهينن کان توکي پنهنجي دل ۾ ويهاري ويٺي آهيان. تنهنجي عشق جو پُوت مون تي واسو ڪري ويو آهي. لک ڪوشِشون ڪرڻ کان پوءِ به، جڏهن تنهنجي عشق جي پنجوڙ مان جند نه ڇڏائي سگهيس. تڏهن اڄ گهر وارن کي پَٽَ ۾ نشي جي دوا وجهي، کين گهري ننڊ ڏيئي پوءِ هيڏانهن آئي آهيان. هاڻ مون کي مارڻ يا جيارڻ تنهنجي هٿ ۾ آهي. پر هڪڙي ڳالهه ياد رک ته آءٌ توکي مجبور ڪا نه ڪنديس ته هرو ڀرو مون کي جئيندان ڏي. تون مون کي ماري به سگهين ٿو. منهنجي التجا آهي ته جي مارڻ چاهين ته هڪڙي ڌڪ سان ماري ڇڏ. ته جيئن روز روز جي مرڻ کي هيڪاندي جند ڇٽي پوي. توکي جيئڻ به، جتي به سولو مارڻ لڳي، اتي آءٌ پهچي ويندس. توکي منهنجو خون معاف آهي. پر جي جيارڻ چاهين ٿو ته اِهو کن کولي ٻڌي ڇڏ ته آءٌ توکان سواءِ جي ڪا نه سگهنديس. ڳالهه اٿئي صفا سِڌي پِڌي سونٽي جي. نڪالِڪَ، نڪا ڇِپَ.“ نصيبان هڪ ئي ساهيءَ ۾ پنهنجو اندر کولي کٽي ماستر جي اڳيان رکيو.
ماستر نهال دين حال هڪيو ته ٻبيءَ ۾ پئجي ويو. هُو ايترو ته مُنجهي پيو هو جو نه هُن نصيبان کي کٽ تي يا پاسي ۾ پيل ڪرسيءَ تي ويهڻ لاءِ چيو. هُو ڪجهه ساعتون جواب ڏيڻ بنا ئي منتشر سوچن ۾ گم ٿي ويو. ۽ پوءِ هن نصيبان کي پرسان پيل ڪرسيءَ تي ويهڻ لاءِ چيو ۽ انتهائي پنهنجائپ واري ۽ برجستي لهجي ۾ نصيبان کي مخاطب ٿي چيائين:
”ڏس نصيبان، مون کي هتي ست اٺ سال ٿيا آهن. مون کي هن ڳوٺ وارن ايتري ته پنهنجائپ، قرب ۽ مان ڏنو آهي، جو آءٌ کين پنهنجا مائٽ سمجهندو آهيان ۽ هنن به مون کي پنهنجي ٻچي ۽ ڀاءُ جيتري محبت ڏني آهي. هاڻ ٻڌائي ته آءٌ انهن سان ڪچائي ڪيئن ڪريان...!؟ نصيبان مون کان اهو ڪُدو ڪم نه ڪرائي جو مرڳو ماڻهن جو رت جي رشتن تان ويساهه ئي کڃي وڃي.“ ماستر نصيبان کي

سمجهائيندي چيو.
”تون ڪو بہ ڪچو ڪم نہ ڪر. ۽ نہ ئي آءٌ بہ ڪا حَوَس جي تسڪين لاءِ تون وٽ آئي آهيان. تون منهنجي مائٽن ڪان منهنجو سڳ گهر.... ۽....“
”پر اِها تہ مون کي بہ خبر آهي تہ تنهنجي ڳالهہ اڳ ئي تنهنجي ماسات سان طئي ٿيل آهي.“ ماستر نصيبان جي ڳالهہ پوري ٿيڻ ڪا نہ ڏني.
”ها, رڳو ڳالهہ ٿيل آهي, نڪاح ڪونهي پيل. پر عشق جي آتش تہ نڪاح جي ٻن ٻولن کي بہ ميڻ وانگر پگهاري ڇڏيندي آهي ۽ وري نَوَن رشتن ۾ ناتن جو جهان جوڙيندي آهي.“
”پر مون کي تہ اِها بہ خبر آهي تہ تنهنجي برادريءَ جا ماڻهو پنهنجي برادريءَ جي رڳو ٻئي پاڙي ۾ بہ سڱاوتي ڪو نہ ڪندا آهن ۽ آءٌ تہ ٿيس ٽئين دنگ جو ماڻهو ۽ ڏارئين برادري جو ماڻهو. سو ڪٿي ڏيندا مون کي تنهنجو سڱ...! هرويرو پاڻ ٻئي ڏچي ۾ پئجي وينداسين. آءٌ تہ خير هليو ويندس پنهنجي ڳوٺ, پر تون آزار ۾ پئجي ويندئين. تنهنجي مائٽن, ساهرن, ڳوٺ وارن ۽ تنهنجي مڱيندي جي نظرن ۾ اچي ويندئين. پوءِ تنهنجو جيئڻ عذاب ٿي پوندو. تنهن ڪري اهڙو قدم ڪڻجي ئي ڇو جنهن ۾ رڳو نقصان ئي نقصان هجي....! ماستر ٻيهر نصيبان کي سمجهائيندي چيو.
”اجا ٻيو گس بہ آهي....!“ نصيبان ڏيرج سان چيو.
”سو ڪهڙو؟“
”پاڻ نڪري هلون.“ نصيبان پرسڪون لهجي ۾ چيو.
”نصيبان....! تون ڇا چيو؟ نڪري هلون...!“ ماستر حيران ٿيندي چيو.
”ها. نڪري هلون.“ نصيبان وري بہ بنا ڪنهن تاثر جي چيو.
”ڇا ڳوٺ وارن کي آءٌ سندن خلوص, قربن, پنهنجائپ ۽ عزت جو اِهو صلو ڏيان تہ ست اٺ سال نمڪ پاڻي کائي پيءُ, موٽ ۾ سندن ٻانهن ڀڃائي وڃان....! سندن عزت, غيرت ۽ مان کي مٽيءَ ۾ ملائي پنهنجي مُنهن ۾ ڌوڙ پايان...!! اُنهن تان راڄ ڪلايان, جن مون کي جيءَ ۾ جايون ڏنيون...!؟ نصيبان... نصيبان, ماڻهو پنهنجي جذبن جي تسڪين لاءِ ايترو بہ هيٺ ڪِري سگهي ٿو مون ڪڏهن ائين سوچيو بہ ڪو نہ هو. مون ڪان اهڙو ڪوجهو ڪم ڪو نہ ٿي سگهندو.. آءٌ ائين نہ ڪري سگهندس....!“
”تہ پوءِ هڪڙي سرداري مون تي ڪر.“ نصيبان ساڳئي پرسڪون انداز ۾ چيو.
”ڪهڙي؟“
”مون کي ماري ڇڏ.“
”اِهو بڇڙو ڪم بہ ڊيڊ ڪان ٿي ڪرائڻ چاهين! آءٌ ائين بہ نہ ڪري سگهندس.“
”خير تون نہ مارينديں تہ ماري تہ آءٌ بہ پاڻ ئي پاڻ کي ڇڏينديس. پر منهنجي دل ٿي چاهي تہ تنهنجي هٿن سان تنهنجي هنج ۾ ساهہ ڏيان, تہ من منهنجي تڙپندڙ روح کي سڪون اچي ۽ منهنجو آخري

پساهہ سولائيءَ سان پرواز ڪري وڃي.“
”پر آخر تون اهڙي تقاضا ئي ڇو ٿي ڪرين، جنهن سان تنهنجي جان داءَ تي لڳي. ڇا اِهو ضروري آهي تہ جيڪا ڳالهہ چاهجي، سا پوري ٿئي، نہ تہ جيئڻ تان ئي هٿ ڪڍي ڇڏجي..!؟“
”اِهي عقل وارن جون ڳالهيون آهن ۽ عقل وارن ڪي ئي سمجهہ ۾ اينديون هونديون. جيڪي ماڻهو ڪنهن جي چاهت ۾ چريا ٿيندا آهن، تن کي انهن هدايتن ۽ نصيحتن جو ڪو بہ اثر ڪو نہ ٿيندو آهي.“
”پلي ڪو چريو مجذوب هجي، پر پوءِ بہ پنهنجي ماءُ ۽ پيءُ جي عزت جو تہ خيال ڪرڻ گهرجي نہ. صفا ايئن ليڪا لتاڙڻ کي ڇا چئجي؟“
”جيڪي وڻيئي سوچئو. باقي هن مهل منهنجي اڳيان صرف بہ ڳالهيون آهن. توسان ملاپ، يا موت. ۽ بس.“
”اِهو تنهنجو آخري فيصلو آهي...؟“ ماستر ڪانئس پڇيو.
”بي ڳالهہ ڪا نہ ٿيندي.“ نصيبان فيصلہ ڪن ۽ برجستي لهجي ۾ چيو.
”تہ پوءِ منهنجي هڪڙي ڳالهہ مڃ.“
”ڪهڙي؟“
مون کي پنج مهينا مهلت ڏي.“
”پڇڻ ٿو چاهين؟“
”نہ، قطعي نہ.“
”ڪيئن اعتبار ڪريان؟“
”هن مهل ڪيئن مون تي اعتبار ڪري گهران نڪتي آهين؟“
”پنج مهينا الاهي آهن.“ نصيبان ڳڻتي ظاهر ڪئي.
”لطيف سائينءَ چيو آهي تہ ”جي قيامڙن، تہ بہ اوڏا سپرين...! هيءَ تہ پنجن مهينن جي ڳالهہ آهي.“
”الاجي ڇو منهنجي دل ٻڏي پئي....! مون کي اعتبار نٿو اچي....!“ نصيبان روئڻهارڪي ٿيندي چيو.
”ڏس نصيبان، مون کي پنهنجي مائٽن سان بہ ڳالهائڻو پوندو. ڪين راضي ڪرڻو پوندو. ايئن جي اوچتو ئي اوچتو پاڻ هلي بيهي رهون ۽ جي هو توکي قبول نہ ڪن تہ پوءِ؟ تنهن ڪري مون کي وقت تہ لڳندو.“
”مون سان ويساهہ گهاتي تہ نہ ڪندين....؟“ نصيبان وري خدشو ظاهر ڪيو.
”اميدن تي دنيا قائم آهي. الله مان آسرو نہ لاهي. مالڪ مڙيئي چڱي ڪندو.“
”پر الاجي ڇو منهنجي دل گهبرائي رهي آهي. ماستر مون سان اٽڪل تہ نہ ڪندين!“
”نصيبان، آءٌ نٿو چاهيان تہ ڪو بہ ماڻهو منهنجي هٿان، يا منهنجي ڪري ڪنهن ٻئي جي هٿان، يا مرڳو پاڻ پنهنجي هٿان موت جو ڪاج بڻجي. ساڳي طرح آءٌ اِهو هرگز ڪو نہ چاهيندس تہ منهنجي

ڪري تنهنجو خوبصورت جيون بہ موت جي ور چڙهي وڃي. باقي سياڻي ڇا ٿيڻو آهي، سا ڪهڙي خبر! تون پروسو ڪر. آءٌ پنهنجي وس آهر هر ممڪن ڪوشش ڪندس تہ تون ڪلندي خوش ٿيندي زندگي گذارين.“

”پوءِ آءٌ وڃان ٿي.“ ايئن چئي نصيبان ڪُرسيءَ تان اٿي ۽ پاڻ کي چنڙيءَ پوتيءَ ۾ ويڙهي سيڙهي وڃڻ لڳي ۽ پنيان ماستر نهال دين کي سوچن جي ڏيڻ ۾ ڦاٿل ڇڏي ويئي.

***

۽ پوءِ ماستر نهال دين هڪ مهيني کان پوءِ بظاهر هڪ مهيني جي حقي موڪل وٺي، پنهنجي پيڻ جي شاديءَ جي تياريءَ لاءِ ڳوٺ وارن کان روايتي انداز ۾ اڳوٽي وانگر موڪلائي هليو ويو. پر جڏهن ماستر مهيني کان پوءِ بہ نہ موٽيو، تڏهن سيني ڳوٺ وارن کي فڪر ورائي ويو تہ ماستر اڃا الاجي ڇو ڪو نہ وريو. پر نصيبان جا تہ جهڙوڪر ڇيهہ ڇڄي پيا. هُن کي اُڏڪو تہ پهريائين ئي هو تہ الاجي نهال دين ساڻس اتڪل پيو ڪري...! پر هاڻ تہ ڪيس پڪ ٿي ويئي تہ واقعي ماستر ساڻس ويساهہ گهاتي ڪري ويو آهي. پر هوءَ ڪري بہ ڇا ٿي سگهي!؟ دل جو سور دل ۾ سانديي ماٺ ڪري رهي. اُن هوندي بہ هوءَ پنهنجي پيار مان نااميد ڪا نہ ٿي هئي. هن پنهنجي مُنهن پئي سوچيو ۽ گهڻو ئي سوچيو ۽ پوءِ عهد ڪيو تہ پلي نهال ڪيترو بہ وٺانئس پري پڇي، پر هوءَ ضرور ڪيس لوڇي لهندي.

ڏيڍ مهيني کان پوءِ ماستر نهال دين جي جاءِ تي ٻيو هيڊ ماستر اچي دخل ڪار ٿيو. جنهن جو چوڻ هو تہ ماستر نهال دين پهريائين تہ برابر حقي موڪل ورتي هئي. پر پوءِ سندس والد جي فوتيءَ جو سبب ڄاڻائي هتان پنهنجي بدلي ڪرائي ڇڏي آهي. هاڻي هُو سکر ضلعي جي ڪنهن اسڪول ۾ ڊيوٽي ڪري رهيو آهي. پوءِ ڪيترائي ڏينهن ماستر نهال دين ڳوٺ وارن جي زبان جو موضوع رهيو. ڪن سندس سهڻي ۽ بي داغ ڪردار جي واکاڻ ڪئي ۽ ڪن سندس ملنساري ۽ پنهنجائپ جي ساراهہ ڪئي. پر سيئي ڳوناڻا هڪ ڳالهہ تي يڪراءِ هئا تہ ماستر کي ايئن بنا ٻڌائڻ پڇي نہ وڃڻ گهرجي ها. اڄ نہ تہ سياڻي وڃڻو تہ ڪيس هوئي، پر گهٽ ۾ گهٽ پنهنجي ايڊريس يا ڳوٺ جو ڏس پتو تہ ڏيئي وڃي ها، تہ ماڻهو ڪڏهن خط پٽ لکي پيو خبر چار وٺي ها. هاڻ سکر ضلعو ڪو ننڍڙو ڳوٺ ٿورو ئي آهي جو ڳولي وڃي هٿ ڪجيس. ڪهڙي خبر تہ سکر ضلعي جي ڪهڙي تعلقي، ڪهڙي تپي، ڪهڙي ديهہ ۽ ڪهڙي ڳوٺ يا شهر ۾ ٿو رهي، جتي ماڻهو وڃي مليس. پر وري بہ خير هجيس. جتي بہ هجي، الله ڪري خوش هجي. ماڻهو ڏاڍو پلو هو...! ايئن ڪجهہ وقت کان پوءِ ڳوٺ وارن لاءِ ماستر نهال دين جو ذڪر پراڻي ياد بڻجي رهجي ويو هو.

پر نصيبان جي اندر ۾ جاڳُني ٻرَڪي رهي هئي، تنهن جي خبر ڪنهن کي بہ ڪا نہ هئي. ڳوٺ وارا تہ پري رهيا، پر سندس گهروارن کي بہ خبر ڪا نہ هئي تہ ڪوينيور کي باهہ لڳي چڪي آهي، جنهن ڪک پن سميت نصيبان جو سارو وجود ساڙي، ڪانئي رک ڪري ڇڏيو آهي.

پوءِ هڪڙي ڏينهن، معمول مطابق هُوءَ پنهنجي ڳوٺ وارين ساهيڙين سان گڏجي ٻه ڪلوميٽر پري شهر وئي هئي. هو سيئي اڪثر ڏهين پندرهين ڏينهن گڏجي شهر وينديون هيون. جتان هو سڀيئن، اڳئن ۽ ٻانهوٽن لاءِ گهربل رنگين ڪشميرو پشم، زري، ستارا ۽ ٻيو ضرورت جو سامان وٺنديون هيون ۽ ٿهيل اڳٺ، سڀيون ۽ ٻانهوٽا دڪاندارن وٽ کپائينديون هيون. اُن ڏينهن نصيبان کي سامان وٺڻ سان گڏ ٻيو ڪم به هو. هوءَ ساهيڙين کي بازار ۾ ڇڏي، پاڻ اڪ بچائي ويجهوئي تعليم کاتي جي آفيس ۾ هلي وئي. جتي هوءَ پڇا ڪري وڃي اُن ڪلرڪ تائين پهتي، جتان کيس ماستر نهال دين جي ايڊريس ۽ ڳوٺ جو ڏس پتو ڪاغذ جي ٽڪر تي لکجي مليو.

ان ڳالهه کي به ٻه مهينا گذري ويا. ڪا به زمين ڪا نه ڦاٽي. ڪو به زلزلو ڪو نه آيو ۽ نه ئي وري ڪو آسمان ئي ڪريو. سڀ ڪجهه معمول مطابق هو. آهستي آهستي ماستر نهال دين ڳوٺ وارن کان ته وسرندو پئي ويو. پر نصيبان کان هڪ پل لاءِ به ڪو نه وسريو هو. ننڊ توڙي جاڳ ۾، ڪم ڪار دوران يا وانڌڪائيءَ ۾، سهيلين سان کوڏين ڪڏندي توڙي اڳئن جا ٽونئر ٺاهيندي، سڀيون يا ٻانهوٽا ٺاهيندي، ماني پچائيندي توڙي ساڳ رڌيندي هُو هر وقت نصيبان جي دل ۾ پيو هُرندو هو. سچ چيو آهي لطيف سائينءَ ته:

> ديسي سيڻ ڪجن، پر ديسي کهڙا پرين؟
> لڏيو لاڏوٽا ڪيو، پنهنجي ديس وڃن،
> پڇاڻان پرين، ڪجي بس پنهور ڪان.

سو ماستر نهال دين به نصيبان لاءِ پرديسي هو ۽ هُو پنهنجي ديس هليو ويو هو. ماستر جو خيال هو ته ڳوٺ وارن جي ايڏي قرب ۽ مان ڏيڻ جي موٽ ۾ سندن نياڻي پڄائي وڃڻ ڪنهن به طرح مناسب ناهي. تنهن ڪري هُن فيصلو ڪري ڇڏيو هو ته هُو سڪ پور ڳوٺ ڇڏي ويندو ۽ اُن فيصلي تحت هُو ڳوٺ ڇڏي هليو ويو هو. وڃڻ کان پوءِ هُو مطمئن هو ته هُن ڪو به ڪچو ڪم ڪو نه ڪيو آهي. جنهن تي کيس شرمساري ٿئي. باقي رهي نصيبان، سا پاٽيهي روئي رڙي، ڪجهه ڏهاڙن کان پوءِ مون کي وساري ڇڏيندي. پر جي نه وساري سگهي، ته به مون تائين پهچڻ سندس لاءِ ناممڪن آهي.

پر ايئن نه ٿيو.

ان ڏينهن به نصيبان ڳوٺ جي ٻين ڇوڪرين سان گڏ شهر وئي هئي. ان ڏينهن به وٽس اڳوٽي وانگر هڪڙي هڙ و ٽڙي هئي. پر اُن ڏينهن هڙونڙيءَ ۾، شهر ۾ کپائڻ لاءِ سڀيون ۽ اڳنون، ڪين هيون، پر سندس به وڳا ۽ سڀين، اڳنن ۽ ٻانهوٽن مان ميڙيل پئسا هئا. ان ڏينهن کيس شهر مان نه ڪجهه وٺڻو هو ۽ نه ئي ڪجهه کپائڻو هو. بازار ۾ گهڙڻ کان پوءِ هوءَ ٻين ماين کان ڇڄي وڃي بس اسٽاپ تان حيدرآباد جي بس ۾ چڙهي. اڇي برقعي ۾ هجڻ ڪري کيس شهر مان نڪرڻ ۾ ڪا به رڪاوٽ سامهون ڪا نه آئي. حيدرآباد ۾ لهي ٽيشڻ جي پڇا ڪري، ٽڪيٽ وٺي وڃي سکر واري ريل ۾ چڙهي.

جيڏي مهل ڇوڪرين جي ورڻ جو ٽائيم ٿيو تيڏي مهل ٻيون ته سڀ اچي گڏ ٿيون، پر نصيبان نهي ئي ڪا نه. پوءِ ڇوڪرين وَرَ ڦِرَ ڏيئي نصيبان کي ڳوليو پر نصيبان هجي ته ملي. پوءِ ڳوٺ جي هڪ ٻن مردن سان به ڳالهه ڪيائون، جيڪي ڪم سانگي شهر ۾ آيا هئا. پر ٻيو مڙيو ئي ٿيو خير! اُهو ڏينهن ۽ پوءِ ڪيترا ڏينهن لاڳيتو ڳولا، پڇا، وڙولون، وٽ وٺان، هڻ هٽان... ڇڳُن منن تي بار بوجها وڌا ويا... پيرن تي پڙ پاسيا ويا... ڦالن ۾ حاضرات وارا گهرايا ويا... پر نصيبان جو نه ڪُرِ لڳو۽ نه پَيرِ...! نه ڪو ڏس مليو۽ نه ئي ڪوئي پتو پيو. خبر ناهي ڪيس زمين ڳيهي ويئي يا هوءَ اڏامي آسمانن جي وسعتن ۾ ڪٿي گم ٿي ويئي. ڏينهن، هفتا ۽ پوءِ مهينا پئي پڇائون هليون. نيٺ ٿڪي ٽٽي وارث آسرو لاهي، صبر ڪري ويهي رهيا.

۽ ماستر نهال دين تڏهن ڏاڍو حيران ٿيو هو بلڪ ڏاڍو پريشان به ٿيو هو جيڏي مهل، هڪ ڏهاڙي 11 وڳي ڌاري سندس ڳوٺ جي اسڪول ۾، جتي هُو پڙهائي ڪري رهيو هو اچي برقعي ۾ ڪا عورت لنگهي آئي هئي.

شايد ماستر نهال دين کي اجا عشق جي آتش جو سيڪ ڪو نه لڳو هو. شايد اجا ڪيس اها خبر ڪا نه هئي ته عشق ڪرڻ وارن لاءِ پابنديون ۽ بندشون، ڪوٽ ۽ قيد، پهرا ۽ فاصلا، پهاڙ ۽ سمنڊ ڪا گهٽي اهميت ڪو نه ٿا رکن. اُنهن کي نه اخلاقي حدبنديون، نه مذهبي وڇوٽيون ۽ نه ئي قانوني حجتون روڪي سگهنديون آهن. سو جڏهن هُن نصيبان کي سندس اسڪول ۾ ايندي ڏٺو ته حيرت کان مرڳو وات ڦاٽي ويس. پر پوءِ هُو هڪدم اُٿيو ۽ نصيبان کي پنهنجي گهر وٺي ويو ۽ گهر وارن کي چيائين ته نصيبان جو هر طرح جو خيال رکيو وڃي.

۽ اُن رات ماستر نهال جي گهر ڪٺ مِڙيو هو جنهن ۾ نهال جي گهر جي ماڻهن کان سواءِ سندس چاچا، ماما، چاچيون، ماميون ۽ سئوٽن ماساتن سان گڏ سندن برادر جو سريال به شريڪ هو. سيني کان پهريائين ماستر نهال نصيبان جو تعارف ڪرايو ۽ پوءِ سندن پهرين ملاقات ۽ ان ۾ ٿيل گفتگو ۽ پوءِ نصيبان کان جند ڇڏائي ڀڄي اچڻ جو سربستو احوال ڪري ٻڌايو ۽ چيو ته ”مون محسنن سان، مون کي ٻڇو سمجهندڙ پنهنجي مائٽن سان دولاب ڪرڻ ۽ سندن عزت سان ڪيڏڻ بدران ماٺ منيءَ ۾ واپس هليو اچڻ کي وڌيڪ مناسب سمجهيو ۽ ائين ئي ڪيو. پر هاڻي جڏهن نصيبان اُهي سمورا باهه ۽ رت جا دريا پاڻ مرادو اورانگهي مون تائين پهتي آهي، تڏهن منهنجي اوهان سيني کي گذارش آهي ته نصيبان کي منهنجي زال طور قبول ڪيو وڃي ۽ اسان جي شاديءَ ڪئي وڃي.“

”پر اسان کي اهڙي ٻاهرَ پيري نُنهن ڪا نه گهرجي. جيڪا پنهنجي ماءُ پيءُ جو گهر ڇڏي، اٺ ضلعا لتاڙي هيستائين پهتي آهي، سا، ڪهڙي خبر ته سڀاڻي مڙس کي به ڇڏي اجا اڳتي ٽپي وڃي. اسان کي اهڙي ننهن کي گهر ۾ آڻي پنهنجو خاندان رُسوا ڪونهي ڪرڻو. تنهن ڪري منهنجي صلاح آهي ته به جڻا گڏجي وڃي ڪيس سندس مائٽن حوالي ڪري اچن. يا خط لکي سندس وارثن کي گهرائي ٻانهن

سندن حوالي ڪئي وڃي. جي ايئن به نه ته مرڳو ٻانهن پوليس جي حوالي ڪري پنهنجي جان ڇڏائجي". هيءُ نهال جو وڏو چاچو هو. جيڪو نهال کي پنهنجي ڌيءَ جو سڱ ڏيڻ جو ارادو ڪريو ويٺو هو.

"چاچا وڏا, تون اسان جو ابو آهين. تو لاءِ لک عزتون آهن. پر نصيبان تي ٻاهرَ پيريءَ جو الزام نه لڳاءِ. اِن ڳالهه جي آءٌ ساک ٿو ڏيان. باقي هوءَ منهنجي لاءِ پنهنجو گهر ته برابر ڇڏي آئي آهي. هونئن به ڏيئن کي ماٽتاٽان گهر ڇڏڻا ته پوندا ئي آهن." نهال نصيبان جو پاسو ڪنيو.

"ڪيئن به آهي؟! ڪهڙي به آهي!! منهنجي پٽ لاءِ هيڏا ڪشالا ڪڍي جو منهنجي گهر پهتي آهي. سا هاڻي منهنجي گهر مان ٻاهر ڪڍڻ آءٌ بنهه ڪا نه ڏينديس. هاڻي نصيبان منهنجي نُنهن آهي. اسان جي گهر جي لڄ آهي ۽ لڄ پولڙي کي به پياري هوندي آهي. اسين ته وري به انسان آهيون. ڳالهه اٿو صاف سڌي." نهال جي ماءُ ڳالهايو.

بحث ڇڙواڳ ٿي ويو. جنهن کي جيئن ٿي آيو, تيئن ٿي ڳالهايو. خاموش هئي ته رڳو هڪڙي نصيبان هئي, جنهن جي نصيب جو فيصلو ٿي رهيو هو. سيني ڳالهائي دنگ ڪيو. گوڙ گهمسان ٿورو گهٽيو, تڏهن سندن سريال ڳالهايو. سندس پهريون سوال نصيبان کان هو:"ڇوڪري, توکي ڪجهه چوڻو آهي؟" سريال ٿڌي لهجي ۾ پڇيو.

"ماما..... مون نهالَ لاءِ سمورا سڱ ٽوڙي پنهنجو گهر ڇڏيو آهي. هاڻ منهنجو جيئڻ مرڻ اوهان جي وس آهي, جي مون کي پنهنجو ڪريو ٿا ته آءٌ سڄي عمر اوهان جي گهر جي گولي ٿي گذاريندس. باقي واپس وڃي به مون کي اُتي مرڻو آهي, سو هتي ئي منهنجو خون اوهان کي معاف آهي. واپسيءَ جي تڪليف ئي نه ڪريو." ايئن چئي ڪائنس اوچنگار نڪري ويئي ۽ هوءَ ڪجهه دير تائين روئندي رهي.

ماحول سڄو سوڳوار ۽ جذباتي ٿي ويو. خاموشي پوءِ آهستي آهستي چڻ پڻ ۾ تبديل ٿي ويئي. وري به ڳالهائڻ ٿيا ۽ پوءِ هڪوار وري به ماٺار ٿي ته سريال وري ڳالهايو. هن پيري هُن پنهنجو فيصلو ٻڌايو هو: "ابا ڳالهه ٻڌو..." سڀ خاموش ٿي ويا. "نصيبان, هن مهل کان پوءِ منهنجي ڌيءَ آهي. نهالَ تون سُڀان رات به مرد ۽ به مايون وٺي اچي منهنجي گهر نصيبان کي پوتي پارائي شاديءَ جا ڏينهن چٽاڪري وڃو. تيستائين نصيبان منهنجي ڌيءَ ٿي, منهنجي گهر ۾ رهندي." ايئن چئي سريال اٿيو ۽ نصيبان کي ڳراٽڙي پائي, مٿي تي چمي ڏيئي ڪيس هٿ کان جهلي پنهنجي گهر وٺي وڃڻ لڳو. نهالَ جي ماءُ ۽ پيٽيون, چاچيون ٽوڙي ماميون به ساڻن گڏجي وڃي ڪيس سريال جي گهر ڇڏي آيون.

"آءٌ واٽون سدا ويني نهاريان

الا..... من منهنجا ڏوتيئڙا اچن, آءٌ واٽون سدا ويني نهاريان....!"

نصيبان کي سک پور ۾ پنهنجو گهر ڇڏيندي اڄ اندازن 50 سال کن ٿيا هئا. جڏهن گهر ڇڏيو هئائين, تڏهن هوءَ مڪڙيءَ مان ٽِڙي تازو گل مس ٿي هئي ۽ اڄ هوءَ 65-66 سالن جي هئي. شاديءَ کان

پوءِ نهال کيس پنهنجي سِرَ سان گڏ سانديو هو. نصيبان بہ سندس پرپور ساٿ ڏنو هو. ايئن ڏسندي ڏسندي اڌ صدي گذري ويئي. ان دوران نصيبان کي ڪڏهن ڪڏهن پنهنجا مِٽَ مائٽ ياد پوندا هئا تہ هوءَ اباڻڪي ٽي ويندي هئيءِ ڪيترا ڏينهن دنيا جهان کان بيگاني ٿي پنهنجي مُنهن پئي هلندي هئي. مائٽ مٽس واسو ڪري ويندي هئي. پر هوءَ پنهنجو اندر ڪنهن سان بہ ڪا نہ اوريندي هئي.

اڄ بہ نصيبان کي پنهنجا اباڻا ياد اچي ويا هئا. خبر ناهي تہ جيئرا بہ هئا يا الله کي پيارا ٿي ويا هئا. پر هوءَ کين ياد ڪري روئي ويٺي هئي. سندس آس هئي تہ هڪڙو پيرو... رڳو هڪڙو پيرو... هوءَ پنهنجا اباڻا پڊ ڏسي اچي، تہ جيئن سندس حياتيءَ جا باقي ڏهاڙا سڪون سان گذاري سگهي. اُن آس جي آسري تي ئي تہ هوءَ جيءُ رهي هئي. نهال دين تہ رهيو ڪو نہ هو. ہہ وڏا پٽ ءِ ٽي ڌيئر پرڻائي ڇڏيون هئائين، جيڪي سڀ پنهنجو الڳ الڳ جهان اڏيو مڏيو ويٺا هئا. باقي سندس پٽ ڪمال ءِ شاهينہ ساڻس گڏ هئا. هوءَ، هُنن کي ڪيئن ٻڌائي تہ هوءَ هِتي پيچي آئي هئي... کين ڪيئن سمجهائي هوءَ پنهنجي اباڻن پڊن کي ڏسڻ لاءِ مانڊي ٿيو ٿي مري. کين ڪيئن چوي تہ کيس وٺي هڪ پيرو هلي سک پور ڏيکاري اچو تہ جيئن پيچاڙيءَ جا پساهہ سڪون سان پورا ڪري سگهان...!

منجهان منهنجي روح، جي وڃي ساڃن وسري،
مر لڳي لُوهہَ، ٽر ٻاٻيهو ٿي مران. - (شاهہ)

1 جنوري 2013ع

مُلهه مهانگو سپرين

اختر، جيڪو پهرين پاڻ به غريب هو ته سندس پيءُ به غريب هو. پر اُن هوندي به جيئن تيئن ڪري انٽر پاس ڪري هُو پرائمري استاد ٿي ويو هو. پوءِ هُن ماستريءَ دوران به پنهنجي تعليم جاري رکي. سنڌ جي تعليمي ادارن ۾ ته هونئن به تعليم جو بيڙو ٻڏي پيو آهي. ڪاپي ڪلچر زنده باد! سو هُو به رڳو امتحانَ ڏيندو پهريائين بي اي، ۽ پوءِ ايم اي پاس ڪري، پنهنجو ڪيڊر چينج ڪرائي انگريزي ماستر ٿي ويو. ادب سان دلچسپي هئڻ ڪري ادبي دنيا ۾ ڪاهي پيو. واسطا وڌيا ته تعلقات تيزيءَ سان وڌڻ ويجهڻ لڳا. پرنٽ ميڊيا ۽ پوءِ اليڪٽرانڪ ميڊيا، موبائيل سيل ۽ انٽرنيٽ ماڻهوءَ کي الاجي ڪٿان جو ڪٿي پهچايو ڇڏي. ناما چاري ٿي، اٿڻ ويهڻ وڌيو ته لوازمات به نوان نوان نڪرڻ لڳا. سنڌ ۽ ملڪ جي اديبن ۾ نالو گردش ڪرڻ لڳو. ڪراچي، ڪوئيٽا، لاهور ۽ اسلام آباد تائين پهچ ٿي ته مڙس جي يلي يلي ٿي ويئي. اديبن جو پليٽ فارم استعمال ۾ آيو. ميڊيا جي يارن ياري نباهي. ڪجهه سياسي شخصيتن جي دعا سلام، ته ڪن اقتداري معززين سان هٿ جوڙ ۽ ڪجهه پنهنجون صلاحيتون ڪتب آيون ته مرڳو همراهه غريب غُربي جي هٿ ڇهڻ کان ئي چڙهي ويو. يلا يائيرَ! ياڳ سان يلا ڪنهن جي ريس!! جيڪو جڏهن چڙهي، سو تڏهن سوار!!.

ايئن ڏسندي ئي ڏسندي، اختر چاڙهيءَ وارا ڏاڪا چڙهندو، ڏُکهه ۾ رَلو ٻوڙندو مرڳو ئي آسمان کي وڃي ڇهڻ لڳو هو. ڳوٺ مان لڏو ڪٽي اچي حيدرآباد ۾ مسواڙي جاءِ ۾ رهڻ لڳو. وڏو شهر، ته هر شيءِ وڏي. کائڻ ۽ پائڻ جو معيار وڌڻ لڳو. يارن ۽ مهمانن جو اچڻ وڃڻ وڌڻ لڳو. گهر جي ضرورتن ۽ آرائشن ۾ به اضافو ٿيڻ لڳو. اٺ ويهه وڌڻ ڪري ٻارن ڪراين جو اضافي خرچ ٿيڻ لڳو. ايئن اختر ڏنو ته سندس مهيني جو پگهار ته نهيو پر مرڳو گڏ ڪيل به تي ڏوڪڙ به پوري ڪو نه ٿي پيا. همراهه ماڳهي قرضي پئي ٿيو. وڏو شهر ڪيس مهانگو پئي پيو.

پوءِ ڇا ڪجي....!؟

هڪڙو رستو اختر کي ڪارائتو ڏسڻ ۾ آيو....!

ڇو نه ڪا غير سرڪاري تنظيم Non Government organization (اين جي او) رجسٽر ڪرائجي! هونئن به اين جي اوز جي وبا سڄي ملڪ وانگر سنڌ کي به وڪوڙي ته ويئي آهي. ڪيترا ڏسٽا وائسٽا ماڻهو قوم ۽ ڌرتيءَ جو پلو ڇاهيندڙ ماڻهو به هاڻ بنهه لاهي پائي NGOs ۾ ڪاهي پيا آهن ۽ ڄاڻندي ٻُجهندي به چند ڏوڪڙن عيوض پنهنجي ڌرتيءَ ۽ قوم جي ذري پُرزي جا انگ اکر ڌارين قوتن کي گڏ ڪري پيا فراهم ڪن.

سو اختر به فيصلو ڪيو ته ڇو نه موقعي جو فاعدو وٺجي ۽ ڪو ڏڪ پرجي. هونئن به جڏهن سڄو ملڪ منصور لڳو پيو آهي. ڌارين جو مِينهن اوهيرا ڪريو پيو وسي. هرڪو گروگنجو ٻانهن پيو

لوڏي. الاجي کھڙا کھڙا ماڻھو جن کي سرڪاري بيلداري بہ ڪا نہ ٿي ملي، سي هينئر "ڦُونسَ مان سليمان" ٿيو اسي هزار رپيہ ماهوار پگھار پيا کڻن. جيڪي ڪڏهن گڏهہ تي بہ ڪو نہ چڙهيا، سي اج پڇي آءِ اي جي اڏامن ذريعي ڪراچي ۽ اسلام آباد جا ٽوئر پيا ڪن. پوءِ اسين ڇو نہ پنهنجو مستقبل روشن ڪرڻ لاءِ پاڻ پتوڙيون.

پوءِ هُن بہ. لاڙ ۾ نياڻين جي تعليم جو سڪڻو نعرو هڻندڙ هڪڙي غير سرڪاري سماجي تنظيم جي پيروي ڪندي، هڪڙي سماجي بهبود لاءِ ڪم ڪندڙ NGO رجسٽر ڪرائي. جنهن جو صدر پاڻ ٿيو پر باقي بيا عهديدار بنهہ معمولي پڙهيل ۽ بي سمجھ واڄائون ڪٺي پرتي ڪيائين. جيڪي رڳو پاڙي ۽ پتي تي سندس ونگار پيا وهندا هئا. ڊونر ايجنسيز ڏانهن موڪلجندڙ ڳرن ووچرن تي رڳو ڪانئن صحيحون وٺندو هو. باقي انهن کي انگريزيءَ ۾ تهيل ووچرن جي ماليت جي بہ خبر ڪا نہ پوندي هئي. اردوءَ وارا چوندا آهن تہ "جڏهن الله ميان حُسن ڏي ٿو تہ نزاڪت خودبخود اچي ويندي آهي." ساڳي طرح جيڏي مهل اختر جي بہ ڪرنسي چينج ٿي، يعني ڳالهہ جڏهن پاڪستاني روپين مان ڦري آمريڪي ڊالرن ۾ ٿيڻ لڳي، تڏهن ماستر اختر ڦري اختر صاحب ٿي ويو. کھڙي ڳالهہ ڪجي، جڏهن پروجيڪٽن مٿان پروجيڪٽ ملڻ لڳا، تڏهن هڪ پاسي اسڪيمون ٺهڻ لڳيون، اسٽيميشنون جُڙڻ لڳيون، وفد فيلڊ وزٽ ڪرڻ اچڻ لڳا، اَويئرنيس لاءِ ڪانفرنسون منعقد ٿيڻ لڳيون، ورڪشاپ، اوپن ميٽينگون ۽ ڪارنر گڏجاڻيون ٿيڻ لڳيون، عوام ۾ سجاڳي آڻڻ لاءِ ريليون، جلسا ۽ جلوس ٿيڻ لڳا. ۽ اهي سڀ شيون، مڙيئي ڳالهيون ۽ هڙيئي وارداتون تصويرن ۽ وڊيو مووِيز ڪيسيٽن ۾ محفوظ ٿي ڊونر ايجنسيز جي اعليٰ اختيارين کي ڏيکارڻ لاءِ گڏ ٿينديون رهيون. شاباش هجي ڪمپيوٽر کي، جو پرائين ريلين جي اڳيان هلندڙ ماڻهن جا چهرا بدلايو پنهنجا ڪريو ڇڏي. ساڳي طرح ڪاغذن مان بہ فائيل پرجڻ لڳا ۽ فائيلن مان الماريون پرجڻ لڳيون. باقي سر زمين تہ ٽر جي واريءَ وانگر اهڙي جي اهڙي. نہ اُتي ڪو مينهن وٺو ۽ نہ ئي ڪا اوپڙ اُپڙي. نہ ڪو وڻ وجود ۾ آيو ۽ نہ ئي ڇانوَ ڇانورو ٿيو. اهڙي طرح "پلي پلي" ٿي ويئي. هزارن جي جاءِ تي لکين رپين جا ۽ لکن جي جاءِ تي ڪروڙين رپين جا ووچر ٺهڻ لڳا. اختر صاحب جي هٿن ۾ پئسو سانوڻي سنڌوءَ وانگر ڪَپ پري وهڻ لڳو. "ناني رڌڻ واري ڏوهٽا ڪائڻ وارا" "نہ ڪير ڪُڇڻ وارو نہ ئي ڪير پُڇڻ وارو" ۽ وري ڊونر ايجنسيز جي چڪاس ٽيمن ۾ وري ڪي فرشتا وينل آهن ڇا!؟ "اوهين بہ ڪائو ۽ اسان کي بہ ڪارايو" واري پاليسي زنده باد تحت بئي ڌريون خوش. ڪنهن جي گهران ڇا ٿي ويو! هِتي تہ مرڳو وڃڻ بدران آيو پئي...! ڇا چئجي...!.

اصل پروجيڪٽ تي ڪم ڪرڻ بدران، رڳو پروجيڪٽ جي تعارف ۽ پبلسٽيءَ لاءِ ڪتابڙا پيا ڇپجن. غير ضروري تعارفي پمفليٽ، ڪارڊ، اسٽيڪر، ٽوپڙيون وغيره تي، جي هزار خرچ ٿين تہ لکن جا ووچر پيا ٺهن. رڪارڊ پيو ٺهي. انن ڏهن نوجوانن تي مشتمل اسٽاف، جيڪو ڪاپي ڪلچر جي پيداوار هئڻ ڪري، رڳو ياماها موٽر سائيڪلين تي چڙهيو ڦرڻاٽ ڪيڻ ۾ پورو. سڀ رڳو ڏيکاءُ. چڙو خانہ پُري.

نوجوان ڇوڪريون بہ ڏيکاءُ خاطر اسٽاف ۾ شامل ڪيون ويون تہ جيئن ٻڌائي سگهجي تہ عورتن کي موٽيويٽ ڪرڻ لاءِ هنن خاص فيميل اسٽاف بہ رکيو آهي. چڪاس ڪندڙ ٽيم جي هڪڙي پوڙهي ڪوٽ پنجابي ڊائريڪٽر، جيڪو اين جي اوز هلائڻ جو ڪافي تجربو رکندڙ هو اختر صاحب کي سمجهايو هو تہ ”آڊٽ ڳِلتي نہ ٽِجاڻ، يعني ڪاغذي رڪارڊ مڪمل هجي. فائيل ڪاغذن سان ڀريل هجن. باقي فيلڊ ۾ پلي ”ڪاريءَ وارا ڳگ“. بہ نہ هجن. ڪنهن کي لاچار پيو آهي جو ايترا پيا پئسہ خرچ ڪري چڪاس ڪرائي تہ ٻهراڙين ۾ واقعي ڪم ٿيو آهي يا نہ!؟“ سو اختر صاحب بہ هڪڙو چاٽو سنجيده ۽ ڪم وارو ماڻهو پنج پئسہ وڌيڪ ڏيئي پاڻ وٽ ملازم رکيو هو جيڪو ڪاغذن سان فائيلن جا پيٽ ڀري رهيو هو ۽ هر شيءِ مينيج ڪري اپ ٽو ڊيٽ رکيو پئي آيو ۽ هوڏانهن وري اختر صاحب جا مختلف بينڪن ۾ اڪائونٽ بہ کُلندا ۽ ڀربا رهيا. توڙي جو هاڻي اختر صاحب کي اسڪول ۾ ڊيوٽي ڏيڻ جيترو وقت ڪو نہ هو پر پوءِ بہ هُو صاحب آن ڊيوٽي ٽيچر هو ۽ باقاعده ماهوار پگهار وصول ڪري رهيو هو.

اِهي ڳالهيون تہ سڀ پليون، پر هڪڙي ڳالهہ اهڙي هئي، جنهن جي ڪري اختر صاحب اڪثر ڪري پريشان رهندو هو. توڙي جو هُن کي شادي ڪئي ڳچ سال ٿي چڪا هئا ۽ سندس ڌيءَ ۽ پُٽِ بہ اچي جوان ٿيا هئا، پر پوءِ بہ هُن کي گهر جو سک ڪو نہ هو. شاديءَ جي پهرين رات ئي سندس ڪنوار جي ساڻس هم آهنگي ٿي نہ سگهي. اُن جو سبب ڪهڙو هو؟ سا خبر تہ پئجي ڪا نہ سگهي هئي، پر هِن وقت بہ، جڏهن سندن عمر موٽڻ شروع ڪيو هو تڏهن بہ سندن وچ ۾ سواءِ گهر گرهستيءَ جي ضروري مامرن جي، ٻي ڪا بہ ڳالهہ ٻولهہ ڪا نہ ٿيندي هئي، جنهن سان گهر جو ماحول خوشگوار بنجي. يا قرب، محبت ۽ پيار جي فضا پروان چڙهي سگهي. شروع جي ڪجهہ مهينن تائين تہ اختر صاحب انتهائي ڪوشش ڪئي تہ سندس ڪنوار جي سخت رويي جا ڪارڻ معلوم ڪري ۽ ازالو ڪرڻ جي ڪوشش ڪري، پر جڏهن هُن ڏٺو تہ لک ڪوششون ڪرڻ جي باوجود بہ سندس ڪنوار جو ميڻ نہ ڳريو تہ نہ ڳريو. تڏهن هُن بہ ڪيس سندس حال تي ڇڏي ڏنو ۽ پوءِ گذريل ويهہ سال هنن ٻنهي مشيني انداز ۾ روبوٽن واري زندگي گذاريندي گذاري ڇڏيا. انهن ويهن سالن دوران ڪنهن مسڪراهٽ جو ڪِلَ جو يا ٽهڪڙن جو پلجي بہ سندن گهر وٽان ڪڏهن گذر ڪو نہ ٿيو هو. جڏهن هو اڪيلا هئا، تڏهن بہ سندن وچ ۾ وڇوٽيون هُيون ۽ جڏهن هاڻ سندن گهر ۾ ڌيءَ ۽ پٽ بہ وڏا ٿي چڪا آهن. تڏهن بہ ساڳيون وڇوٽيون برقرار هيون. ٻئي ڄڻا فقط پنهنجي ڪم سان ڪم رکڻ جا عادي ٿي چڪا هئا. گهوٽ ڪنوار جون ڪينچلون، انگل آرا، فرمائشون ۽ رُساما پرچاءُ تہ هُنن ڪڏهن ڏٺا بہ ڪو نہ، پر زال مڙس واريون ڪچهريون ۽ دل لڳيون بہ سڪنديون رهيون. ايتريقدر جو هاڻي تہ گهريلو عورت ۽ مرد جي وچ ۾ جيڪا باهمي صلاح مصلحت يا مشاورت ڪرڻ گهرجي، سا بہ ڪا نہ ٿيندي هئي. باقي هڪڙي ڳالهہ هئي تہ اهڙي بيزار ڪندڙ ماحول ۾ رهندي بہ، سندس زال نہ ڪڏهن ڪاوڙجي سندس مائٽن وٽ وڃي

ويهي رهڻ جي ڪوشش ڪئي ۽ نہ ئي وري اختر صاحب جي مائٽن بہ ڪڏهن پنهنجي ٻُنهن کان خفا رهڻ جو روئڻو رُنو. ٻنهي طرفن کان ڪين سندن حال تي ڇڏي ڏنو ويو هو ۽ ايئن زندگي جي ڏيگي گاڏي گهلبي رهي.

چوندا آهن تہ هِن مردن جي معاشري ۾ مردن جي گهوڙي کي سوين گس ميسر هوندا آهن. پر اختر صاحب هن کان اڳ ۾ ڪڏهن بہ زال جي رُوڌِ مُوڌَ جو بهانو بنائي پنهنجي گهوڙي کي ڇڙواڳ ڪو نہ ڇڏيو هو. پر آخر ڪيستائين؟! جيستائين هُو اباڻي ڳوٺ هو يا وري حيدرآباد جي ننڍڙي مسواڙي گهر ۾ رهيل هو ۽ رڳو ماستر هو تيستائين سندس ڪيسو ايترو خلاصو ڪو نہ هو جو هُو ٻيو ڪجهہ سوچي سگهي. پر جڏهن هُن هڪ اين جي او جو سربراهہ بنجڻ بعد هڪڙو بنگلو پنهنجي گهرواريءَ جي نالي خريد ڪري اُن ۾ رهائش اختيار ڪئي ۽ ٻيو بنگلو پنهنجي نالي خريد ڪري، اُن ۾ اين جي او جي آفيس قائم ڪئي، تڏهن هُن ڏاڍي آسودگي محسوس ڪئي هئي. هاڻي ڪيس هر وقت ٻُوٽ سُڄائي هلندڙ سندس زال کان ٿورو پرڀرو رهڻ جو موقعو ميسر ٿي سگهندو هو. هاڻي هُو آفيس جي ڪم جي گهڻائيءَ جي يا ٻاهرين وزيٽرن جي اچڻ ۽ ترسڻ جي بهاني سان ڪڏهن ڪڏهن آفيس واري بنگلي ۾ بہ رهي پوندو هو.

***

آفيس ٻاهران لڳل هڪ وڏي سائن بورڊ تي غير سرڪاري اداري جي وٽندڙ نالي کان متاثر ٿي اڪثر بيروزگار نوجوان ڇوڪرا ۽ ڇوڪريون نوڪريءَ جي تلاش ۾ اندر لنگهي ايندا هئا. سو اُن ڏينهن هڪڙي بنهہ خوبصورت ڇوڪري ترنم ناز بہ پنهنجي بايو ڊيٽا جو فائيل کڻي آفيس اندر گهڙي آئي هئي. اختر صاحب اوڏي مهل فيلڊ ۾ ويل هو.

”مون کي اختر صاحب سان ملڻو آهي.“ ترنم ناز آفيس ۾ ويٺل اڪائونٽنٽ کي چيو.

”صاحب جن تہ فيلڊ ۾ ويل آهن.“ جواب مليو.

”ڪنهن وقت موٽندا؟“ ترنم ناز وري پڇيو.

”هڪ وڳي جو ٽائيم ڏنو ويو آهن.“ جواب مليو.

ترنم ناز پنهنجي ساڄي ٻانهن جي ڪرائيءَ کي ڏاڍي نزاڪت ۽ نفاست سان ورائي پنهنجي گهڙيءَ ۾ ٽائيم ڏٺو ۽ پنهنجي مُنهن ڳالهايو: ”ساڍا ٻارنهن...! اڃا اڌ ڪلاڪ لڳندو.“ وري اڪائونٽنٽ کي مخاطب ٿي پڇيائين. ”سر، توهان مهرباني ڪري ڪانئن معلوم ڪري وٺو تہ پاڻ گهڻي دير ۾ پهچندا. جي جلد نہ موٽي سگهن تہ مان وري سڀاڻي اچان. يا اڃا بہ جيڪو حڪم ڪن.“

”هونئن تہ توهان جي مرضي آهي تہ وڃو يا Wait ڪريو. پر توهان کي اهو ٻڌائي ڇڏيان تہ صاحب جن جي سڀاڻي سوير اسلام آباد لاءِ فلائيٽ آهي. جتان هڪ هفتي کان پوءِ ئي موٽندا.“

”اوهه....!“ ترنم ناز فڪرمند ٿيندي چيو. ”پر توهان فون ته ڪري ڏسوس، سر پليز“.

”ٺيڪ آهي.“ ايئن چئي اڪائونٽنٽ فون کڻي صاحب جو نمبر ڊائل ڪيو.

”سر، هڪ فيميل ڪينڊيڊيٽ جاب جي سلسلي ۾ آئي آهي، اُن لاءِ ڪهڙو حڪم آهي.“ ۽ صاحب جو حڪم ٻڌڻ لاءِ ٿوري دير فون کي ڪن سان لڳائي ٻڌندو رهيو ۽ پوءِ (Yes sir) چئي فون رکي ڇڏيائين. ترنم ناز ڏانهن نهاري چيائين: ”صاحب جن پهچڻ وارا آهن.“.

ڪجهه ئي دير ۾ اختر صاحب پهچي ويو. جيئن ئي هُو آفيس ۾ گهڙيو تيئن اڪائونٽنٽ به پنيان اندر ويو ۽ پنجن ڇهن منٽن بعد ٻاهر نڪري ترنم ناز کي اندر وڃڻ لاءِ چيائين.

صاحب کيس ڪرسيءَ تي ويهڻ لاءِ چيو هُوءَ شڪريو ادا ڪندي ڪرسيءَ تي ويٺي.

”جي فرمايو“. اختر صاحب ڏانهس متوجهه ٿيندي پڇيو.

”سر، مين جاب جي سلسلي ۾ حاضر هوئي هون. جيڪڏهن اوهان جي اداري ۾ ڪا جاءِ خالي پيل هجي ته مان اوهان جي اداري جي خدمت ڪرڻ لاءِ تيار آهيان.“

”پر توهان کي شايد اِها خبر ڪانهي ته اسان جي آفيس ۾ ڪو به آفيس ورڪ ڪو نه هوندو آهي، جنهن جي لاءِ آفيس اسٽاف جي ضرورت پوي. اسان جو پروجيڪٽ ۽ سمورو ڪم فيلڊ ورڪ تي مشتمل هوندو آهي. ڇا توهان فيلڊ ورڪ لاءِ افورڊ ڪري سگهنديون؟“.

”جي ها. مون کي اڄڻ سان ئي اندازو ٿي ويو هو ته هتي دفتري ڪم جي ڪا گنجائش ڪانهي. مان فيلڊ ورڪ ڪرڻ لاءِ تيار آهيان.“

”ڏسو محترمه، هيءَ ڪا سرڪاري آفيس ڪانهي ۽ نه ئي ڪو سرڪاري ادارو آهي جتي ڊيوٽيءَ جو وقت مقرر هوندو آهي. هِتي ته صبح جو گهران نڪربو آهي ته واپسيءَ جي ڪا خبر ڪا نه هوندي آهي ته ڪيڏي مهل وربو. ڪڏهن ماني کائڻ جو موقعو ملندو آهي ته ڪڏهن رڳو چانهه ۽ پڪوڙن تي گذارو ڪرڻو پوندو آهي. ڪڏهن ڪڏهن ته رات به فيلڊ ۾ يا آفيس ۾ ئي گذارڻي پوندي آهي. پوءِ متان توهان چئو ته مون کي سڄ بيٺي گهر پهچڻو آهي. اهڙي صورتحال ۾ ڪم هلي ڪو نه سگهندو. اُن لاءِ توهان کي هاڻي ئي سوچي فيصلو ڪرڻو پوندو.“

”سر اِها مون کي به خبر آهي ته اين جي اوز ۾ فل ٽائيم جاب هوندي آهي. مان اُن لاءِ تيار آهيان.“ ترنم نازڪ هڪ اندازِ دلربائيءَ سان مرڪندي صاحب ڏانهن نهاريندي چيو.

”چڱو ته پوءِ اڪائونٽنٽ کان ايپليڪيشن فارم وٺي، فل اپ ڪري جمع ڪرايو ۽ هفتي کان پوءِ جيئن ئي مان اسلام اباد کان موٽان، تيئن اچي جوائن ڪجو. او ڪي!“.

”اوڪي سر، ٿينڪ يُوسر. آئي ايم ويري ٿينڪ فل ٽُويُوسر.“

”خير آ، خير آ، منهنجي مهرباني مڃڻ جي ضرورت ڪانهي. توهان رڳو پنهنجي ڊيوٽي تي توجهه ڏجو.“

”سر توهان کي شڪايت جو موقعو ڪو نہ ملندو، انشاءَالله.“ ائين چئي ترنم ناز تمام گهڻي خوشيءَ وچان مسڪرائيندي ٻاهر نڪري ويئي.

”واهہ واهہ....! ايئر هوسٽيس ڇوري تہ واهہ جي ڀلي آهي....!“ اختر صاحب جهاز ۾ ويٺي هڪ هوائي ميزبان کي چانهہ سَرِوَ ڪندي ڏسي اندر ئي اندر دانهن ڪئي. ”پر ڀيلي، هيءَ تہ ايئر هوسٽيس آهي، جيڪي ڳولي ڳولي ناهوڪڙيون ۽ ملوڪڙيون ڇوڪريون ئي ڪڍندا آهن. پر ڪلهوڪي ترنم ناز لاءِ ڇا خيال آهي..! هُن سان بہ ڀلا ڀلي آهي! ڇوري تہ ڪانهي، الاجي ڇا آهي...!! مون بہ گهڻي دنيا ڏٺي آهي، پر هُن جو تہ گهر ئي الڳ آهي ۽ لڳي بہ وڏي ڪا ميڙا مارتي! خير، ڪيئن بہ هجي پر آهي صفا مٺو مٺي تي. منهنجو تہ ڪيس ڏسندي ئي ايمان هيٺ مٿي ٿيڻ لڳو هو. هونئن تہ پروين، نسرين ۽ شيرين ۾ اڳ ئي اداري ۾ ڪم ڪن پيون ۽ تنهن ڪان پوءِ سڄو ملڪ مڙيو ئي منصور لڳو پيو آهي. پر هيءَ ڇوري تہ الاجي ڪهڙي بلا آهي، جنهن پنهنجي پهرين نظر ۾ ئي منهنجا تہ وڻ ئي وڄائي ڇڏيا آهن. نہ تہ هيستائين منهنجو ڪڏهن ڪيڏانهن توجهہ ئي ڪو نہ ويو آهي. تنهن ڪري ئي تہ اڪثر دوست مون کي عورت بيزار چوندا آهن. خير....، اِن ڳالهہ کي بہ ڏسبو...! حال هڪيو تہ هن ايئر هوسٽيس کي ڏسي ڏيو ڪري وٺان. زندگيءَ ۾ وري الاجي ڪيس ڏسڻ جو موقعو ملي، الاجي نہ....!“ اختر صاحب دل ئي دل ۾ پور پچائڻ لڳو.

ترنم ناز کي اختر صاحب جي اداري ۾ ڪم ڪندي ٽي مهينا گذري چڪا هئا. اِن عرصي دوران مٿس اختر صاحب جي مراعتن، رعايتن ۽ نوازشن جو بارشون وسڻ لڳيون هيون. هوءَ اڪثر اختر صاحب جي گاڏيءَ ۾ ئي ساڱس گڏ فيلڊ ۾ ويندي هئي ۽ انتهائي فراخدليءَ سان ملندڙ رعايتن کي انتهائي ڪشاده دليءَ سان قبول ڪندي هئي. اُن سان هڪ طرف سندس ضرورتون پوريون ٿي رهيون هيون تہ ٻئي طرف اختر صاحب جي خوشنودي بہ حاصل ڪري رهي هئي. ٻي ڳالهہ تہ مجبوري ماڻهوءَ کي نہ چاهيندي بہ الاجي ڇا ڇا ڪرڻ تي مجبور ڪريو وجهي. ٽيئن دنيا جي ماڻهن جو الميو آهي تہ انهن جي تمام وڏي گهڻائي مسڪيني حالت ۾ زندگي گذارڻ تي مجبور آهي ۽ باقي جيڪا تمام ننڍي ٿورائي پئسي واري آهي، سا وري استحصالي قوت بڻجي مسڪينن جو باقي رت بہ چُوسڻ ۾ پنهنجون سموريون صلاحيتون استعمال ڪري ٿي. تنهن ڪري غريب جي حالت اجا بہ وڌيڪ خراب ٿيندي وڃي ٿي. توهان ڏسندو تہ هِنن ملڪن ۾ قانوني ۽ شرعي طرح بدڪرداري ۽ بدپيشي ڪرڻ ۽ ڪرائڻ تي پابنديون عائد ٿيل آهن ۽ ڀريون ڀريون سزائون تجويز ڪيل آهن. پر بک، بدحالي، بي گهري، بيماري، بي علمي ۽ بيروزگاريءَ جي ڪري گهر گهر ۽ گهٽي گهٽيءَ ۾ فحاشيءَ جا اڏا هلندڙ ڏسڻ ۾ ايندا، پر ڪا بہ روڪ ٽوڪ ڪانهي، ڪنهن کي بہ ڪو اعتراض ڪونهي. هر ڪو پنهنجي وٽ وٺان ۽ هڻ هٽان ۾ ئي پورو نٿو پوي تہ ٻين جو ڪهڙو خيال ڪري! ٻين تي ڪهڙو اعتراض ڪري! ٻين جي ڪهڙي اصلاح ڪري!

سو جڏهن ترنم ناز بہ پنهنجي گهر جي بدحالي، بک ۽ بيروزگاريءَ کان تنگ اچي اختر صاحب جي اداري ۾ جاب ڪرڻ لڳي هئي ۽ جڏهن سندس ۽ سندن گهر جون ضرورتون بہ بنا ڪنهن تڪلف ۽ حجاب جي پوريون ٿي رهيون هيون، تڏهن هُن اختر صاحب جي خوشنوديءَ کي ٻين سمورين ڳالهين کان وڌيڪ ترجيح ڏيڻ ئي پنهنجو مقصد بنائي ڇڏيو هو ۽ هيڏانهن اختر صاحب بہ بنهہ احتياط سان، بنهہ آهستي آهستي ۽ بنهہ سنڀالي سنڀالي پيش قدمي ڪري رهيو هو. جتي هُن ويهہ سال ڪن گهرو اذيتون سٺيون هيون، اتي ڪجهہ مهينا وڌيڪ انتظار ڪرڻ هُن لاءِ ڪو مسئلو ڪو نہ هو ۽ پوءِ جڏهن هو ڳالهين جي حد تائين بي حجاب ٿي چڪا هئا، تڏهن هڪ ڀيري اختر صاحب ترنم ناز کي اسلام آباد ۾ منعقد ٿيندڙ ڏهن ڏينهن جي اينڊڙ ورڪشاپ ۾ شرڪت ڪرڻ جي آفر ڪئي. ڪائنس پڇيائين تہ جيڪڏهن هُوءَ پاڻ ۽ سندس گهروارا راضي هجن تہ هُو اداري طرفان سندس نالو تجويز ڪري.

اهڙي طرح پهريون ڀيرو اختر صاحب ترنم ناز سان ڏهہ ڏينهن اسلام آباد جي هڪڙي فائيو اسٽار هوٽل ۾ صحيح معنيٰ ۾ زندگي اينجواءِ ڪئي هئي۽ پوءِ جو جهنگ جي ٻڪري اَن ڪائي مِڻائي، تنهن لاءِ اُهي گس پنڌ جيڪي ويهن پنجويهن سالن کان سندس زال جي اذيتناڪ رويي سبب يا پنهنجو پاڻ تي پاڻ مسلط ڪيل پابندين جي ڪري بند ٿيل هئا، سي جهڙوڪر خودبخود کلندا ويا. رڪاوٽون صاف ٿينديون ويون. ڦاٽڪ کلندا ويا ۽ سگنل گِرين ٿيندا ويا. پهرين ترنم ناز رڳو اسلام آباد ۽ ڪراچيءَ جي ورڪشاپن، ڪانفرنسن ۽ ليڪچرن ۾ اختر صاحب سان گڏجي ويندي هئي. پر هاڻ ڪڏهن ڪڏهن فيلڊ مان دير سان موٽڻ جي ڪري آفيس واري بنگلي ۾ ئي رات ترسي پوندا هئا ۽ اِهي خبرون جڏهن ٻليءَ ڀير ٻليءَ ڀير سُري سُري اختر صاحب جي گهر پهتيون، تڏهن سندس زال نئين صورتحال کي تسليم ڪري، پنهنجي رويي ۾ نرمي آڻي موٽ تہ ڪا نہ ڪاڏي، پر مرڳو گهر ۾ وڏو هنگامو کڙو ڪري وڌو.

جوان ٻارن جي اڳيان روز ٻئي ڏينهن زال ۽ مڙس جو شروع ۽ ڪروڌ رهندو ئي گهر جو ماحول بد کان بدتر ڪري ڇڏيو هو. جنهن ڪري هاڻي تہ مرڳو اختر صاحب گهر اچڻ ئي ڇڏي ڏنو هو. باقي گهر، گهر جون ۽ ٻارن جون ضرورتون پوريون ٿي رهيون هيون. اهڙي صورتحال ۾ ٻارن ۾ چڙواڳي ۽ غير ذميواري پنهنجون پاڙون پختيون ڪندي پئي ويئي. گهر ۾ سڪون نالي ڪا بہ شيءِ پهرين بہ موجود ڪا نہ هئي ۽ هاڻ تہ مرڳو رت جي ٻُوءِ پيئي ايندي هئي ۽ ماءُ ۽ ڌيءَ ۾، پاءُ ۽ ڀيڻ ۾ بہ تلخي ۽ دوريءَ جا ويڇا وڌيڪ ويڪرا ٿيندا ويا. مٽن مائٽن بہ اچڻ وڃڻ ڇڏي ڏنو هو. نہ ڪنهن جي مرتئي تي ۽ نہ ئي ڪنهن جي شادي خوشيءَ ۾ سندن شرڪت ٿيندي هئي. ايئن سڄي فيملي ڊسٽرب ٿي چڪي هئي.

۽ جڏهن اختر صاحب گهر وڃڻ تقريبن تقريبن بند ڪري ڇڏيو هو، تڏهن هُو مرڳو پيٽ ڪوڙي ترنم ناز تي ئي گذارو ڪرڻ لڳو هو ۽ ترنم ناز، جيڪا ڏسڻ پسڻ ۾ تہ ڪنهن بادشاهزاديءَ کان گهٽ ڪا نہ هئي، پر بدقسمتيءَ سان هوءَ ڪنهن بادشاهہ جي محل ۾ نہ، پر هڪڙي فروٽ جي گاڏي واري

جي گهر ۾ پيدا ٿي هئي. جيڪو صبح جو ٻانگ مهل اُٿي گاڏو ڪاهي فروٽ منڊيءَ ويندو هو ۽ سڄو ڏينهن شهر جي گهٽين ۾ ”ڦيري“ ڪندو سج لٿي مهل گهر موٽندو هو ۽ اُن مان ئي جهان هلائيندو هو. سو گهر وارن ڏنو ته ستن اٺن مهينن جي ترنم ناز جي نوڪريءَ سندن گهر جو نقشو ئي تبديل ڪري ڇڏيو آهي. تڏهن سڀني گڏجي ويهي صلاح ڪئي ته ڇو نه اختر صاحب طرفان ڪيل ترنم ناز جي سڱ جي گُهر قبول ڪئي وڃي ۽ اختر صاحب جي عنايتن مان ئي پنهنجي پيرن تي بيهڻ جو سامان ناهي وٺجي. جڏهن اصولي طور هو سڀئي متفق ۽ راضي ٿي ويا. تڏهن ڪنهن آرٽيڪاپ جي مائٽاڻي ۽ ماهراڻي صلاح تي به غور ويچار ڪرڻ لڳا ته ڇو نه اختر صاحب جي پهرين گهرواريءَ وانگر، آفيس وارو بنگلو وري حق مهر ۾ ترنم ناز جي نالي ڪرائجي ۽ پڻ جيترو بينڪ بيلينس ترنم جي نالي ڪرائي سگهجي، ڪرائي وٺجي. ڇو ته سندن خيال موجب هي ٻهراڙين جا ماڻهو ڪيڏي مهل به ڦرندي دير ڪو نه ڪندا. اُن صورتحال ۾ گهٽ ۾ گهٽ بنگلو ته ترنم جي نالي هوندو. جتي هوءَ باقي زندگي گذاري سگهي.

۽ هيڏانهن اختر صاحب جي سوچ، سمجهه ۽ حواسن تي وري ترنم ناز جي جوڀن، جوانيءَ ۽ جوش ايترو ته واسو ڪري ورتو هو جو ڪيس ترنم ناز کان سواءِ دنيا جهان ۾ ٻي ڪا شيءِ ڏسڻ ۾ ڪا نه ٿي آئي. جيئن ترنم ناز انگل ۽ آرا ٿي ڪيا، سي اکيون پوري پورا ڪيا ٿي ويا. اهڙي طرح ترنم ناز هاڻي اختر صاحب واري غير سرڪاري اداري جي ملازمه مان ڦري مالڪڻ بڻجي ويئي ۽ ٻن مهينن اندر ئي سندس مائٽن کي به گهرائي پنهنجي بنگلي ۾ رهايائين.

اهڙي طرح آهستي آهستي ڪري ترنم ناز اختر صاحب تي پنهنجي حسن جي جَلوَن جا پوشيده راز عيان ڪندي، پنهنجي گرفت مٿس مضبوط ڪندي رهي. جڏهن ڪيس ٻڪڇيءَ ۾ ٻانهون وجهي لاڏ مان چوندي هئي: ”اختر جان، توهان سڄي عمر صدما سٺا آهن، اذيتون ۽ عذاب ڀوڳيا آهن. هاڻ توهان انهن جهنجهٽن مان آجا ٿي آرام ويهي ڪريو. مان آهيان نه پنهنجي اداري کي سنڀالڻ لاءِ. مون کي هاڻ توهان جو ٽينشن ۾ رهڻ برداشت نٿو ٿئي. سموري ڊيلنگ ڪرڻ ته مان کي اچي ويئي آهي. پوءِ توهان ڇو ٿا پريشان ٿيو.“ تڏهن اختر صاحب پنهنجي ڀلي بخت تي فخر محسوس ڪندو هو. ايئن ٿورڙي ئي وقت ۾ ترنم ناز اداري جي نئين چيئرپرسن طور متعارف ٿي ۽ ستت ئي پوءِ تنظيم جي جنرل سيڪريٽري طور پنهنجو ويجهو مائٽ ڀرتي ڪيائين ۽ پوءِ تنظيم جا ٻيا عهديدار به پنهنجي مرضي ۽ لاڳاپي وارا رکيائين ۽ ڪجهه ئي مهينن ۾ اداري جي اڳوڻي اسٽاف جي جاءِ تي به نيون ڀرتيون ڪري سمورا ماڻهو پنهنجي برادري وارا مقرر ڪيائين۽ جڏهن ڏٺائين ته هاڻ اختر صاحب جي اداري جو سڀ ڪجهه مڪمل طرح سندس قبضي ۾ اچي ويو آهي، تڏهن هُن پنهنجو اصل رُوپ نکارڻ شروع ڪري ڏنو.

ڪجهه ڏينهن کان هڪڙو خوبصورت ۽ خوش پوش شخص پهرين سندس آفيس ۾ ترنم

ناز سان ملڻ اچڻ لڳو هو ۽ پوءِ آفيس سان گڏ سندس گهر ۾ به اچڻ لڳو هو جنهن لاءِ اختر صاحب کي ٻڌايو ويو ته هُو سندن ويجهو مائٽ آهي. پوءِ خبر پئي ته هُو ترنم ناز جو منگيندو هو. جنهن کي ڇڏي ترنم ناز اختر صاحب سان شادي ڪئي هئي ۽ جڏهن اختر صاحب اُن شخص جي اچڻ وڃڻ تي اعتراض ڪيو تڏهن سڄو ڊرامو کُلي سندس سامهون اچي ويو.

اختر صاحب اجا ڪو سخت ردِ عمل ظاهر ڪري ئي ڪري، تنهن کان اڳ ئي شهر ۾ هڪ لساني تنظيم جي ڪن ڇڙواڳ غندن هنگاما شروع ڪري ڏنا. جنهن جي ڪري سڄو شهر افراتفريءَ جي ور چڙهي ويو. انهيءَ ئي افراتفري ۽ هنگامه آرائيءَ جي آڙ وٺي، پروگرام تحت، ترنم ناز جي برادريءَ جي ماڻهن اختر صاحب جي آفيس واري بنگلي تي حملو ڪري ڏنو. ٻاهران ڪجهه پيچ ڍاهه ڪري اندر ڪاهي پيا. جتي اختر صاحب کي جهلي ڏاڍي ڦيهه ڪيئي، ڪيس زوريءَ گهر مان لوڏي ٻاهر ڪيئي ڇڏيائون ۽ چتاءُ ڏنائونس ته جي وري هن طرف اک کڻي نهاريو اٿئي ته تنهنجو لاش به مائٽن کي هٿ ڪو نه ايندو.

اِهو ته شڪر ٿيو جو اختر صاحب ماستري ڪا نه ڇڏي هئي، جيڪا وري به کيس ڏکئي وقت ۾ ڪم اچي ويئي. نه ته ترنم ناز ته کيس ڪٿي جو به ڪو نه ڇڏيو هو. پنهنجي پهرين زال ۽ ٻارن کي پاڻ ڇڏي چڪو هو ته ترنم ناز وري کيس لوڏي ڪيئي ڇڏيو هو.

۽ اڄ اختر صاحب، صاحب نه، خالي اختر پنهنجي اباڻي شهر جي اباڻي گهر ۾ اڪيلو ئي اڪيلو ويٺو آهي. اسڪول مان ڊيوٽي ڪري، هوٽل تان ماني کائي آيو آهي. ڪتاب آهن، جيڪي سندس اڳيان پٺيان ۽ آس پاس ۾ ٽڙيا پکڙيا پيا آهن. سگريٽ سندس آڱرين ۾ جلي رهيو آهي. هُون ڪنهن گهري سوچ ۾ ٻڏل آهي.

25 جنوري 2013ع